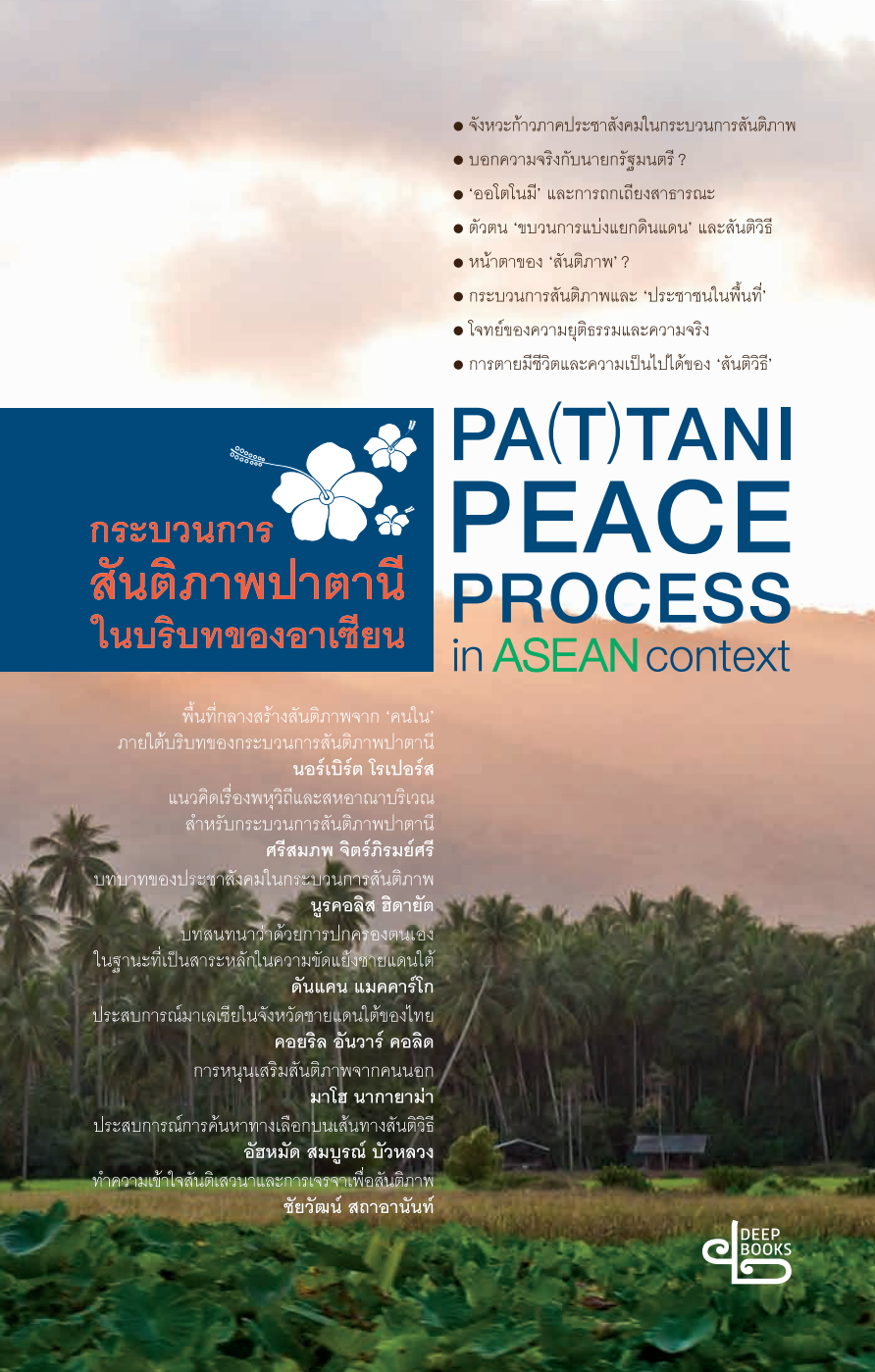
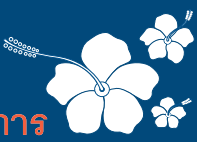

กระบวนการ
สันติภาพปาตานี
ในบริบทของอาเซียน

- จังหวะก้าวภาคประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ
- บอกความจริงกับนายกรัฐมนตรี ?
- 'อโศกโนมิ' และการถกเถียงสาธารณะ
- ตัวตน 'ขบวนการแบ่งแยกดินแดน' และสันติวิธี
- หน้าตาของ 'สันติภาพ' ?
- กระบวนการสันติภาพและ 'ประชาชนในพื้นที่'
- ใจหทัยของความยุติธรรมและความจริง
- การตายมีชีวิตและความเป็นไปได้ของ 'สันติวิธี'

PA(T)TANI PEACE PROCESS in ASEAN context

พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก 'คนใน'
ภายใต้บริบทของกระบวนการสันติภาพปาตานี
นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส
แนวคิดเรื่องพหุวิถีและสหอดานาบริเวณ
สำหรับกระบวนการสันติภาพปาตานี
ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี
บทบาทของประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ
นุรคอลิส อิดายัต
บทสนทนาว่าด้วยการปกครองตนเอง
ในฐานะที่เป็นสาระหลักในความขัดแย้งชายแดนใต้
ตันแคน แมคคาร์โก
ประสบการณ์มาเลเซียในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย
คอยริล อันวาร์ คอลิด
การหนุนเสริมสันติภาพจากคนนอก
มาโฮ นากายามา
ประสบการณ์การค้นหาลู่ทางเลือกบนเส้นทางสันติวิธี
อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง
ทำความเข้าใจสันติเสถียรและการเจรจาเพื่อสันติภาพ
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน

PPP : Pa(t)tani Peace Process in ASEAN Context

พิมพ์ครั้งแรก : เมษายน 2556

ราคา 135 บาท

คณะที่ปรึกษา

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, มุฮัมมัดอายุบ ปาทาน
ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ, บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ
จิตินบ โกมลนิมิ, สมัชชา นิลปัทม์

บรรณาธิการ

รอมฎอน ปันจอร์

กองบรรณาธิการ

ดวงฤดี มหัทธนาภรณ์, วริศรา นนทฤทธิ, ฟารีดา ปันจอร์

พิสูจน์อักษร

ตติกานต์ เดชขพงศ์

บรรณาธิการศิลปกรรม

ปิยศักดิ์ อุทร์พยัคฆ์

ภาพปก

อาหามะรูสกา กะเต๊ะตู

ภาพถ่ายประกอบเล่ม

นุลยาหมิน ยาแล, อิบรอฮีม มะไซ๊ะ

ออกแบบรูปเล่ม

DSDC

จัดพิมพ์โดย

โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี
เว็บไซต์ <http://deepsouthwatch.org> โทรศัพท์ 073-312-302

พิมพ์ที่

หจก. ภาพพิมพ์ โทรศัพท์ 02-433-0026-7

จัดจำหน่ายโดย

สายส่งศิกษิต บ.เคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ 02-225-9536-40

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

รวมภอน ปันจอร์.

กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน.-- ปัตตานี :

โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้,
2556.

176 หน้า.

1.สันติภาพ. I.ชื่อเรื่อง.

327.172

ISBN 978-616-91677-1-6

อำนวยการพิมพ์โดย

โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) เป็นความพยายามที่จะเปิดพื้นที่กลาง
สำหรับการทำงานทางความคิดโดยอาศัยการสื่อสารด้วยความรู้เป็นเครื่องมือ
ผ่านการผลิตหนังสือและสิ่งพิมพ์ เพื่อแสวงหาหนทางเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง
ที่รุนแรงไปสู่สันติภาพ

สำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กร ที่ต้องการสั่งซื้อหนังสือจำนวนมาก
ในราคาลดพิเศษ โปรดติดต่อ ชัยรัตน์ จิโรจน์มนตรี หมายเลขโทรศัพท์ 081-915-9839
หรือที่อีเมล deepbooks.dsw@gmail.com

สารบัญ

6

คำนำ

10

เกริ่นนำ : ทำความเข้าใจ PPP

18

กำหนดการ

22

ปาฐกถา ไอพีพี ในบริบทของ พีพีพี
พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก ‘คนใน’
ภายใต้บริบทของกระบวนการสันติภาพปาตานี
นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส

52

แนวคิดเรื่องพหุวิถีและสหอาณานิเวศ
สำหรับกระบวนการสันติภาพปาตานี
ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี

68

บทบาทของประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ
นุรคออิลิส ฮิดายัต

80

บทสนทนาว่าด้วยการปกครองตนเอง
ในฐานะที่เป็นสาระหลักในความขัดแย้งชายแดนใต้
ดันแคน แมคคาร์โก

90

ประสบการณ์มาเลเซียในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย
คอยริล อันวาร์ คอลิด

98

การหนุนเสริมสันติภาพจากคนนอก
มาโฮ นากายาม่า

108

ประสบการณ์ของการค้นหาทางเลือกบนเส้นทางสันติวิธี
อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง

116

ทำความเข้าใจสันติเสวนาและการเจรจาเพื่อสันติภาพ
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

128

เปิดเวทีแลกเปลี่ยน
จังหวะก้าวของภาคประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ
บอกความจริงกับนายกรัฐมนตรี ?
'ออโตโนมี' และการถกเถียงสาธารณะ
ตัวตน 'ขบวนการแบ่งแยกดินแดน' และสันติวิธี
หน้าตาของ 'สันติภาพ' ?
กระบวนการสันติภาพและ 'ประชาชนในพื้นที่'
โจทย์ของความยุติธรรมและความจริง
การตายมีชีวิตและความเป็นไปได้ของ 'สันติวิธี'

160

บรรณานุกรม

คำนำ บรรยากาศสันติภาพ Suasana Kedamaian

ผมเชื่อว่ามีคนไม่น้อยกำลังสนใจว่ากระบวนการสันติภาพที่ชายแดนใต้หรือที่ปาตานีนี้มีหน้าตาเป็นอย่างไร มีอนาคตหรือไม่ เราจะหยุดฆ่ากันได้จริงหรือไม่ เราจะได้รับความยุติธรรมหรือไม่ เราจะมีความเป็นตัวของตัวเองหรือไม่ เราจะไปสู่จุดที่เรียกว่า ‘สันติภาพ’ ได้จริง ๆ หรือเปล่า?

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการริเริ่มพูดคุยระหว่างคณะผู้แทนฝ่ายไทยและบีอาร์เอ็นในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 เป็นต้นมา คำถามที่ว่านี่ก็ดูจะสำคัญมากยิ่งขึ้น บางคนบอกว่ามันจะล้มเหลวในไม่ช้า แต่บางคนก็บอกให้อดทนดูไปอีกหน่อย

ผมว่าคำตอบไม่ได้อยู่ที่ปลายทาง แต่อยู่ที่ระหว่างทาง อยู่ที่ว่าในตอนนี้นักเรา (ซึ่งรวมทั้งคุณด้วย) กำลังทำอะไรกันบ้าง สำหรับผม ไม่ว่าจะเป็น ‘ปัตตานี’ หรือ ‘ปาตานี’ หรืออย่างไรก็ตามขอให้มี ‘ป’ ขึ้นหน้าและลงท้ายด้วย ‘นี’ ก็เพียงพอ!

ที่พูดอย่างนี้ไม่ได้ตั้งใจจะ ‘กวน’ ใคร (แต่จงใจ!) แต่ผมต้องการจะบอกว่าถึงเวลาแล้วที่เราต้องนั่งลงคุยกันถึงอนาคตของที่นี่ แต่การคุยกันที่ว่านี้ไม่ใช่ว่าจะคุยกันแค่พวก

กันเอง คุยกันแต่เฉพาะคนที่มีความคิดเห็นคล้าย ๆ กัน แต่ถึงเวลาแล้วที่ต้องเปิดให้คนที่เห็นต่างกันได้มานั่งถกเถียงกับเรา ความขัดแย้งย่อมจะมีขึ้นอย่างแน่นอน แต่เราจะมองเห็นมุมมองใหม่ ๆ เข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงมากขึ้น และสร้างความร่วมมือใหม่ ๆ ที่อาจทำให้ต่อจากนี้ไปอย่างน้อย ๆ เราก็ทะเลาะกันได้โดยที่ไม่ต้องฆ่ากัน

ถ้าคำตอบอยู่ที่ระหว่างทางจริงอย่างที่ผมว่า กระบวนการสันติภาพที่เรากำลังทำความเข้าใจอยู่นี้ก็ไม่น่าจะใช้สิ่งที่เป็นกลไกหยุดนิ่ง ตายตัว และมีทางลัดเดินไปสู่เป้าหมายได้เลย แต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการสร้างสิ่งที่คนมลายูเรียกว่า ‘ซัวซานอ’ หรือ ‘บรรยากาศ’ ซึ่งต้องอาศัยประสาทสัมผัสทางวัฒนธรรมในระดับที่พอจะรับรู้ ‘กลิ่น’ ของสันติภาพเหล่านี้ได้ เพราะสิ่งที่หล่อหลอมให้สังคมชายแดนได้เป็นอยู่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นเป็นผลมาจากซัวซานอที่อยู่รอบตัว ผู้คนต่างรู้สึกร่วมกันในเรื่องบางเรื่องก็เพราะว่าพวกเขาผูกพันกับสิ่งที่อยู่ล้อมรอบพวกเขาในชีวิตประจำวัน อยู่ในวิถีการเรียนรู้ของพวกเขามาตั้งแต่เด็กยันหลุมฝังศพ อยู่ในสายสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ทั้งที่ร่วมศาสนาและต่างชาติพันธุ์

‘ซัวซานอ’ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะคนต้องรู้สึกหรือสัมผัสได้ก่อน คนถึงจะเชื่อว่าเรื่องบางเรื่องนั้นเป็นไปได้

ผมคิดว่าสันติภาพเป็นเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วนต่อพื้นที่แห่งนี้อย่างมาก หากไม่ใช่เรื่องสำคัญเร่งด่วน ผมก็ไม่รู้จะ

พูดอย่างไรได้อีก เพราะเราคงต้องฆ่ากันต่อไป ยอดสะสมของผู้บาดเจ็บล้มตายก็ทับถมต่อไป (ดีพิเซาท์วอเทอร์ก็คงต้องนับศพกันต่อไป) ซึ่งก็ดูเหมือนว่าเป้าหมายที่แต่ละฝ่ายต้องการก็ยิ่งห่างไกลออกไปตามตัวเลขเหล่านั้นด้วย เพราะกลิ่นของความรุนแรงมันกลบเอาโอกาสต่าง ๆ ที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้ในอนาคตมากยิ่งขึ้นไปอีก

เรื่องกลิ่นเป็นเรื่องสำคัญ ที่ผ่านมากลิ่นคาวเลือดนั้นแรง คนมักจะโกรธแค้นเจ็บใจต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น พร้อมที่จะสนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงได้ตอบ เป็นเรื่องยากที่จะจินตนาการถึงทางเลือกหรือทางออกใด ๆ กลิ่นที่ว่านี้มันฉุนเพราะความรุนแรงมักจะเป็นผู้ผูกขาดการบอกเล่าเรื่องราว แต่หากเรามีประสาทสัมผัสอย่างที่ผมว่า เราก็จะพบว่าจริง ๆ แล้วในสังคมชายแดนใต้ก็มี ‘กลิ่นของสันติภาพ’ กระจายอยู่โดยรอบเช่นกัน เรื่องเหลือเชื่อก็คือว่ากลิ่นที่ว่านี้ขจรขยายขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวินาทีนี้ หลังจากการริเริ่มพูดคุย ชั่วชานอกก็กำลังเปลี่ยนไป กลิ่นของกระบวนการสันติภาพก็ยิ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ เรายังสัมผัสได้ก็เมื่อเดินลงไปดูในพื้นที่ด้วยเช่นกัน

หนังสือเล่มนี้เป็นบทบันทึกจากเวทีสนทนนานานาชาติ “กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเวทีวิชาการที่ มอ.หาดใหญ่ เมื่อกลางปี 2555 เวทีในครั้งนั้นมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้การพูดคุยเรื่อง

กระบวนการสันติภาพที่ฐานจากองค์ความรู้และประสบการณ์ในพื้นที่ความขัดแย้งหลายแห่งนั้นทำให้กรณีของเรา ‘ชายแดนใต้/ปาตานี’ สามารถจะเรียนรู้ได้

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศและทำให้กลิ่นหอมของสันติภาพแรงขึ้น !

มุฮัมมัดอายุบ ปาทาน

1 เมษายน 2556

ณ ยะหา, ยะลา

เกริ่นนำ : ทำความเข้าใจ PPP

เพื่อให้เข้าใจถึงบทสนทนาภายในหนังสือเล่มนี้ให้ง่ายขึ้น มีเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจเสียแต่เริ่มแรกอยู่สองประการ ดังนี้

ประการแรก

ที่มาของบทสนทนาเหล่านี้มาจากการถอดถ้อยคำ และเรียบเรียงจากเวทีสนทนานานาชาติว่าด้วย “กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทของอาเซียน PPP: Pa(t)tani Peace Process in ASEAN Context” ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 7 กันยายน 2555 ณ หอประชุมใหญ่นานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จัดโดย องค์การทางวิชาการและองค์กรประชาสังคม ทั้งในและนอกพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของการประชุมวิชาการนานาชาติรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสันติศึกษาในบริบทอาเซียนว่าด้วย “ประชาสังคม, การเมือง และการพัฒนาประเทศในประเทศสมาชิกอาเซียน” ซึ่งทำให้วงคุยมีลักษณะที่สอดคล้องกันทั้งในแง่ของงานประชุมทางวิชาการ และการขับเคลื่อนทางสังคม อันเป็นกลยุทธ์สำคัญในการหยิบยกบางประเด็นที่อ่อนไหว ทำหาย และลับซับซ้อน

มาอภิปรายและถกเถียงในพื้นที่สาธารณะได้อย่างปลอดภัย
เพียงพอ

ถ้อยความที่บรรจุอยู่ในหนังสือเล่มนี้บางส่วนได้รับการ
การเผยแพร่ไปบ้างแล้ว ในขณะที่จำนวนหนึ่งได้รับการต่อ
เติมจากผู้สนทนาบางท่านที่ต้องการขยายความเนื้อหาที่
ตนเองได้พูดเอาไว้ รวมไปถึงการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล
หรือแนวคิดบางประการเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการค้นคว้า
ของผู้ที่สนใจต่อไปจากนี้ การเรียบเรียงบางส่วน โดยเฉพาะ
ในช่วงแลกเปลี่ยนและตั้งคำถามเป็นการเก็บความจากบท
สนทนาและแยกแยะเป็นหัวข้อต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน

ประการที่สอง

การทำความเข้าใจในเบื้องต้นต่อสิ่งที่เรียกว่า ‘PPP’
หรือ Pa(t)tani Peace Process อันเป็นชุดคำที่ใช้เป็นชื่องาน
สนทนาครั้งนั้น ในเบื้องต้น ‘PPP’ หาได้เป็นชื่อโครงการ
หรือแผนงานใดๆ ไม่ใช่ชื่อยี่ห้อ ไม่ใช่ตัวแบบหรือโมเดล
ไม่ใช่แม้กระทั่งชื่อเรียกเรื่องใดๆ ทั้งสิ้น หากแต่เป็นชุดคำ
รณรงค์ที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานทางความคิดสาม
ประการที่อยู่ใน ‘P’ แต่ละตัว

P ตัวแรก: Pa(t)tani (ชายแดนใต้/ปาตานี)

การมีวงเล็บที่ t ตัวหนึ่งนั้นสะดุดตา แต่สะท้อนกรอบ
การมองปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

การมีวงเล็บตรงนั้นบ่งว่าเรากำลังเผชิญปัญหาของความปรารถนาทางการเมืองสองชุดที่ไม่ลงรอยกัน ด้านแรกคือการพยายามคงไว้ซึ่งความเป็น Pattani ที่หมายถึงจังหวัดหนึ่งในราชอาณาจักรไทย อยู่ภายใต้โครงสร้างการปกครองที่แบ่งออกเป็นจังหวัดต่าง ๆ (ซึ่งแน่นอนว่ารวมไปถึงจังหวัดอื่นๆ ในพื้นที่ความขัดแย้งด้วย) โดยมีนัยถึงความปรารถนาถึงการคงไว้ซึ่งสถานภาพเดิมที่อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐไทยยังคงมีไว้อย่างสมบูรณ์

ในขณะที่อีกด้านคือการพยายามนำตัว t ดังกล่าวออกไปให้กลายเป็น Patani ซึ่งสะท้อนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของดินแดนและผู้คนที่มีความต่อเนื่องไม่ขาดสายมาตั้งแต่ราชอาณาจักรในยุคจารีตจนถึงปัจจุบัน การเคลื่อนไหวเพื่อการกอบกู้เอกราชในแง่หนึ่ง หรือการก่อกบฏแบ่งแยกดินแดนในอีกมุมมองหนึ่ง จึงเป็นความซับซ้อนความต้องการทางการเมืองอีกแบบที่ปะทะกับอีกชุดความคิดหนึ่ง

การใส่วงเล็บจึงมีความหมายสำคัญตรงที่พยายามเน้นให้เห็นร่องรอยของความขัดแย้งหลักที่ดำรงอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ความรุนแรง อันที่จริงแล้ว ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบ่งชี้ปัญหาและตัวแสดงต่างๆ ในความขัดแย้งที่ชายแดนใต้/ปาตานีนั้นเป็นปมที่ทำให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยเห็นแตกต่างกันในเรื่องจุดเน้นและยุทธศาสตร์ในการเผชิญกับความขัดแย้ง กล่าวในอีกแง่หนึ่ง กรอบการมองปัญหาที่มีจุดเน้นต่างกันนำมาสู่การแสวงหาทางออกที่แตกต่างกัน

ด้วย การมองไม่เห็นหรือไม่ให้น้ำหนักต่อนัยทางการเมืองดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะประสบกับข้อจำกัดในการแสวงหาข้อตกลงทางการเมืองระหว่างตัวแสดงในความขัดแย้งต่างๆ ในอนาคต

วงเล็บดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นการท้าทายให้มองเห็นความขัดแย้งหลักเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนถึงยุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งครั้งนี้ด้วยวิธีการต่อสู้/ต่อรองด้วยวิธีการอันหลากหลายด้วยเช่นกัน

P ตัวที่สอง: Peace (สันติภาพ)

ความขัดแย้งที่ชายแดนใต้/ปาตานีก็เป็นเหมือนกับอีกหลายแห่งในโลกที่ ‘สันติภาพ’ มีความหมายแตกต่างกัน ในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สันติภาพอาจมีความหมายอย่างน้อยที่สุดคือการไม่มีความรุนแรงทางกายภาพใดๆ เกิดขึ้นอีก และไม่มีการแข่งขันต่อต้าน แต่สันติภาพก็อาจหมายรวมไปถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม การเคารพต่อหลักการความเชื่อและวัฒนธรรมจารีตของผู้คน หรือแม้แต่การมีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง แต่ในฐานะที่เป็นเป้าหมายของผู้คนที่มีส่วนข้องเกี่ยวในความขัดแย้ง และมีแนวโน้มที่นิยมของ ‘สันติภาพ’ จะแตกต่างหลากหลาย การต่อสู้ช่วงชิงความหมายเกี่ยวกับสันติภาพจึงเป็นเนื้อหาสำคัญของกระบวนการในการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งนั่นเอง

แต่นอกจาก ‘เนื้อหา’ แล้ว สันติภาพอาจหมายรวมถึง ‘วิธีการ’ ที่ผู้คนจะต่อสู้/ต่อรองด้วยเช่นกัน สิ่งนี้จะสัมพันธ์กับ P ตัวสุดท้าย

P ตัวที่สาม: Process (กระบวนการ)

การใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการที่ผู้คนจำนวนไม่น้อยเลือกใช้เผชิญกับความขัดแย้ง แต่ก็พบว่าไม่น้อยเช่นกันที่ความรุนแรงไม่ได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนของผลลัพธ์ที่ตามมา การสร้างสันติภาพต้องการกระบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหล่อเลี้ยง เน้นไปที่การเปิดพื้นที่และการหลอมรวมเอาผู้คนที่แตกต่างกันให้เข้ามามีที่ยืนและมีส่วนในการสร้างข้อเสนอต่อทางออกจากความขัดแย้ง กล่าวในอีกแบบก็คือการให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นบนหลักการสันติวิธีนี้เองจะเป็นหลักประกันให้กับข้อตกลงใด ๆ ก็ตามที่จะก่อตัวขึ้นในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ การเข้าใจ P ตัวแรก จะนำไปสู่การต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่ง P ตัวที่สองที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง บนพื้นฐานของการเน้นไปที่กระบวนการหรือ P ตัวที่สามที่มีฉันทามติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรองรับ ซึ่งในที่นี้ เราอาจมองเห็นว่าที่จริงแล้วมีหน่ออ่อนของกระบวนการสร้างสันติภาพในแนวทางดังกล่าวอยู่บ้างแล้ว แต่สิ่งที่แนวคิด ‘PPP’ พยายามจะทำก็คือการทำให้สิ่งที่เข้าใจและจับต้อง

ได้อย่างยากเย็นเหล่านี้ให้กลายเป็นก้อนความคิดที่ผู้คนจะสามารถอภิปรายถึงมันได้ในวงกว้าง แม้ว่าในตัวมันเองดูเหมือนจะเรียกร่องอยู่กลายๆ ว่าถึงเวลาแล้วที่จำเป็นต้องแสวงหาทางออกอื่นนอกเหนือจากการใช้กำลังเข้ากดบังคับ ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใดก็ตาม

กำหนดการ
เวทีพูดคุยนานาชาติว่าด้วย
“กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทของอาเซียน”
PPP : PA(T)ANI PEACE PROCESS IN ASEAN CONTEXT
วันที่ 7 กันยายน 2555
เวลา 14:00 - 17:00 น.
ณ ศูนย์การประชุมนานาชาติฯ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ จ.สงขลา

จัดโดย

สภาประชาสังคมชายแดนใต้ (CST), สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ (CSCD) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, สถาบันสันติศึกษา (IPS) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (KPI), สมัชชาปฏิรูป, มูลนิธิชัชวาทีกว่าเพื่อสันติภาพ แห่งประเทศญี่ปุ่น (SPF), โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP) ภายใต้สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP), ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSW)

12:00 - 13:30 ลงทะเบียนรับเอกสาร

14:00 – 14.45 ปาฐกถาพิเศษ “IPP ในบริบทของ PPP: พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก ‘คนใน’ ภายใต้ บริบทของ กระบวนการสันติภาพปาตานี”

โดย **ดร.นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส**

ผู้อำนวยการโครงการภูมิภาคเอเชีย

มูลนิธิเบิร์กฮอฟ (Berghof Foundation)

นักวิจัยอาวุโส สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

14:45 – 17:00 วงสนทนา กระบวนการสันติภาพปาตานี
ในบริบทของอาเซียน

“แนวคิดเรื่องพหุวิถีและสหอาณานิคมสำหรับกระบวนการสันติภาพปาตานี”

โดย **ผศ.ดร.ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี**

ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) และ

ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

“บทบาทของประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ”

โดย **นายบรูคอลิส ฮิดายัต**

อดีตผู้อำนวยการสถาบันช่วยเหลือทาง
กฎหมาย (LBH), จาการ์ตา, ประเทศอินโด-
นีเซีย

“บทสนทนาว่าด้วยการปกครองตนเองในฐานะที่เป็นสาระ
หลักในความขัดแย้งชายแดนใต้”

โดย **ศ.ดร.ตันแคน แมคคาร์โก**

ศาสตราจารย์ประจำสำนักศึกษาการเมือง
และการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยลีดส์,
ประเทศอังกฤษ

“ประสบการณ์มาเลเซียในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย”

โดย **นายคอยริล อันวาร์**

ผู้ประสานงานประจำภูมิภาคแห่งอาเซียน
Malaysian Relief Agency (MRA), ประเทศ
มาเลเซีย

“การหนุนเสริมสันติภาพจากคนนอก”

โดย **มาโฮ นากายาม่า**

เจ้าหน้าที่มูลนิธิสันติภาพซาคากาว่า (SPF),
ประเทศญี่ปุ่น

“ประสบการณ์ของการค้นหาทางเลือกบนเส้นทางสันติวิธี”

โดย **อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง**
นักวิชาการอิสระ

“ทำความเข้าใจสันติเสวนาและการเจรจาเพื่อสันติภาพ”

โดย **ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์**
ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวสารสันติภาพ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และประธาน
คณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธี,
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.)

ดำเนินรายการโดย:

เมธีส อนุวัตรอุดม
สำนักงานสันติวิธีและธรรมาภิบาล
สถาบันพระปกเกล้า
ชฎานิษฐ์ พูลยรัตน์
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปาฐกถา
IPP ในบริบทของ PPP
พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก ‘คนใน’
ภายใต้บริบทของกระบวนการสันติภาพปาตานี

ดร.นอร์เบิร์ต โรเปอร์ต
ผู้อำนวยการโครงการภูมิภาคเอเชีย มูลนิธิเบิร์กฮอฟ
(Berghof Foundation)
นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมภาคใต้ มอ.ปัตตานี

ท่านสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีครับ ผมมีความรู้สึกยินดี อย่างมากที่ได้รับเชิญมา ไม่เพียงเฉพาะในงานนี้ ซึ่งถือเป็นการ เปิดโอกาสให้ผมได้พูดถึงการปรากฏตัวของกระบวนการ สันติภาพปาตานีเท่านั้น หากแต่ยังได้กล่าวถึงพื้นที่กลางสร้าง สันติภาพจากคนใน (Insider Peace Builders Platform - IPP) ซึ่งเป็นสิ่งที่บรรดาเพื่อนร่วมงานและเพื่อน ๆ หลายคน ได้ร่วมกันสร้างขึ้น ผมคงต้องกล่าวด้วยว่าการเข้าร่วมกิจกรรม ในครั้งนี้ถือเป็นการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่กลุ่มคน เหล่านั้นทำมาจนถึงปัจจุบัน และวิธีการที่เราจะก้าวเดินไป ข้างหน้าร่วมกันด้วยความพยายามที่จะสนับสนุนการสร้าง สันติภาพในพื้นที่แห่งนี้

สิ่งที่ผมอยากจะแลกเปลี่ยนกับท่านทั้งหลายในที่นี้ คือกลุ่มคนเหล่านี้ที่เรียกตัวเองว่าเป็นพื้นที่กลางสร้าง สันติภาพจากคนในนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เราได้ทำอะไรไป ถึงไหนแล้ว รวมถึงแผนงานในอนาคต และอีกประการหนึ่ง ที่ผมต้องการจะเน้นเป็นการเฉพาะ คือ บทเรียนที่ได้เรียนรู้

เกี่ยวกับการสังเคราะห์ การทบทวน และการย่อยประสพ-การณืที่หลากหลายของกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้นในทั่วโลก เพื่อที่จะทำให้เห็นว่าสิ่งที่เราได้เรียนรู้้นั้นสามารถนำไปสู่ความพยายามในอนาคตของที่นี่และในที่อื่น ๆ ได้อย่างไร ดังที่พวกท่านได้เห็นว่ามีส่วนเหล่านี้อยู่สิบประเด็น ซึ่งผมได้เลือกมากล่าวถึงเพื่อสนองต่อเป้าประสงค์ดังกล่าว ดังที่ได้ปรากฏในเอกสารประกอบในมือของทุกท่านแล้ว

สิ่งที่เราเรียกว่า ‘พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน’ นั้นหมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งตอนนี้ประกอบไปด้วยผู้เข้าร่วมทั้งชายและหญิงประมาณ 50 คน ที่เดินทางร่วมกันมาได้ราวหนึ่งปีครึ่งที่ผ่านมา โดยเป็นการริเริ่มจากสถาบันทางวิชาการห้าหน่วยงานที่เชื่อมโยงกันผ่านมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศ^[1] ร่วมกับสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลของสถาบันพระปกเกล้า (KPI) และศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSW) แนวความคิดพื้นฐานในตอนเริ่มต้น คือ การเรียนรู้ร่วมกันถึงวิธีที่เราจะสามารถสร้างแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อหนุนเสริมให้เกิดสันติภาพขึ้นในพื้นที่ผ่านการทำงานร่วมกัน เรียน

[1] ได้แก่ สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ (CSCD) แห่ง ม.สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, สถาบันสันติศึกษา ม.สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ ม.ธรรมศาสตร์, สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ม.มหิดล และศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รู้ว่ามียะไรที่สามารถทำได้และไม่สามารถทำได้ และยกระดับผลที่ได้รับจากผู้ที่เกี่ยวข้องกระบวนการที่วุ่นไปพร้อม ๆ กับก่อกำเนิดความคิดและข้อเสนอต่อพื้นที่ทางการเมือง (Political Sphere)

สิ่งที่เรากำลังมาถึงตอนนี้คือ การเริ่มต้นจากการพิจารณาตั้งแต่เริ่มแรกผ่านการวิเคราะห์ร่วมกันว่าความขัดแย้งครั้งนี้เกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง? นั่นก็เพราะว่าบ่อยครั้งที่ผู้คนมักจะทำเป็นรู้ว่าสันติภาพนั้นคืออะไร จึงเรียกร้องว่าคุยกันเถอะ พวกเขาจึงเร่งรีบที่จะทำงานสันติภาพ ด้วยความตั้งใจดี แต่ท้ายที่สุดพวกเขาก็ตระหนักว่ามันมีความเข้าใจที่หลากหลายต่อความหมายของสิ่งที่พวกเขาเรียกกันว่า ‘สันติภาพ’ สิ่งที่เราเริ่มคือ การร่วมกันประชุมเชิงปฏิบัติการที่จริงจังรวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง ที่ทำให้เราได้ทำความเข้าใจกับวิธีกันเคยกับวิธีการอันหลากหลายในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสวงหาหนทางเท่าที่เป็นไปได้ มีความเห็นในการวิเคราะห์ร่วมกันกับผู้อื่น

สำหรับการประเมินของผมแล้ว นี่เป็นกระบวนการที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและสร้างแรงบันดาลใจอย่างมาก นั่นก็เพราะว่า มันอาจไม่สำคัญมากนักว่าผลออกมาจะเป็นอย่างไร แต่ประสบการณ์ที่ได้ร่วมกระบวนการเช่นนั้นและต่อสู้กันในทางความคิดในสิ่งที่เราเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ นั่นคือสิ่งที่สำคัญพอ ๆ กับเนื้อหาในการวิเคราะห์ซึ่งเป็นผลที่ออกมา

ดังนั้น เราจึงทำการวิเคราะห์ความขัดแย้งตัวแสดงในความขัดแย้ง จุดยืน จุดสนใจ ความจำเป็นพื้นฐาน และความกลัวของพวกเขา เราเพ่งมองไปยังแรงขับเคลื่อน ความรุนแรง และเรื่องเล่าของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่อยู่นอกบริบท อีกทั้งเราพยายามประเมินความพยายามเพื่อสันติภาพอีกด้วย ไม่ช้าก็เร็วผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งดังกล่าวนี้จะมีการเผยแพร่ไปต่อสาธารณะ บางท่านที่อยู่ในห้องนี้อาจได้รับสำเนาร่างเอกสารที่ว่านี้จากคณะทำงานไปบ้างแล้ว^[2]

ต่อจากนี้ทุกท่านจะได้มองภาพร่วมกันถึงวิธีที่เราจะสามารถพัฒนาแผนที่เดินทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อบ่มเพาะสันติภาพในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างไร และด้วยวิธีที่ให้ทุกคนเห็นร่วมกันว่าแนวทางใดเป็นแนวทางที่ดีที่สุดต่อสิ่งนี้ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาสำหรับการวิเคราะห์ความขัดแย้ง แต่สำหรับประสบการณ์ของเราที่ได้รับในช่วงเวลาระหว่างกระบวนการของการเรียนรู้ร่วมกันนั้น คือความสัมพันธ์อันมากมายจากผู้คนที่มิภูมิหลังอันหลากหลาย บางส่วนของพวกเขาสะท้อนความเป็นตัวแทนทั้งของจุดยืนที่ค่อนข้างไปใน

[2]

กรุณาดูรายละเอียดของรายงานการวิเคราะห์ความขัดแย้งผ่านกระบวนการดังกล่าว (ร่างที่สอง) ที่ พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน, **สนทนาชายแดนใต้/ปาตานี: บทสังเคราะห์จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (ครั้งที่ 1-5)**, 1 มกราคม 2556, http://www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/ipp_conflict_analysis_final2.pdf.

ทางสายเหยี่ยวในด้านหนึ่งและในจุดยืนที่เป็นด้านตรงข้าม ในขณะที่ก็มีอีกบางส่วนที่สะท้อนเสียงของจุดยืนที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่น่าสนใจที่เราจะนำมาใช้ในอนาคต

สิ่งที่ผมอยากจะทำในตอนนี้อยู่ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของเวทีพูดคุยในช่วงบ่าย คือ การแลกเปลี่ยนกับพวกท่านที่อยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับบทเรียนของกระบวนการสันติภาพในทั่วโลก 10 ประการ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องสำหรับอนาคตในการทำงานด้านสันติภาพ และสำหรับกระบวนการสันติภาพปาตานีที่มาจากผู้สร้างสันติภาพจากภายในในอนาคต ผมอยากจะทำสร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกท่านด้วยบทเรียนเหล่านี้ ซึ่งได้แก่

บทเรียนประการแรก

เป็นเรื่องง่าย ๆ ที่ผมอยากจะใช้คำว่า “เรื่องของภาษา” ซึ่งหมายถึงวิธีที่ผู้คนได้พูดคุยกัน เกี่ยวกับความขัดแย้งที่มีอิทธิพลเหนือสิ่งที่พวกเขาคิด พวกเขาสามารถทำบางอย่างเพื่อที่จะเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งดังกล่าวได้ หากคุณพูดถึงเรื่องความขัดแย้งเฉพาะจากมุมมองในด้านความมั่นคงและการทหาร และหากมีเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นและเราคิดว่าจะเพิ่มมาตรการด้านความมั่นคงได้อย่างไรนั้น ก็อาจเป็นการตอบสนองที่มีความชอบธรรมและพอจะเข้าใจได้ แต่หาว่าประสบการณ์จากพื้นที่ความขัดแย้งอื่นๆ ก็คือ หาก

คุณติดอยู่กับภาษาของความมั่นคง คุณจะติดอยู่กับตรงนั้น

แต่ประสบการณ์เหล่านี้มาจากเพื่อนร่วมงานของ
ผมที่มาจากไอร์แลนด์เหนือ ผู้ที่วิเคราะห์ถึงวิธีการที่ภาษา
ซึ่งใช้พิจารณาเกี่ยวกับความขัดแย้งนั้นเปลี่ยนไปในห้วง
เวลาสามสิบปีที่ผ่านมาได้อย่างไร (Hayward and O'Don-
nell 2011) เป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าจากการวิเคราะห์นั้นบ่งบอก
ว่าภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ซึ่งรวมทั้งคน
ที่ปรารถนาดี คนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คนที่ทำหน้าที่
อำนวยความสะดวกต่าง ๆ คนที่ผลักดันแนวทางสันติภาพ
ต่างใช้ภาษาที่ก้าวพ้นไปจากการเน้นย้ำถึงภัยคุกคามด้าน
ความมั่นคง ปัญหาของการก่อการร้าย และอื่นๆ โดย
พยายามสร้างภาษาถ้อยคำใหม่ที่แสวงหาหนทางในการ
แก้ไขปัญห โดยเน้นไปที่การมองสาระหลักว่าเป็นปัญหา
ทางการเมือง^[3]

ดังนั้น ข้อสรุปของเราคือการสร้างพื้นที่กลางสร้าง
สันติภาพจากคนในนั้น นอกจากเราจำเป็นต้องระมัดระวัง

[3] ประเด็นนี้ได้รับการกล่าวถึงโดยทั่วไปในแนวทางการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความ
ขัดแย้งในกรอบทฤษฎีที่สร้างความรู้จากการปฏิบัติ หรือ คอนสตรัคติวิสต์ (Bern-
shausen and Bonacker 2011) และในการวิเคราะห์วาทกรรมทางการเมือง
(Fairclough/Fairclough 2012) ในขณะที่ยากุมมองในทางประวัติศาสตร์และ
ปรัชญา เราสามารถจะพิจารณาได้ว่าวิธีที่ความรุนแรง สงคราม หรือสันติภาพ
ถูกกำหนดกรอบการมองให้เห็นเป็นเรื่อง 'ปกติ' นั้น ส่งผลอย่างถึงรากต่อวิธีที่
ผู้คนจะคิดถึงสิ่งเหล่านี้ในสังคมการเมืองหรือรัฐนั้น ๆ (Gitting 2012)

ในการใช้ภาษาแล้ว ตอนนี้เรายังต้องพิจารณาถึงภาษาของตัวเองที่จะขับเน้นว่าอะไรคือสิ่งที่เราสามารถจะทำได้ในอนาคต ที่นอกเหนือไปจากเรื่องของความมั่นคง

บทเรียนประการที่สอง

เป็นที่ชัดเจนว่ามีความจำเป็นที่ “ต้องตระหนักรู้ถึงรากเหง้าของความขัดแย้ง”^[4] ดังที่ทุกท่านพอจะทราบถึงตัวอย่างที่สำคัญตัวอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ การเคลื่อนไหวเพื่อข้ามพ้นการเหยียดผิวในแอฟริกาใต้ ซึ่งเริ่มต้นเมื่อผู้คนเริ่มที่จะเห็นว่าปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาหลักของประเทศ พวกเขามองว่าไม่สามารถที่จะแก้ปัญหของแอฟริกาใต้ได้ หากเราไม่สามารถเอาชนะการเหยียดผิวได้

เช่นเดียวกัน ในห้องประชุมแห่งนี้ที่มีนักวิชาการคนสำคัญบางคนซึ่งเขียนงานที่ชี้ให้เห็นเค้าโครงว่าปัญหาแกนกลางของความขัดแย้งในพื้นที่แห่งนี้ว่าเป็นปัญหาเรื่องความชอบธรรม ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติของการเมือง ดังนั้น

[4] เมื่อความขัดแย้งยังมีอยู่นานวันเข้า ดูเหมือนว่าฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าจะเป็นผู้นิยามความรุนแรงของฝ่ายตรงกันข้าม (บ่อยครั้งจะหมายถึงกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ) ว่าเป็นปัญหาหลัก ในขณะที่รากเหง้าของความขัดแย้งที่อยู่ลึกลงไปกว่านั้นกลับถูกทำให้เป็นเรื่องปลีกย่อย ไม่ว่าจะเป็นการไร้ซึ่งความเสมอภาค การยอมรับ ศักดิ์ศรี ความยุติธรรม หรือความชอบธรรม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเคยถูกกล่าวถึงมาก่อนหน้านั้นในวาทกรรมที่ว่าด้วยความขัดแย้งทางสังคมที่ยืดเยื้อเรื้อรัง (Azar 1990, Wolff 2006, Ramsbotham/Woodhouse/Miall 2011)

แล้ว นี่จึงเป็นเรื่องของผู้สร้างสันติภาพจากภายในที่ทำงานอย่างจริงจัง และเป็นสิ่งที่เราใส่เข้าไปในเวทีกลางสำหรับการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่จริงจังของเรา

บทเรียนประการที่สาม

เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีความสำคัญในการจะเข้าใจว่า “ความขัดแย้งในลักษณะเช่นนี้ หรือในกรณีของชายแดนใต้ นั้น ไม่ได้ถูกควบคุม กำกับ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถที่จะคลี่คลายปัญหาได้โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น” เป็นเรื่องง่ายดายอย่างมากที่จะกล่าวถ้อยแถลงทำนองนี้ แต่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะว่าหนึ่งในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในความขัดแย้งจำนวนไม่น้อยก็คือ ฝ่ายต่าง ๆ คิดว่าตัวเองมีแนวทางที่มีเหตุผลมากกว่า เราทำในสิ่งที่จำเป็นที่สุดในสถานการณ์นั้น ๆ เราทำในสิ่งที่เป็จุดสนใจของเรา ด้วยสถานการณ์ความรุนแรง เราจึงพยายามจะเพิ่มมาตรการความมั่นคงเพื่อที่จะกดดันหรือป้องกันความรุนแรง

แต่ทว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงในหลาย ๆ กรณี และโศคร้ายที่เกิดกับกรณีนี้ด้วย นั่นคือสิ่งเหล่านั้นเป็นการทำให้ความขัดแย้งนั้นยืดเยื้อเรื้อรัง แทนที่จะเป็นสิ่งที่นักวิชาการบางคนมองว่า “เรามีความขัดแย้งอยู่ (we have a conflict)” แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนนี้นักกลับได้รับการอธิบายว่า “ความขัดแย้งมีเราอยู่ (the conflict has us)” (Glasl 1999, 22) ในแง่นี้เองที่เป็นสิ่งซึ่งผู้สร้างสันติภาพ

จากภายในได้ตระหนักว่ามีเพียงแนวทางเดียวเท่านั้น
ท่ามกลางแนวทางอันหลากหลาย นั่นคือคุณจะต้องทำงาน
กับทั้งสองฝ่าย อีกเรื่องที่สำคัญคือการสนทนากับทุกกลุ่มที่
มีส่วนได้ส่วนเสียในเวทีกลาง

บทเรียนประการที่สี่

เป็นบทเรียนที่แพร่หลายอย่างมากในแวดวงของ
นักการเมือง นั่นคือ พวกเขามีข้อถกเถียงว่าเราต้องการความ
สูงส่งก่อนที่จะเริ่มต้นแก้ไขความขัดแย้งอย่างจริงจัง^[5] แต่
เมื่อไหร่เล่าที่ความขัดแย้งดังกล่าวนั้นจะมีความสูงส่ง
เพียงพอที่จะหาทางออก? สำหรับที่นี่ ผู้คนจำนวนมากใน
พื้นที่และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดานักกิจกรรมในพื้นที่กลาง
สร้างสันติภาพต่างได้ตระหนักว่า “เราสามารถที่จะบ่มเพาะ
ความสูงส่งได้โดยไม่จำเป็นต้องรอมัน” เราไม่จำเป็นต้อง
รอจนกระทั่งผู้คนกำลังจะตายมากขึ้น หรือจนกระทั่งความ
รุนแรงเพิ่มขึ้นอีกมาก เราสามารถที่จะบ่มเพาะสิ่งเหล่านี้
ผ่านการแพร่ขยายแนวความคิดว่าจะก้าวไปข้างหน้าได้
อย่างไร โดยการผลักดันในเรื่องสันติภาพ เพื่อที่จะผลิตแนว
ความคิดที่เป็นรูปธรรมให้ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง อย่าง

[5] พิจารณาจากมุมมองของสำนักคิดสันนิยมนทางการเมือง กระบวนการสันติภาพ
นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อหลังจากความขัดแย้งได้บรรลุถึงสิ่งที่เรียกว่า ‘สภาวะจน-
มุมที่เป็นผลจากต่างฝ่ายต่างห้ำหั่นต่อกัน’ แล้วเท่านั้น (Zartman 2008)

เช่น การพูดถึงการกระจายอำนาจ หรือการหนุนเสริมพลังให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ทำบางอย่างร่วมกัน เป็นต้น^[6]

นี่เป็นสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่ความขัดแย้งหลายแห่งได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ทำงานได้อย่างไร และนั่นคือสิ่งที่กระบวนการของพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนในพยายามจะเน้น สิ่งที่เป็นในที่นี่โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือที่จริงใจของผู้สร้างสันติภาพ ซึ่งจำเป็นต่อการสร้างทางออกที่เป็นนวัตกรรม และการมีพื้นที่ซึ่งเอื้อให้ทางออกเหล่านี้สามารถจะก่อตัวขึ้นมาได้และได้รับการปรับประยุกต์มาใช้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

บทเรียนประการที่ห้า

ผมอยากจะเรียกว่า “อำนาจของการริเริ่มกระทำการฝ่ายเดียว” บ่อยครั้งที่ฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งมักอธิบายว่าเราไม่สามารถทำอะไรได้ก่อน การริเริ่มกระทำการบางอย่างจะต้องมาจากอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะฝ่ายเราค่อนข้างจะมีเหตุมี

[6] ในกรณีชายแดนใต้ของประเทศไทยไม่มีสิ่งที่เรียกว่าสภาวะจมนุ่มที่เป็นผลจากต่างฝ่ายต่างทำกัน ทว่าระดับของความไม่สงบและความรุนแรงในภาคใต้กำลังสร้างความอึดอัดลำบากใจให้กับทั้งประเทศ โดยเฉพาะการที่กำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แต่เงื่อนไขนี้กำลังสร้างพื้นที่สำหรับนักการเมืองผู้มีวิสัยทัศน์ ข้าราชการ นักวิชาการ ผู้นำทางธุรกิจ และนักกิจกรรมภาคประชาสังคมในการลอบบี้เพื่อก่อให้เกิดทางออกสู่สันติภาพอย่างสร้างสรรค์ แนวคิดดังกล่าวนี้ถูกกล่าวถึงในรายงานฉบับล่าสุดที่เกี่ยวกับวิกฤตชายแดนใต้ของกลุ่มอินเตอร์เนชั่นแนล ไครซิส กรุ๊ป (ICG 2012, ii)

ผลมากกว่า ดังนั้น อีกฝ่ายได้โปรดหยุดการใช้ความรุนแรงของพวกเขาก่อนเถิด หรือไม่ว่าอีกฝ่ายควรต้องแสดงให้เห็นถึงเจตนาดีที่เตรียมพร้อมที่จะปฏิรูปหรือหยิบยกให้เห็นถึงรากเหง้าหรือสาเหตุของความขัดแย้งก่อน

มีตัวอย่างบางกรณีที่น่าตื่นตาตื่นใจอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทั่วโลกที่การริเริ่มกระทำการฝ่ายเดียวได้ตั้งต้นให้กับการทำงานในกระบวนการสันติภาพอย่างจริงจัง^[7] กรณีที่มีชื่อเสียงที่สุดคือการริเริ่มโดย กอร์บาชอฟ ผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์ในปี 1988 ในการลดการแข่งขันสะสมอาวุธระหว่างสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศพันธมิตรตะวันตก

นอกจากนี้ยังมีกรณีความขัดแย้งเชิงชาติพันธุ์และศาสนาอีกไม่น้อยที่มีการริเริ่มฝ่ายเดียวในจังหวะก้าวที่เล็กกว่า ซึ่งตอนนี้มีกรณีที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือพรรคการเมืองหนึ่งซึ่งสนับสนุน ETA หรือขบวนการเคลื่อนไหวปลดปล่อยบาสก์ในประเทศสเปนโดยการประกาศหยุดยิงฝ่ายเดียวก่อน แม้จะยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นการปูทางไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน แต่พอที่จะทำให้รับรู้ได้ว่าสิ่งนี้จะเป็จังหวะก้าวที่

[7] แนวทางดังกล่าวนี้มาจากนักจิตวิทยาคนสำคัญนามว่า ชาร์ลส์ ออสกู๊ด ซึ่งได้พัฒนาแนวคิดเป็น ‘การต่างตอบแทนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในการลดความตึงเครียด’ (Graduated Reciprocation in Tension-reduction) (GRIT, Osgood 1962) ซึ่งมีส่วนช่วยให้สงครามเย็นในภาวะที่มีความตึงเครียดสูงไม่ขยายตัวบานปลาย

กระตุ้นให้เกิดกระบวนการสันติภาพในความขัดแย้งดังกล่าว

บทเรียนประการที่หก

ผมอยากจะเรียกว่า “การผนวกรวมเอาผู้ที่ยังระแวงสงสัยภายในแต่ละฝ่ายให้มีส่วนร่วมต่อการสร้างความพยายามเพื่อสันติภาพจากทั้งสองฝ่าย” หากคุณลองมาวิเคราะห์กันว่าอะไรคือสิ่งที่น่าสนใจสู่ความล้มเหลวของความพยายามเพื่อสันติภาพ? ในหลายกรณีนั้น สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรื่องหลักที่ทั้งสองฝ่ายต่างขัดแย้งกันและต่างได้แย้งถกเถียงกับอีกฝ่ายเป็นสำคัญ อีกทั้งยังไม่ได้เป็นเรื่องความสามารถในการแสวงหาหนทางในการก้าวไปข้างหน้าไปสู่การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง เปล่าเลย!

ตัวอย่างที่สุโดโต่งกรณีหนึ่งดังในศรีลังกาที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เรียกว่า ‘การเกทับทางชาติพันธุ์’ (Ethnic outbidding) กล่าวคือ พรรคการเมืองที่ได้ครองอำนาจซึ่งควบคุมดูแลประชากรส่วนใหญ่ของประเทศพยายามจะทำงานในแนวทางสันติภาพ แต่พรรคการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามกลับพยายามทำลายสิ่งเหล่านั้น เนื่องจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขากลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง การเกทับทางชาติพันธุ์ในลักษณะนี้ได้ทำลายกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้นหลายแห่งทั่วโลก

ด้วยเหตุนี้ ผมได้ค้นพบแนวของความหวังที่พิเศษประการหนึ่ง เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีอภิลิทธิ์ได้กล่าวในช่วง

เข้าที่ผ่านมามีว่า เขาปรารถนาที่จะสนับสนุนการริเริ่มเพื่อสันติภาพโดยรัฐบาลในปัจจุบันของประเทศไทย สิ่งนี้มีความหมายอย่างเห็นได้ชัดว่าเราจะต้องไปให้เหนือกว่า หรือมองให้เหนือว่าการเมืองในภาพใหญ่ อีกทั้งยังต้องการการเคลื่อนไหวที่เข้มแข็งจากข้างล่างอีกด้วย และดังนั้นคนในที่ร่วมกันสร้างสันติภาพจะสามารถแสดงบทบาทที่มีความสำคัญโดยผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายสร้างความเชื่อมโยงต่อกันและมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับวิธีการที่แต่ละฝ่ายจะสัมพันธ์กับอีกฝ่ายอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างไร^[8]

บทเรียนประการที่เจ็ด

ผมพัฒนาแนวคิดขึ้นมาจาก “รูปแบบการทำงานเพื่อนำไปสู่สันติภาพเชิงลบ (Negative Peace) และสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) ควบคู่กันไป” สิ่งนี้เป็นความท้าทายที่สำคัญในกระบวนการสันติภาพต่างๆ เนื่องจากว่าบ่อยครั้งและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความขัดแย้งที่มีลักษณะอสมมาตรนั้น มุมมองในระดับระหว่างประเทศมีการยอมรับรัฐที่มีความ

[8] หนึ่งในอุปสรรคสำคัญคือการทำให้แน่ใจได้ว่าความพยายามเพื่อสันติภาพในชายแดนได้นั้นจะไม่หยุดชะงักง่าย ๆ อันเนื่องมาจากว่าถูกรับรู้ว่าเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งในเมืองหลวง หนึ่งในความเป็นไปได้ที่นั่นคือการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่ง ‘ข้อตกลงร่วมกันในระดับชาติ’ ระหว่างพวกเขา ทั้งนี้ เพื่อให้ความขัดแย้งที่ชายแดนได้ไม่ได้กลายเป็นเรื่องของการแข่งขัน แก่มุมดังกล่าวนี้เป็นหนึ่งในข้อเสนอหลักซึ่งได้รับการกล่าวถึงในรายงานของ ICG ด้วยเช่นกัน (2012, ii)

ชอบธรรมในตัวเอง โดยอ้างว่าปัญหาหลักของความขัดแย้งเกิดจากการใช้ความรุนแรงโดยขบวนการก่อความไม่สงบ เราต้องการสันติภาพเชิงลบ เพื่อที่จะหยุดความรุนแรงดังกล่าว และหลังจากที่เราได้บรรลุสันติภาพในเชิงลบแล้ว ต่อมาเราก็จะสามารถก้าวต่อไปข้างหน้าได้โดยการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นสันติภาพในเชิงบวก หรือในแง่นี้คือสันติภาพที่มีการจัดการกับปัญหาทางการเมือง

บ่อยครั้งฝ่ายขบวนการก่อความไม่สงบจะกล่าวว่าสำหรับเราแล้วปัญหาสำคัญคือเราต้องการเห็นก้าวอย่างที่แสดงให้เห็นสันติภาพในเชิงบวกก่อนเป็นเบื้องต้น แต่ข้อสรุปจากความพยายามเพื่อสันติภาพจากทั่วโลก คือ คุณจะต้องเชื่อมทั้งสองเข้าไว้ด้วยกัน หากว่าคุณไม่มีแผนที่เดินทางเพื่อสันติภาพที่โน้มน้าวใจเพียงพอ อีกทั้งยังต้องเชื่อมโยงจังหวัดะก้าวที่นำไปสู่สันติภาพในเชิงบวกและจังหวัดะก้าวที่นำไปสู่สันติภาพในเชิงลบเข้าไว้ด้วยกันแล้ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้การทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่ายกลายเป็นเรื่องที่ยากเย็นอย่างยิ่ง^[9]

[9] เครื่องมือสำคัญที่จะเชื่อมโยงทั้งสันติภาพเชิงลบและเชิงบวกเข้าไว้ด้วยกันคือการพยายามสร้างสิ่งที่เรียกว่า ‘แผนที่เดินทางเพื่อสันติภาพ’ ในแง่นี้ นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557 ของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (2555) จึงเป็นเอกสารที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง เนื่องจากการเน้นไปที่การเชื่อมโยงระหว่างสันติภาพเชิงลบและเชิงบวกอย่างแจ่มชัดด้วยเหตุนี้ นโยบายดังกล่าวจึงควรได้รับการแปรไปสู่การปฏิบัติอย่างเต็มที่

บทเรียนประการที่แปด

คือ “กระบวนการสันติภาพส่วนใหญ่ต้องประสบกับความล้มเหลวเนื่องมาจากในท้ายที่สุดแล้วไม่มีแรงสนับสนุนจากสาธารณะที่เพียงพอ” อีกทั้งไม่ได้มีการสร้างผลลัพธ์ หรือ ‘ผลกำไรของสันติภาพ’ ที่น่าดึงดูดใจมากพอต่อทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกัน สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพิจารณาของเราในการช่วยให้ก่อเกิดกระบวนการสันติภาพปาตานีที่ยั่งยืน ดังนั้น เราจำเป็นต้องคิดว่าเราจะสร้างการสนับสนุนจากสาธารณะที่มาจากทุกฝ่ายได้อย่างไร เราจะสามารถสร้างผลลัพธ์ในทางบวกได้อย่างไร?^[10]

ในที่นี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่เราจะมองไปที่บทบาทของสื่อ ดูเหมือนว่าประเด็นสันติภาพยังไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญที่เข้ามาพิจารณาในแง่มุมทางการเมืองของสื่อกระแสหลักในประเทศไทย ดังนั้น เราจะต้องทำสิ่งต่าง ๆ อีกมากต่อจากนี้เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ที่จะอนุญาตให้สาธารณชนได้เข้ามาหนุนหลังสันติภาพ ไม่ว่าจะในแง่บวกหรือในแง่ลบ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้รับการยอมรับโดยคนส่วนใหญ่

[10] แม้ว่าทางออกที่ดีที่สุดคือการที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจะสะท้อนเสียงของตนเองออกมา แต่ทว่าปัญหาคือพวกเขามักจะแตกแยกกัน ยิ่งไปกว่านั้น ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อและยืดอยู่กับวิธีคิดด้านความมั่นคงได้สร้าง ‘ผู้ชนะ’ และ ‘ผู้แพ้’ ขึ้นมา ดังนั้น กระบวนการสันติภาพจึงต้องการผลกำไรที่แบ่งปันให้กับทุกฝ่าย และยังต้องการการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้นำและมวลชนของพวกเขา (Irwin 2002, Spencer 2008)

บทเรียนประการที่เก้า

คือการใช้ “อำนาจแบบอ่อน (soft power)” ของคนนอกอย่างชาญฉลาด ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ยากยิ่งกว่าที่คิด เพราะว่าสิ่งที่ทุกท่านได้ฟังในตอนเช้าแล้ว กล่าวคือ ในแง่หนึ่ง แม้ว่าการยอมรับให้คนนอกเข้ามามีบทบาทนั้นจะเป็นที่ตอบรับอยู่บ้าง อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่อาเซียนกำลังปรับตัวอยู่ในขณะนี้ แต่ปรากฏว่าเมื่อนำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ กลับประสบกับการสับสนท่าทีและการต่อต้านอย่างมาก

ผมคิดว่าหากทุกท่านพิจารณาไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นในพม่า ซึ่งได้สร้างแรงสนับสนุนเป็นอย่างดีถึงความเป็นไปได้ที่แม้แต่รัฐบาลพม่าเอง ตลอดจนพรรคการเมืองฝ่ายค้าน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า ต่างขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพ อย่างไรก็ตาม ยังได้มีการเชื้อเชิญการสนับสนุนจากภายนอกเข้ามาด้วย ผมพบว่านั่นเป็นแรงบันดาลใจสำหรับพื้นที่แห่งนี้ในการใช้อำนาจแบบอ่อนจากภายนอกอย่างกระตือรือร้น เพื่อสนับสนุนกระบวนการสันติภาพของที่นี่ โดยให้ปลอดพ้นไปจากภัยอันตรายที่จะเกิดจากการที่คนนอกรับเหมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคนสำคัญ

บทเรียนประการที่สิบ

คือ สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของสิ่งที่เรากำลังทำงานกันในการสร้างพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน นั่นคือ “เรามองเห็นความจำเป็นของการเชื่อมโยงทุกฝ่ายและผู้มีส่วน

ได้ส่วนเสียเข้าไว้ด้วยกันภายในสิ่งที่เรียกว่า ‘พื้นที่กลาง’ (Common Space)” อันเป็นพื้นที่ซึ่งสร้างความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนผ่านจากความขัดแย้งในแบบที่ต้องมีผู้แพ้-ชนะ มาสู่การสร้างควมพยายามร่วมกันที่จะแก้ปัญหา^[11] สิ่งนี้เป็นแนวความคิดคลาสสิกของผู้สร้างสันติภาพทุกคน ซึ่งเป็นรูปแบบของแนวทางพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนในสำหรับพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้วยเช่นกัน^[12]

มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน ท่านสุภาพบุรุษ และสุภาพสตรีครับ ผมหวังว่าบทเรียนในการหาทางออกจากความขัดแย้งทั่วโลกทั้งสิบประการนี้ คุณสามารถที่จะหยิบเอาแรงบันดาลใจ

[11] แนวทางดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นวิธีการที่แพร่หลายในฐานะที่เป็นกลไกที่หนุนเสริม ‘การสนทนาระดับชาติ’ เช่น ในโลกอาหรับ ดังในกรณีเลบานอนกับแนวทางสร้าง ‘พื้นที่กลาง’ (www.commonspaceinitiative.org) นอกจากนี้ ยังถูกถกเถียงเพิ่มมากขึ้นในฐานะเครื่องมือที่จะสร้างข้อตกลงร่วมกันในระดับชาติสำหรับสังคมที่มีความแตกแยกกว้างลึกจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังในกรณีของความขัดแย้งเหลือง-แดงในประเทศไทย (Chaisukkosol 2011, Saxer 2012)

[12] เพื่อที่จะหนุนเสริมให้กระบวนการสันติภาพปาตานี (pa[t]ani) มีประสิทธิภาพ ผมเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะสถาปนาสิ่งที่เรียกว่าศูนย์ทรัพยากรสันติภาพ (Peace Resource Center) ที่มีสำนักงานทั้งที่ชายแดนภาคใต้และในกรุงเทพฯ นอกจากนี้จะเป็นฐานในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพที่มีประสิทธิภาพและการประเมินความก้าวหน้าของสันติภาพในพื้นที่แล้ว ศูนย์ดังกล่าวควรต้องมีพื้นที่กลางสำหรับให้พลเมืองที่สนใจจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนด้วยการสร้างสายสัมพันธ์กับบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย เพื่อทำให้เกิดบทสนทนาซึ่งเกี่ยวข้องกับชายแดนใต้/ปาตานีที่สงบสุขและมีพลัง

บางส่วน แน่นอนว่ารวมไปถึงเพื่อนร่วมงานทั้ง 50 คน ที่ได้เข้าร่วมกระบวนการพื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนในในขณะนี้ หลายคนรู้สึกที่ตัวเองได้รับแรงบันดาลใจ และแผนของเราในอนาคตคือการพิจารณาลงไปรายละเอียดมากขึ้น และแสวงหาเสื้อผ้าที่ออกแบบมาให้เหมาะสมกับที่นี่ เพื่อจะตอบให้ได้ว่าเราจะสามารถประยุกต์ใช้สิ่งเหล่านี้ในความขัดแย้งในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างไร

ถึงจุดนี้ ผมขอสิ้นสุดการกล่าวนำ และมอบเวทีให้กับผู้อำนวยการกระบวนการ และหวังว่าทุกท่านจะได้รับแรงบันดาลใจจากการพูดคุยต่อจากนี้ หรือมีการเพิ่มเติมในมุมมองจากที่ผมได้พูดไปแล้ว ขอขอบคุณครับ

หมายเหตุองค์ปาฐก

ความเข้าใจเบื้องต้นต่อศัพท์เฉพาะด้านสันติภาพ และสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัยกระบวนการสันติภาพ

นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส

สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (CSCD)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แปลโดย เมธัส อนุวัตรอุดม

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

คำว่า ‘กระบวนการสันติภาพ’ (Peace Process) เป็นศัพท์ ที่ค่อนข้างใหม่ที่ใช้อธิบายถึงความพยายามและกรอบเวลาที่จำเป็นต่อการยุติสงครามหรือความขัดแย้งที่มีการใช้ความรุนแรงในระดับที่ใกล้เคียงกับสงครามภายในรัฐ (Ramcharan 2009) คำๆ นี้ใช้กันอย่างแพร่หลายในบริบทของความขัดแย้งระหว่างอาหรับกับอิสราเอล อันเนื่องมาจากลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าวที่ยืดเยื้อ และได้มีความพยายามทางการทูตจากหลายฝ่ายที่จะหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นลำดับขั้นตอน ก่อนหน้านี้ เวลาพูดถึงความพยายามในการแก้ไขความขัดแย้งรุนแรงที่ต้องใช้เวลานาน ผู้เกี่ยวข้องมักจะใช้คำว่า ‘การเจรจาสันติภาพ’ (Peace Negotiations) แต่ส่วนใหญ่แล้วจะ

เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับสงครามระหว่างรัฐเป็นหลัก^[1]

ในปัจจุบันคำว่า ‘การสร้างสันติภาพ’ (Peace Building/ Peacemaking) ‘การแก้ไขความขัดแย้ง’ (Conflict Resolution) และ ‘การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง’ (Conflict Transformation) บางครั้งก็ถูกใช้สลับกันไปกับคำว่ากระบวนการสันติภาพ ในกรณีที่ต้องการเน้นย้ำให้เห็นถึงความพยายามแก้ไขที่ต้องใช้เวลานาน^[2]

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทที่มีการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันเช่นนี้ การนำเสนอนิยามที่ชัดเจน น่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้นต่อการทำความเข้าใจความหมายที่ครอบคลุมรอบด้านของกระบวนการสันติภาพ

สำหรับสถานะล่าสุดขององค์ความรู้ของงานวิจัยด้านกระบวนการสันติภาพนั้น ในด้านหนึ่งจะเน้น ‘กรณีศึกษา’ เป็นหลัก ซึ่งจะศึกษากระบวนการสันติภาพที่ใดที่หนึ่งในภาพรวมซึ่งครอบคลุมทุกมิติ ทั้งนี้ อาจจะเขียนโดยนักวิชาการ

[1] กำเนิดของการเจรจาสันติภาพชนิดนี้ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากที่สุดมาจากสิ่งที่เรียกขานกันว่า ‘สันติภาพแห่งเวสฟาเลีย’ ในปี ค.ศ.1648 หลังสงครามสามสิบปีในยุโรปกลาง ซึ่งได้สถาปนาระบบรัฐประชาชาติที่มีองค์อธิปัตย์สมัยใหม่ การเจรจาดังกล่าวบรรลุข้อตกลงโดยใช้เวลาถึงสามปี

[2] คำศัพท์สำคัญเกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งบางส่วนนั้นได้รับการอธิบายขยายความไว้ใน Chetail (2009) และ Berghof Foundation (2012)

กระบวนการสันติภาพ

คือ ลำดับของช่วงเวลา ขั้นตอน และกิจกรรมทางการเมืองและสังคมในหลายระดับ (ซึ่งมักจะเรียกกันว่า 'เส้นทาง' หรือ 'แทร็ค' ที่ 1, 2 และ 3)^[3] ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อยุติความรุนแรงทางการเมือง (สันติภาพเชิงลบ) และเพื่อแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งยืดเยื้อเรื้อรังไปสู่สันติภาพที่ยุติธรรมและยั่งยืน (สันติภาพเชิงบวก)

[3] กรอบการมองกระบวนการสันติภาพที่แบ่งออกเป็น 3 แทร็ค พัฒนามาจากแนวคิดของ Lederach (1997) โดยแทร็ค 1 คือ เส้นทางที่เน้นบทบาทของผู้กำหนดนโยบายหรือทิศทางของฝ่ายที่ขัดแย้งหลัก แทร็ค 2 คือเน้นบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรประชาสังคม ส่วนแทร็ค 3 คือกระบวนการสันติภาพที่ดำเนินการในระดับชุมชนรากหญ้า

หรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการนั้นๆ ก็ได้ (เช่น Quandt 2005, Kingsbury 2006, Fischer 2007, von Einsiedel/Malone/Pradhan 2012) ในบางครั้งอาจจะเป็นการรวบรวมกรณีศึกษาต่างๆ ให้อยู่ในชุดเดียวกัน เพื่อให้เห็นมุมมองเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งชุดกระบวนการสันติภาพที่น่าสนใจเป็นพิเศษในแง่ก็คือ “Accord - an international review of peace initiatives” (แอคคอร์ด – การสำรวจบทพจนการริเริ่มสร้างสันติภาพในประเทศต่างๆ) ตีพิมพ์โดย คอนซิลิเอชัน รีซอร์สเซส (Conciliation Resources) องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงลอนดอน โดยโครงการศึกษานี้จะเชิญทั้งคนในและคนนอกพื้นที่มาวิเคราะห์และสะท้อนมุมมองต่อกระบวนการสันติภาพ รวมทั้งสิ้น 20 แห่ง ตั้งแต่ปี 1996 – 2012 (กรุณาดูใน www.c-r.org)

ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง จะเน้นศึกษาในเชิง ‘ประเด็น’ เป็นหลัก โดยงานบางชิ้นอาจจะผสมผสานทั้งสองแนวทาง กล่าวคือ เป็นการพิจารณาประเด็นใดประเด็นหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยอธิบายจากกรณีศึกษาต่างๆ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษากันอย่างโดดเด่น ดังต่อไปนี้

- บทบาทของฝ่ายที่สามในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพ (เช่น Crocker/Hampson/Aall 1999);
- บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ (เช่น Doyle/Sambanis 2006) และบทบาท

ของภาคประชาสังคม (เช่น Paffenholz 2010);

- ข้อดีของการมีหลากหลายกลุ่มหลายช่องทาง (multi-track) ในการสร้างสันติภาพ (เช่น Zelizer/Rubinstein 2009, Mitchell/Hancock 2012);

- บทบาทของสื่อมวลชนและความเห็นสาธารณะ (เช่น Irwin 2002, Spencer 2008);

- บทบาทและการทำงานของ/กับกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ (เช่น Dudouet 2009, Zartman/Faure 2011, Dudouet/Giessmann/Planta 2012);

- ความสำคัญของปัจจัยและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ (เช่น Wennmann 2011);

- อรรถประโยชน์ของตัวแบบ (Models) การแบ่งปันอำนาจในฐานะโครงสร้างที่เอื้อต่อการเกิดสันติภาพ (เช่น Ganguly 2012, Miller 2012) และ

- การนำข้อตกลงสันติภาพไปสู่การปฏิบัติ (เช่น Stedman/Rothchild/Cousens 2002)

คำถามสำคัญประการหนึ่งที่ผู้ศึกษาในเชิงประเด็นต้องหาคำตอบคือ ถึงที่สุดแล้ว แนวทางการสร้างสันติภาพในช่วงหลังสงครามกับการก่อร่างสร้างรัฐเสรีประชาธิปไตยนั้นถือเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่ อย่างไร หรือเป็นคนละประเด็นที่แยกจากกันและต้องทำควบคู่กันไป ข้อถกเถียงดังกล่าว ซึ่งในแง่หนึ่งนับเป็นวาทกรรมสันติภาพแบบเสรีนิยมนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อทิศทางการกำหนดประเด็นหัวข้อวิจัยในปัจจุบันเป็น

อย่างมาก (Richmond 2007, Jarstad/Sisk 2008, Ginty 2008, Paris/Sisk 2009, Richmond 2010)

สุดท้ายนี้จะกล่าวถึงงานศึกษา หนังสือรวบรวมบทความ โครงการวิจัยและทฤษฎีบางส่วน ที่มุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจกระบวนการสันติภาพอย่างรอบด้าน ตลอดจนแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หนึ่งในนั้นคืองานขององค์กรอินเตอร์เนชั่นแนล ไอดีอีเอ (International IDEA) (เช่น Harris/Reilly 1998) ซึ่งได้ตีพิมพ์คู่มือจำนวนหนึ่งที่พยายามอธิบายสาระสำคัญของแนวทางการสร้างสันติภาพที่มีประสิทธิภาพ และเมื่อเร็วๆ นี้ก็มีรายงานจากเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการใกล้เคียงเพื่อสันติภาพ รวมถึงรายงานจากโออีซีดี (OECD) เกี่ยวกับการสนับสนุนกระบวนการสันติภาพในที่ต่างๆ จากนานาชาติ (OECD 2012) ในส่วนของวรรณกรรมทางวิชาการที่สำคัญช่วงแรกๆ ก็จะเป็นของ Galtung 1996 และ Lederach 1997 และแนวทางการศึกษาในเชิงปริมาณโดย Walter 2002 สำหรับงานในช่วงหลังนี้ก็มีของ Dudouet 2006, Darby/Ginty 2008, Bell 2008, Toft 2010, Brewer 2010, และ Philpott/Powers 2010

ข้อถกเถียงสำคัญประการหนึ่งในปัจจุบันจะเกี่ยวเนื่องกับประเด็นคำถามที่ว่า ความพยายามในการสร้างสันติภาพที่เกิดขึ้นในระดับต่างๆ นั้นจะเสริมเติมเต็มกันได้อย่างไร และจะอย่างไรให้กระบวนการสันติภาพที่ประกอบไปด้วยการทำงานในหลายระดับนี้ เกิดเป็นภาพที่มองเห็นได้

ชัดเจน และสามารถผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยที่ศึกษาความพยายามสร้างสันติภาพที่ครอบคลุมทุกระดับ เพื่อถอดบทเรียนร่วมจากประสบการณ์ในระดับต่างๆ เหล่านั้น จะถือเป็นงานที่มีคุณูปการอย่างยิ่ง (Anderson/Olson 2003) นอกจากนี้ นักปฏิบัติที่ใช้หลักวิชาการในการทำงานบางคนได้เน้นย้ำว่า การนำกระบวนการคิดและกำหนดยุทธศาสตร์เชิงระบบมาใช้ (Systemic thinking and strategizing) อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างสันติภาพด้วยเช่นกัน (Körppen/Ropers/Giessmann 2011, Coleman 2011, Ricigliano 2012)

ในแง่ของการวิจัยเชิงปริมาณ จุดเน้นส่วนใหญ่จะอยู่ที่การติดตามและเฝ้าระวังวิกฤตการณ์และปรากฏการณ์ความรุนแรงต่างๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ “เริ่มมีแนวโน้มใหม่ที่จะติดตามและวัดผลการทำงานด้านสันติภาพและกระบวนการสันติภาพด้วยเช่นกัน” งานศึกษาที่น่าประทับใจชิ้นหนึ่งคือดัชนีสันติภาพโลก (Global Peace Index) ที่จัดทำโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพของนครซิดนีย์ (www.economicsandpeace.org) อีกงานศึกษาหนึ่ง จะเป็นการติดตามสถานะของกระบวนการสันติภาพทั่วโลกที่จัดทำโดยสำนักสันติวัฒนธรรมในนครบาร์เซโลนา (Escola de Cultura de Pau – ECP) ซึ่งจะตีพิมพ์รายงานกระบวนการสันติภาพประจำปี โดยริเริ่มมาตั้งแต่ปี 2005 รวมทั้งรายงาน

ประจำปีเกี่ยวกับความขัดแย้ง สิทธิมนุษยชน และการสร้างสันติภาพที่มีชื่อว่า “Alert 2012!” ด้วย (Escola de Cultura de Pau 2010, Yearbook on Peace Processes 2005ff, Alert 2012!, www.escolapau.uab.cat)

ผลการศึกษาข้อหนึ่งของทีมวิจัย ECP จากรายงาน Alert 2012! ปรากฏว่า ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน ‘ความขัดแย้งที่มีการต่อสู้ด้วยอาวุธ’ จำนวน 40 แห่งของโลกในปี 2011 (โดยที่อีก 90 แห่งถูกจัดเป็นประเภทวิกฤตการณ์ทางสังคมการเมือง)^[4]

ความพยายามในการสร้างสันติภาพของทั้ง 40 กรณีเหล่านี้ ถูกจำแนกออกได้เป็น 5 กลุ่มด้วยกัน (ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงจำนวนกรณีในแต่ละกลุ่ม)

การเจรจาอยู่ในระดับ ‘ดี’ (3)

การเจรจาอยู่ในระดับ ‘มีอุปสรรคและข้อจำกัด’ (16)

การเจรจาอยู่ในระดับ ‘แย่’ (7)

อยู่ในช่วงสำรวจความเป็นไปได้ในการสร้างสันติภาพ (8)

ได้รับการแก้ไขแล้ว (พิจารณาเมื่อสิ้นสุดปี) (5)

[4] นิยามที่ใช้อธิบายความขัดแย้งที่มีการต่อสู้ด้วยอาวุธในรายงานฉบับนี้ คือ การเผชิญหน้าทางการเมืองที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากการปะทะกันอย่างน้อย 100 คนขึ้นไป ดูรายละเอียดการอธิบายความหมายเพิ่มเติมได้ที่ Escola de Cultura de Pau 2012, 29 ในส่วนการให้ความหมายของวิกฤตการณ์ทางสังคมการเมือง โปรดดู Escola de Cultura de Pau 2012, 81

ในส่วนของผู้ที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยถูกจัดอยู่ในประเภท ‘ช่วงสำรวจความเป็นไปได้ในการสร้างสันติภาพ’ (Escola de Cultura de Pau 2012, 153, 163)

รายงานการประเมินผลประจำปี 2011 นี้ ค่อนข้างเป็นการพิจารณาในระดับปรากฏการณ์เป็นหลัก ทั้งนี้ ในส่วนของการศึกษาที่ครอบคลุมระยะเวลาที่ยาวมากขึ้นอีกขึ้นหนึ่งนั้น ทางคณะทำงานของ ECP ได้ระบุว่ามีความขัดแย้งที่มีการต่อสู้ด้วยอาวุธจำนวน 82 กรณี ในช่วงเวลา 50 ปี ระหว่างปี 1960 ถึง 2010

- 28 กรณี ยุติลงได้ด้วยข้อตกลงสันติภาพในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง
- 7 กรณี ยุติลงได้ด้วยชัยชนะทางทหารของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- 10 กรณี อยู่ในภาวะชะงักงัน
- 7 กรณี กำลังอยู่ระหว่างการแก้ไข และ
- 30 กรณีที่เหลือ ยังไม่ได้รับการแก้ไข (Escola de Cultura de Pau 2010, 24)

แนวคิดเรื่องพหุวิถีและสหอาณานิคม
สำหรับกระบวนการสันติภาพปาตานี

ผศ.ดร.ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี
ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้
ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมภาคใต้ มอ.ปัตตานี

สิ่งที่จะกล่าวถึงในที่นี้ก็คือการแสดงให้เห็นภาพกว้างว่า เรากำลังทำอะไรกันอยู่ในการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบและการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงโอกาสที่ดีหลังจากที่ได้มีการทำงานร่วมกันหลายฝ่าย จากทั้งภาคประชาสังคม นักวิชาการ และเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ ความคิดที่เกิดขึ้นจากการทำงานดังกล่าวก็คือว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้าง ‘พื้นที่ร่วม’ หรือ ‘พื้นที่กลาง’ ในการผลักดันให้เกิดสิ่งที่เราเรียกว่า ‘กระบวนการสันติภาพ’ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น จำเป็นต้องมีการสรุปความคิด ทบทวนบทบาท และประสบการณ์ที่ผ่านมาในระยะหลัง เพื่อชี้ให้เห็นในทางทฤษฎีถึงสิ่งที่เราทำมาแล้ว และสิ่งที่ควรจะทำในห้วงเวลาต่อไปในอนาคต

ในรอบปีสองปีที่ผ่านมา องค์กรประชาสังคม องค์กรวิชาการ องค์กรสื่อ ร่วมมือกันทำงานในเรื่องสันติภาพปาตานี โดยผ่านกระบวนการหลายประการ แม้จะไม่มาก แต่ก็เพียงพอที่จะชี้ให้เห็นบทเรียนและองค์ความรู้ที่ได้สะสมกันมาบ้าง

แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้และองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น กระบวนการที่ว่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างวาทกรรม หรือการสร้างระบบความคิด ความเชื่อ และความเข้าใจร่วมกันในเรื่องการแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในท่ามกลางความขัดแย้ง แต่ในกระบวนการนี้ สิ่งที่จะทำก่อนก็คือ ‘เราคิด’ ว่าความคิดเห็นของผู้คนทั้งหลายนั้นจะต้องเปลี่ยนไปก่อนที่จะเกิดการกระทำอะไรบางอย่างที่เป็นไปในแนวทางสันติภาพ กล่าวในอีกแง่หนึ่ง ความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกของคนต้องเปลี่ยนไปก่อน การเปลี่ยนดังกล่าวนั้นต้องผ่านสิ่งที่เรียกว่าเป็น ‘ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คน’ ซึ่งอาจหมายถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน ความสัมพันธ์ในทางสังคม ตลอดจนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนต่างกลุ่ม เมื่อสิ่งเหล่านี้บังเกิดขึ้น ก็ทำให้เรามีสิ่งที่เรียกว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพขึ้นมา ก่อน หลังจากนั้นก็จะเกิดพื้นที่ที่กลางหรือพื้นที่ที่ร่วมกัน เพราะฉะนั้น กล่าวในทางทฤษฎีหรือแนวคิดแล้ว เรามองว่าการสร้างสันติภาพเป็นกระบวนการทางวาทกรรม (Discursive Processes)^[1] ที่จะ

[1] การที่เอกภาพของวาทกรรมชุดหนึ่งๆ จะเกิดขึ้นได้นั้น ไม่ใช่อยู่ที่ลักษณะพิเศษของวัตถุทางวาทกรรมนั้นๆ แต่อยู่ตรงที่การมี ‘พื้นที่’ (Space) ที่วัตถุต่างๆ หลายแบบก่อเกิดขึ้นและแปรเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์-

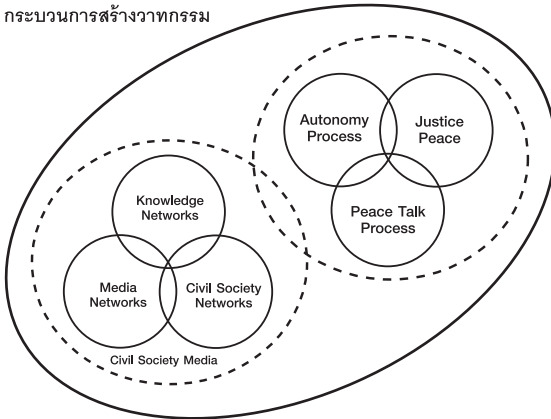
นำมาซึ่งวัตถุทางวาทกรรม (Discursive Objects) หลายแบบ หลายอย่าง ซึ่งวัตถุเหล่านี้จะได้ก่อกำเนิดขึ้นมาพร้อมกันและมีความเกาะเกี่ยวต่อเนื่องกัน หรือบางครั้ง ก็กระจายกระจายไม่เป็นระบบ แต่วัตถุทางวาทกรรมเหล่านี้ ในที่สุดแล้วก็จะถูกระบุชื่อ ถูกอธิบาย พรรณนาความ ถูกนำมาคิด มาวิเคราะห์ที่ใคร่ครวญ และเกิดการสร้างความรู้สึกประทับใจ หรือถูกประเมินวินิจฉัย ด้วยคุณค่า ที่สำคัญก็คือ เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ในท่ามกลางความสัมพันธ์ทางสังคม

คำ ๆ หนึ่งเราจะได้ยินกันบ่อยในช่วงหลัง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างพื้นที่กลางหรือการสร้างพื้นที่ร่วมกัน แต่ปัจจัยตัวนี้จะก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสันติภาพ (Peace Building) ดังที่อาจารย์นอร์เบิร์ต โรเปอร์ต ได้อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้ กระบวนการดังกล่าว เมื่อเดินไปเรื่อย ๆ จะก่อให้เกิด ‘สนาม’ ขึ้นมา ดังนั้น สิ่งที่เราเรียกว่า ‘สนาม’ หรือ fields ในที่นี้จึงเป็น ‘พื้นที่’ ในการเล่น เปรียบได้เหมือนกับการเล่น กีฬาหรือเล่นกิจกรรมอะไรต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่เมื่อผู้เล่น ลงมาเล่นกันแล้ว ก็จะต้องรู้จักมักคุ้นกัน และก็พลักดันกันไป มาให้มีการขับเคลื่อนไปได้เรื่อย ๆ

ดังกล่าวกลายเป็นกฎของการเกิดขึ้นอย่างพร้อมกันและเกี่ยวเกาะต่อเนื่องของ วัตถุต่างชนิดกัน ซึ่งถูกกำหนดชื่อ, พรรณนาความ, วิเคราะห์, ตระหนักรู้, หรือ วินิจฉัยตัดสินใจภายใต้ความสัมพันธ์เหล่านั้น ดูใน Foucault (1989, 36)

เราเน้นให้ความสำคัญต่อการ ‘ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน’ ของวัตถุทางวาทกรรม เพื่อที่จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งโดยผ่านการเปลี่ยนแปลงความคิด (Ideas and Thought) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interplay) หมายความว่าถึงการประดิษฐ์สร้าง ‘สนามในการเล่น’ ของพลังทางสังคมฝ่ายต่างๆ ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สนามนี้ก็คือพื้นที่กลางหรือพื้นที่ร่วมในการสร้างสันติภาพ ซึ่งเราเรียกมันว่า Common Ground นั่นเอง

The Discursive Processes
กระบวนการสร้างวาทกรรม

Movements producing objects of discourse and the other way round.
การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างวัตถุทางวาทกรรมเกิดขึ้นสองทางทั้งสร้างและถูกสร้างโดยวาทกรรม

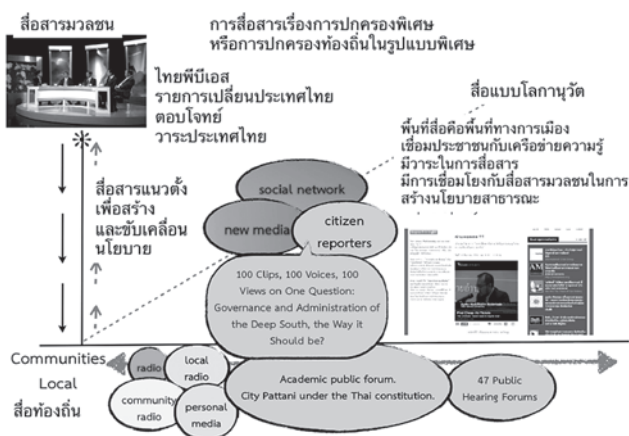
ภาพที่ปรากฏอยู่นี้สรุปให้เห็นว่า ‘สนาม’ และการเล่น การผลักดัน หรือการขับเคลื่อนในสนาม เหล่านี้คืออะไร และ ทำกันอย่างไร (กรุณาดูภาพประกอบที่ 1) สามวงที่อยู่ทาง

ซ้ายมือ หมายความว่า เครือข่ายที่เราทำงานด้วยกัน วงบน คือเครือข่ายของทางภาคความรู้ในทางวิชาการ วงตรงกลาง คืองานภาคของสื่อและเครือข่ายสื่อ ส่วนวงล่างคืองานขับเคลื่อนกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งสามวงนี้มาเกาะเกี่ยวร่วมกันในเวลาสามหรือสี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งเริ่มต้นจากการที่เดินมาคนละทาง แต่ในที่สุดแล้วก็มาพบกัน แล้วก็เกิดการขับเคลื่อนขึ้น โดยสร้างสิ่งที่เราเรียกว่า ‘วัตถุทางวาทกรรม’ หรือแนวคิดอะไรบางอย่างที่เราร่วมกันสร้างขึ้นมา ซึ่งจะมีอยู่ 3 เรื่องใหญ่ๆ ที่เราคิดว่าน่าจะเป็นตัวช่วยที่เดินไปสู่การแก้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ได้ อันได้แก่ ประเด็นการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นเรื่องของรูปแบบการปกครองการบริหารท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (Autonomy) ประเด็นการพูดคุยเจรจาเพื่อสันติภาพ (Peace Dialogue) และประเด็นเรื่องของการสร้างความยุติธรรม (Justice) ในพื้นที่ชายแดนใต้

สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดสามประเด็นใหญ่ๆ ที่เราเอาทั้งสามวงทางซ้ายมือมาจับร่วมกันและหมุน หรือเคลื่อนเดินหน้าไปเรื่อย ๆ และการเคลื่อนคือการโยนสิ่งเหล่านี้ในฐานะที่เป็นวัตถุทางวาทกรรม หรือว่าเป็นอุปกรณ์ในการเล่นเข้าไปในสนามการเล่นในท่ามกลางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กระบวนการหรือปฏิบัติการวาทกรรมก็บังเกิดขึ้น คล้ายๆ กับว่ามันกำลังหมุน (Spinning) หรือกำลังคงไปด้วยกัน ในรูปภาพดูเหมือนสามวงนี้จะมาแตะกันเฉยๆ ที่จริงก็ไม่ใช่ เพราะเมื่อมาเจอกันแล้วก็มีการเดินเครื่อง การหมุน การคง

หรือการปั่นด้วยกิจกรรมหรือปฏิบัติการของแต่ละฝ่ายร่วมกันระหว่าง 3 ฝ่ายซึ่งต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันไปด้วย ที่นี้พอสามวงแรกหมุนควงไป วัตถุประสงค์ของสามวงที่สองก็ถูกควงต่อไปอีกเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็แตกตัวไปในแง่ของเครือข่ายทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านสิ่งที่เรียกว่ากระบวนการสื่อสารสาธารณะ ปฏิบัติการทำให้วาทกรรมที่เรายพยายามที่จะใส่เข้าไปในพื้นที่ทางสังคม กลายมาเป็นวาทกรรมการสื่อสารในทางสาธารณะและกลายเป็นที่รับรู้ร่วมกัน มีอำนาจการอธิบายโลกทางสังคมที่ชอบธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ

วัตถุประสงค์วาทกรรมหรือสิ่งที่พูดกันเหล่านี้ ในอดีตเป็นเรื่องที่พูดและกล่าวถึงไม่ได้เลย เช่นเรื่อง Autonomy (การปกครองตนเอง) แต่มันก็สามารถเดินต่อไปได้ นี่คือตัวอย่างที่เห็นในตัวแบบ ที่เห็นนี้ (گردناดูภาพประกอบที่ 2) แนวตั้ง

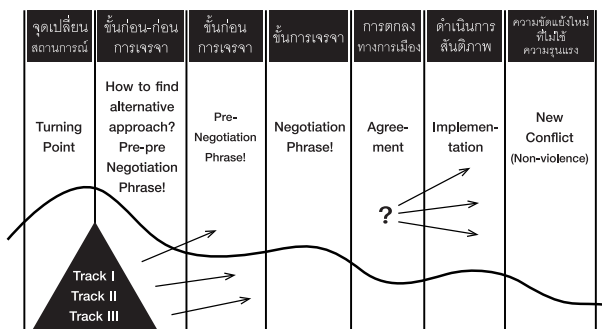

ที่เห็นคือ การสื่อสารตั้งแต่ข้างล่างหรือในระดับท้องถิ่นไปถึงในระดับชาติ ซึ่งก็มีทั้งทีวี หนังสือพิมพ์ ส่วนในแนวราบหรือแนวนอนที่เราเห็นทางขวามือ คือการเคลื่อนไหวในระดับของพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เดินไปจนในที่สุดจะเห็นได้ว่าเราเดินไปทั้งสื่อที่เป็นทางการอย่างสื่อกระแสหลัก สื่อท้องถิ่น วิทยุ เครือข่ายวิทยุชุมชน การประชุมสัมมนาหรือการพูดคุยทางวิชาการ รวมทั้งการสร้างสื่อใหม่อย่างพวงเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ

เมื่อวงจรหมุนไปเรื่อย ๆ จนในที่สุด เรื่องราวหรือ ‘บทสนทนา’ จะกระเด็นขึ้นไปข้างบนที่มีทั้งโทรทัศน์ระดับชาติก็เข้าไปจับหรือไปเล่นด้วย เช่น ทีวีสาธารณะทีวีไทย (TPBS) ก็เอาไปเล่นด้วย โดยเฉพาะในประเด็นการกระจายอำนาจ มีการพูดถึงสิ่งเหล่านี้ในรายการตอบใจไทย รายการวาระประเทศไทย และรายการอะไรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ก็กระโดดขึ้นไปเรื่อย ๆ ในขณะที่วาทกรรมข้างล่างก็เดินไป ข้างบนก็เดินไป สื่อหรือหนังสือพิมพ์ระดับชาติก็เดินด้วย ไปหยิบจับข้อมูลมาใช้อยู่บ้างในบางครั้ง ขณะเดียวกันก็มีสื่อใหม่อย่างเครือข่ายทางสังคมและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เราเดินไปด้วยกัน ทั้งสามอย่างเดินไป ทำให้เกิดการหมุนหรือการปั่นควงความสัมพันธ์ทางวาทกรรมในที่สุด

จากภาพจะเห็นว่าลักษณะการกระจายตัวของวาทกรรมหรือสิ่งที่เรียกว่าเป็นแนวคิดใหม่ ๆ นั้นก็ได้แพร่หลายไปในสังคม ถึงแม้ว่าจะมีคำถามหรือข้อสงสัยอยู่บ้าง แต่ว่า

สิ่งนี้มีอำนาจในการที่จะอธิบาย หรืออำนาจในการสร้างความชอบธรรมน่าเชื่อถือในการอธิบายโลกทางสังคมหรือไม่ จริง ๆ แล้วอาจยังไม่ถึงขนาดที่มีคนยอมรับทั้งหมด เพราะนี่ไม่ใช่การโฆษณาชวนเชื่อฝ่ายเดียว แต่เป็นการสร้างพื้นที่ทางวาทกรรมเพื่อให้เกิดการต่อสู้ทางวาทกรรม แต่เรากลับถือว่าเมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกพูดหรือถูกแสดงออกอย่างเปิดเผยหรือ ‘ถูกกล่าวซ้ำ’ จากหลายฝ่ายมากขึ้น แม้แต่ฝ่ายที่ไม่ยอมรับความหมายของมันในตอนแรกในพื้นที่กลาง เราเชื่อว่าจะเป็นผลประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ เพราะเราต้องการจะสร้างพื้นที่ในความสัมพันธ์ของวาทกรรม ไม่ใช่เอาชนะด้วยความหมายที่เป็นแก่นสาระของมันในตอนแรก

จากภาพต่อไป (กรุณาดูภาพประกอบที่ 3) มีการสร้างแนวคิดขึ้นมาจากคำถามที่ว่าเราจะเดินไปสู่สันติภาพได้อย่างไร? ภาพดังกล่าวนี้เป็นตัวแบบที่เริ่มจากว่าความ

รุนแรงในพื้นที่นั้นจะเริ่มจากจุดที่มีระดับของความรุนแรง อยู่สูง แนวโน้มน่าจะลดต่ำลงไปจนถึงระดับที่ว่ามีความรุนแรงน้อยที่สุดหรือต่ำที่สุด แต่ทุกวันนี้แนวโน้มจะยังคงค่อนข้างสูงและมีการคงที่ของความรุนแรง เราก็พยายามที่จะทำให้มันลดลง แต่ว่ากระบวนการที่จะทำให้ความรุนแรงลดลงนั้นจำเป็นต้องผ่านเส้นทาง (Track) ซึ่งเราคิดว่าน่าจะมีอยู่ประมาณสองสามเส้นทางใหญ่ๆ เพื่อจะให้เกิดแนวทางในการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งที่รุนแรงหรือที่ใช้ความรุนแรงไปสู่ความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการที่จะทำให้เกิดสันติภาพ สิ่งนี้เป็นภาพที่ทำให้เราเห็นว่าสามารถทำให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนได้ หากเราเดินไปเรื่อย ๆ อย่างนี้โดยที่ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่เห็นดังกล่าว

ณ จุดนี้ กระบวนการทั้งหมดต้องการจะชี้ให้เห็นความคิดที่ว่า ความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่ต้องขจัดออกไป แต่อาจจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นสิ่งที่จำเป็นหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการพัฒนา แต่การใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ในความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกัน^[2]

สิ่งที่สำคัญก็คือ การทำให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์ระหว่างตัวแสดงของความขัดแย้ง และการทำให้เกิด

[2] ดูแนวคิดใน Berghof Foundation (2012)

โครงสร้างต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน เราจะต้องทำให้เกิด ‘โครงสร้าง’ ที่เอื้อต่อการสร้างสันติภาพได้ด้วยการทำอะไรก็ได้ที่จะส่งอิทธิพลต่อตัวเหตุปัจจัย อันเป็นรากเหง้าของ ปัญหาความขัดแย้ง การสร้างพื้นที่สาธารณะที่เป็นเวทีสาธารณะในการสร้างวาทกรรมหรือวัตถุทางวาทกรรมอันเป็นตัวช่วยสร้างสันติภาพและสร้างพื้นที่สาธารณะในการสร้างวาทกรรมภายใต้กระบวนการสร้างสันติภาพภายในพื้นที่ความขัดแย้งนี้ ทำให้เกิดพื้นที่ร่วมด้วยการใช้ศัพท์และภาษาร่วมกันในการสร้างสันติ มันทำให้ภาษาเรื่องสันติและแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงกลายเป็น ‘คำหลัก’ ในพื้นที่สาธารณะ

วิธีการเหล่านี้จะทำให้เกิดภาษาหรือคำพูดต่าง ๆ ที่จะใช้ร่วมกัน ซึ่งมาอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่ามันเกิดจากอะไร? และจะแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างไร? ในตอนแรกความคิดของผู้คนก็ไม่เหมือนกัน แต่ว่าการทำงานของพื้นที่กลางหรือพื้นที่สาธารณะ จะทำให้คนทุกคนได้เปิดเผยความคิดของตัวเอง แลกเปลี่ยนกัน แล้วเราก็เชื่อว่ามันจะทำให้เกิดจุดร่วมกันในการที่จะอธิบายปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ต่าง ๆ การขับเคลื่อนกระบวนการทางด้านนโยบายก็จะเป็นสิ่งที่ตามมาทีหลัง

เส้นทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งนั้นจะมีลักษณะอย่างไร จากทั้งในระดับบนและในระดับล่าง ซึ่งต่างก็ต้องเดินไปพร้อม ๆ กัน นั่นคือจะมีทั้งแทร็คหนึ่ง

(Track 1) หรือว่าการพูดคุยระหว่างฝ่ายที่มีการใช้ความรุนแรง คือรัฐบาลกับกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่ใช้ความรุนแรง แต่ทว่าในขณะเดียวกันภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมที่อยู่ในพื้นที่ระดับกลางก็สามารถที่จะดำเนินงานในเรื่องของการแก้ปัญหา โดยเสนอประเด็นที่จะนำไปสู่แนวทางสันติได้ (แทร็คสอง / Track 2) ส่วนองค์กรในระดับรากหญ้าก็เช่นเดียวกัน (แทร็คสาม / Track 3) จะเดินไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งทั้งสามทางนี้น่าจะเดินไปด้วยกันได้ แต่ต้องผ่านกลไกที่เป็นพื้นที่กลางหรือพื้นที่ร่วมกันดังกล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งพื้นที่นี้จะขยายใหญ่มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็เป็นพื้นที่ร่วมกันอย่างนี้

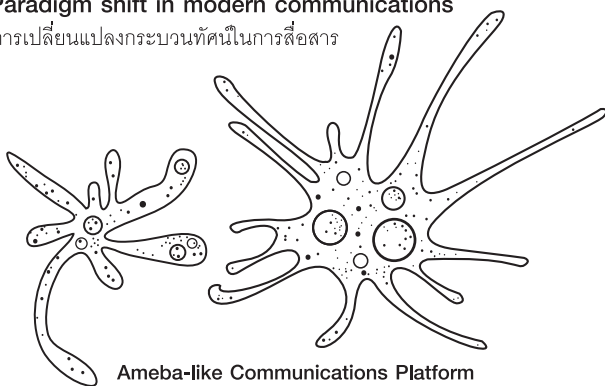
กล่าวในอีกแง่หนึ่ง ในขั้นตอนของการสร้างพื้นที่สาธารณะ สิ่งสำคัญก็คือ ‘การสื่อสาร’ จึงเกิดแนวคิดใหม่ในการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะเพื่อสันติภาพในแบบพหุวิถีหลายแนวทาง หลากหลายอาณาบริเวณ และหลากหลายรูปแบบ กระทั่งหลากหลายมิติในสภาพที่เป็นพลวัตและพลิกผันได้ตลอดเวลา

ที่กล่าวมานี้คือแง่มุมในเชิงความคิด แต่ในเชิงการปฏิบัตินั้น เราก็ได้ผ่านกระบวนการที่ว่านี้มาในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา เราก็สามารถเดินมาได้หลายอย่าง ความคิดในเรื่องการกระจายอำนาจหรือการปกครองในรูปแบบพิเศษก็มีการพูดถึงและมีการยอมรับกันมากขึ้น แนวคิดในเรื่องของการสนทนาสันติภาพหรือการพูดคุยกันของกลุ่มที่มีความ

คิดเห็นแตกต่างกัน เราก็ผลักดันให้เกิดขึ้น และก็มีกรยอมรับกันมากขึ้น หลายๆ อย่างก็เดินไปอย่างนี้ ข้อสมมุติฐานก็คือว่า ในท้ายที่สุดแล้วมันจะเป็นกระบวนการซึ่งเรียกว่า ‘ตัวแบบของอะมีบา’ (กรุณาดูภาพประกอบที่ 4)

Paradigm shift in modern communications

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนในการสื่อสาร

Ameba-like Communications Platform

จากภาพประกอบดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารูปร่างของตัวแบบนี้จะคล้ายๆ กับสัตว์ประหลาดอะไรบางอย่าง สิ่งที่เราคิดไว้มันเหมือนกับสิ่งที่มีชีวิตที่เป็นสัตว์เซลล์เดียวหรือ ‘อะมีบา’ ที่มันเติบโตขึ้นโดยที่ไม่มีรูปร่างอะไรที่แน่นอน แต่มันสามารถขยายตัว มีการปรับเปลี่ยน ยืดตัว และหดตัวได้ ภายในกระบวนการที่เรียกว่าการสร้างพื้นที่ในการทำงาน และเติบโตตามสิ่งแวดล้อมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละพื้นที่เฉพาะ กล่าวโดยสรุปนี้คือระบบสื่อสารและการสร้างเครือข่ายที่มีชีวิตเหมือนสัตว์เซลล์เดียว (Ameba-like

Communications Platform) สิ่งเหล่านี้คือตัวแบบที่เราคิดว่า จะเกิดขึ้นและก็ได้ถอดบทเรียนจากสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้ว

การทำงานในลักษณะเช่นนี้ได้จะมีอยู่สองทาง ได้แก่ ลักษณะของพหุวิถีในการทำงานเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการเดินไปพร้อมกันทั้งเส้นทางสายที่หนึ่ง สายที่สอง และสายที่สาม ซึ่งมีทั้งระดับบน ระดับกลาง และระดับรากหญ้า อีกด้านหนึ่งคือลักษณะของพหุวิถีในการสื่อสาร ซึ่งหมายถึงการสื่อสารในทุกระดับ ตั้งแต่สื่อกระแสหลักไปจนกระทั่งถึงสื่อท้องถิ่นและสื่อชุมชนที่มีการดำเนินการในระดับรากหญ้า เมื่อเดินไปพร้อมกันแล้ว กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพได้

จุดนี้ก็คือสิ่งที่เราเรียกว่า ‘มัลติแทร็ค/มัลติแพลตฟอร์ม’ (Multi-Track / Multi-Platforms) กล่าวคือเป็นกระบวนการที่มีความหลากหลายทั้งในแง่ของรูปแบบและวิถีในการดำเนินการเคลื่อนไหวจากบทเรียนที่ผ่านมา ทำให้เชื่อได้ว่า สิ่งที่เราทำอยู่ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการทดสอบระบบของพหุวิถีและกระบวนการในการเคลื่อนไหวซึ่งมีทั้งการสื่อสารการทำงานร่วมกันผ่านลักษณะเครือข่ายและกระบวนการต่างๆ มีทั้งการแสดงออกทางความคิด มีการขับเคลื่อนทั้งในงานวิชาการและภาคประชาสังคมจนก่อรูปให้เห็นความเคลื่อนไหวดังที่เราได้เห็น

กระบวนการพัฒนาการในตัวแบบนี้จะก่อรูปสิ่งที่เราพยายาม

อธิบายว่าเป็น PPP หรือ กระบวนการสันติภาพปัตตานี Pa(t)tani Peace Process นั่นเอง

ในประเด็นสุดท้าย กระบวนการสื่อสารแบบพหุวิถี และสหอาณานิคมแบบนี้ ยังเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนทางวัฒนธรรมและการผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ซึ่งเป็นรากฐานหรือแก่นแกนของสนามการสื่อสาร เพื่อให้สนามการสื่อสารนี้เป็นอิสระจากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางธุรกิจ และอำนาจการเมือง

ดังนั้น การขยายตัวของ Media Fields (สนามสื่อ) ในวิถีทางดังกล่าว ‘ปีแอร์ บูดีเยอร์’ (Pierre Bourdieu) ให้คำอธิบายอย่างน่าสนใจว่า สิ่งนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสนามการสื่อสารและมีผลทำให้สนามอำนาจอื่นๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวทางในการสร้างสันติภาพและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ นี่คือการหวังที่จะสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย (Bourdieu 2010)

บทบาทของประชาสังคมในกระบวนการสันติภาพ

นุรคอลิซ ฮิดายัต

อดีตผู้อำนวยการสถาบันช่วยเหลือทางกฎหมาย (LBH)

จาการ์ตา, ประเทศอินโดนีเซีย

ขอความสันติประสพแก่ทุกท่านครับ สวัสดิ์ตอนบ่ายครับ
ผมอยากจะแนะนำเกี่ยวกับองค์กร LBH (แอลเบฮา)^[1] คุณ
อาจเคยได้ยินชื่อองค์กรนี้เป็นครั้งแรก LBH-Jakarta เป็น
องค์กรนักกฎหมายที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนที่ถือเป็น
องค์กรที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย องค์กรทนายความด้านสิทธิ-
มนุษยชนแห่งนี้ดำเนินงานใน 15 สาขาทั่วอินโดนีเซีย องค์กร
ของเรามีการทำงานมาอย่างยาวนานนับกว่า 40 ปี เรามี
การดำเนินการและช่วยเหลือทั้งกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและ
การทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ในพื้นที่
ความขัดแย้งหลายแห่งในอินโดนีเซีย เช่น อาเจห์ ปาปัว
ติมอร์เลสเต ก่อนประกาศเอกราช รวมทั้งอัมบนในหมู่เกาะ
มาลุกู

นี่ถือเป็นครั้งแรกสำหรับผมที่ได้มาพูดที่นี่เกี่ยวกับ

[1] เป็นคำย่อของ Lembaga Bantuan Hukum การอ่านชื่อย่อเช่นนี้เป็น
สำเนียงในภาษาอินโดนีเซีย

ข้อสังเกตของเราที่อาจจะมีข้อจำกัดอยู่บ้างเกี่ยวกับเรื่องราวของปาตานี เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่อยู่ในเงื่อนไขและความท้าทายที่ต่างกัน ถ้าให้เปรียบเทียบกับอินโดนีเซีย เราก็มีความแตกต่างจากคุณ แต่มีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันคือเรื่องราวขององค์กรภาคประชาสังคมและบทบาทของภาคประชาสังคม ซึ่งบางทีคุณอาจจะได้รับตัวอย่างหรือเรียนรู้จากสิ่งที่เราทำในอาเจห์และในพื้นที่ความขัดแย้งอีกหลายแห่งในอินโดนีเซีย

สิ่งแรกที่ผมจะนำเสนอคือการดำรงอยู่ของบรรดากลุ่มเอ็นจีโอในอินโดนีเซีย ในเรื่องบริบทของอาเจห์ กลุ่มประชาสังคมที่นำโดยกลุ่มเอ็นจีโอและได้รับแรงบันดาลใจจากนักศึกษาหรือขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษา อุลามาฮ์ ผู้นำศาสนา ปัญญาชนในมหาวิทยาลัย นักหนังสือพิมพ์ ตลอดจนกลุ่มอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งบางครั้งบางคราวก็มี การส่งเสียงเรียกร้องในเรื่องของคุณค่าของสันติภาพ การไม่ใช้ความรุนแรง รวมทั้งในเรื่องสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม

ส่วนในอัมบนและปาปัวก็มีตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญคล้ายคลึงกัน จะต่างไปก็ตรงที่ในปาปัว หรือในมาลุกู นั้น ผู้นำแบบจารีตดั้งเดิมอาจจะเป็นตัวแสดงที่มีอิทธิพลสำคัญมากกว่าตัวแสดงอื่นๆ สำหรับในอาเจห์ การทำงานของพวกเขาก็มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงมาก ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม การช่วยเหลือด้านกฎหมาย การต่อต้านคอร์รัปชัน การหนุนเสริมกลุ่มผู้หญิง

และการสนับสนุนพลังขององค์กรประชาสังคม เป็นต้น

ถ้าจะกล่าวอย่างกระชับว่าใครเป็นใครบ้างในอาเจห์ ผมจะพูดถึงอาเจห์ว่าส่วนใหญ่เน้นเกี่ยวข้องกับหลาย ประเด็น เช่น การทำงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นประชาธิปไตย และความยุติธรรม ซึ่งนำโดย LBH KONTRAS และหลายๆ องค์กร ไม่ใช่แต่ในอาเจห์ แต่ในจากร์ตาดด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น การต่อสู้กันในอาเจห์ การเคลื่อนไหวในอาเจห์ การรวมตัวกันของภาคประชาสังคมในอาเจห์ก็ได้รับการ สนับสนุนช่วยเหลือและเอื้ออำนวยกระบวนการต่างๆ อย่าง มากจากภาคประชาสังคมในระดับประเทศ ในจากร์ตาก็ เช่นเดียวกัน LBH สมาคมหรือองค์กรของนักกฎหมาย นัก กิจกรรมสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรมทางสังคม ต่างก็เข้าไป ร่วมไม่ร่วมมือในการเผชิญกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เพื่อนำความยุติธรรมกลับคืนมาในพื้นที่ความขัดแย้ง

ผมจะพูดถึงความท้าทายที่เราเผชิญในพื้นที่ความ ขัดแย้ง ประการแรกสุดผมคิดว่าเป็นความไว้วางใจ เราจะได้ รับความไว้วางใจจากคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายได้อย่างไร? ไม่ใช่ จากกองกำลังติดอาวุธเท่านั้น หากแต่ความไว้วางใจจากฝ่าย รัฐบาลด้วย นี่เป็นเรื่องที่ยากเย็นอย่างมาก เพราะสิ่งนี้เกี่ยว โยงกับความมั่นคงปลอดภัยของนักกิจกรรมเคลื่อนไหว ภาคประชาสังคมด้วย อย่างที่ท่านพอจะรู้ ไม่ใช่มีแต่นัก กิจกรรมเคลื่อนไหวเท่านั้น หากแต่ยังมีนักกิจกรรม สื่อมวลชน ปัญญาชน อุลามะฮ์ และนักวิชาการที่ถูกสังหารตายในอาเจห์

ระหว่างห้วงเวลาของความขัดแย้ง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากมาก

แต่อย่างไรก็ตาม การที่เรามีจุดยืนที่ชัดเจนในเรื่องคุณค่าของสิทธิมนุษยชนซึ่งอยู่เหนือศาสนา อุดมการณ์ และจุดสนใจทางการเมือง ก็ช่วยเราในการสร้างความไว้วางใจจากฝ่ายต่าง ๆ อีกทั้งยังมีสารที่ชัดเจนของภาคประชาสังคมที่มีต่อกลุ่มติดอาวุธและต่อรัฐบาลในแนวทางของการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อพยายามจะหลีกเลี่ยงการใช้แนวทางการทหาร ซึ่งทำให้เราก็ได้รับความไว้วางใจจากคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย

ก็เหมือนกับในพื้นที่ความขัดแย้งอื่น ๆ ในช่วงเริ่มแรกของความขัดแย้งในอาละห์นั้น แน่นอนว่าภาคประชาสังคมต่างก็แตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย ซึ่งขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และขั้วงานของพวกเขาเอง ไม่มีการรวมตัวกันเลยในช่วงแรก ๆ แต่พวกเขาก็ต้องการความร่วมมือในการทำงานในช่วงเวลานั้นด้วยเช่นกัน เราจึงประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันเพื่อสร้างความร่วมมือและพันธมิตรขึ้นมาหลายต่อหลายกลุ่มที่มาจากการจับมือกันระหว่างกลุ่มเอ็นจีโอหรือองค์กรประชาสังคมที่มีลักษณะงานที่แตกต่างกัน ดังที่ผมได้พูดมาบ้างแล้วว่าในช่วงของความขัดแย้งนั้น สมาชิกขององค์กรประชาสังคม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบในฐานะที่เป็นพลเรือน ซึ่งมีนักเคลื่อนไหวจำนวนมากมายที่ถูกสังหารตายหรือถูกทำให้หายตัวไป จนกระทั่ง

ถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีการเยียวยาหรือคืนความยุติธรรมให้กับครอบครัวหรือเหยื่อเลย

จุดเน้นของการพูดของผมต่อไปคือบทบาทโดยทั่วไป 3 ประการ ซึ่งสำคัญอย่างมากของภาคประชาสังคมในยามที่ต้องรับมือกับความขัดแย้ง ประการแรกคือ เราจะนำเสนอแง่มุมที่เป็นทางเลือกได้อย่างไร ประเด็นนี้พอจะเป็นตัวเร่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือให้เกิดการเปลี่ยนผ่านของสังคมในช่วงเวลาแรก เนื่องจากรัฐบาลมีทรัพยากรมากมายมหาศาลและยังครอบงำการใช้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นานา แต่อาจจะมีข้อจำกัดในการทำทำความเข้าใจสภาพที่เป็นจริงซึ่งดำรงอยู่ในท่ามกลางความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นองค์กรประชาสังคมจะสามารถเป็นเสียงที่สะท้อนแง่มุมของทางเลือกได้

ประการต่อมา คือ บทบาทในการเสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อการทำงานสันติภาพ และบทบาทประการที่สามคือ การวิจัยและการผลักดันนโยบาย เราจะสามารถแสดงบทบาทเช่นนั้นได้อย่างไร ในระยะสั้นแล้ว การที่จะเสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อสันติภาพนั้น พวกเขาสามารถที่จะเป็นผู้ปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง ทั้งยังสามารถเป็นผู้ให้การศึกษาในเรื่องสันติภาพและการสร้างผู้สนับสนุนสันติภาพในหมู่มวลชน รวมไปถึงการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้ง การเอื้ออำนาจกระบวนการสร้างความเข้าใจ ความสมานฉันท์ และการประสานงาน

กันระหว่างเอ็นจีโอ ปัจเจชน และกลุ่มคนที่เป็นสมาชิกขององค์กรประชาสังคมต่าง ๆ และบางครั้งก็ทำหน้าที่เปรียบเทียบและเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศอื่นดังที่เราฟังกันมาบ้างแล้วในตอนต้น

ส่วนในระยะกลางและระยะยาวนั้น บทบาทของภาคประชาสังคม ดังในกรณีของ LBH และเพื่อนนั้นก็มีส่วนในการสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่มีสันติภาพ ชักนำให้เกิดการประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่มีความจำเป็นพื้นฐาน ตลอดจนช่วยพัฒนาแผนสันติภาพที่เห็นพ้องต้องกัน และออกแบบการนำแผนดังกล่าวไปใช้จริงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแน่นอนว่าไม่เพียงแต่จะเน้นไปที่การสร้างสันติภาพเท่านั้น หากแต่ยังต้องเน้นไปยังเหยื่อจากความรุนแรงและประชาชน โดยการเฝ้าติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและพยายามที่จะรายงานสถานการณ์ดังกล่าวไปสู่สังคมระดับประเทศและในชุมชนนานาชาติ นั่นคือบทบาทของนักกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนในอาจะห์

อย่างที่ผมได้กล่าวไปแล้วว่ามนุษยธรรมคือจุดยืนของพวกเขาที่อยู่เหนือจุดสนใจในทางศาสนา อุดมการณ์ และการเมือง ซึ่งได้กลายเป็นพื้นที่กลางหรือวาระที่พวกเขามีร่วมกัน พวกเขายังมีการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายโดยตรงแก่กลุ่มเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบ พลเรือน นักกิจกรรม นักโทษการเมือง และแม้แต่กลุ่มติดอาวุธ เป็นต้น พวกเขา มีการติดตามการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสถานการณ์

ความรุนแรง รวมทั้งเขียนรายงานเพื่อส่งไปยังชุมชนระหว่างประเทศและในระดับประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยเหลือในการริเริ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยการไม่ใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่นำโดยเยาวชนและขบวนการนักศึกษา นักวิชาการ และกลุ่มศาสนา และมีพวกเขาบางส่วนที่มีการพูดคุยสื่อสารอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มติดอาวุธ บางครั้งพวกเขาก็เล่นบทบาทเป็นคนกลางที่คอยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งและเชื่อมต่อการสื่อสารระหว่างกลุ่มติดอาวุธกับทางทหารจากรัฐ นอกจากนี้ยังมีการประสานความร่วมมือกับสื่อมวลชนและนักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งประสานงานกับเอ็นจีโอในระดับพื้นที่และก็เป็นการทำงานทั้งในระดับชาติและระดับสากล

นั่นเป็นบทบาทของเอ็นจีโอ โดยเฉพาะบทบาทของนักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนในอาเจาะห์ระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว พวกเขาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากว่าประชาชนให้ความไว้วางใจต่อพวกเขา และพวกเขายังสามารถเดินทางไปยังพื้นที่ซึ่งห่างไกลตามชนบทและในพื้นที่ซึ่งพบว่ามีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือพวกเขาได้รับความช่วยเหลือจากเอ็นจีโอที่จากรัฐ เอ็นจีโอที่จากรัฐก็จะทำหน้าที่ในการล็อบบี้นักการเมืองในรัฐสภาและรัฐบาลให้พยายามทบทวนการบังคับใช้มาตรการและนโยบายความมั่นคง การใช้กฎอัยการศึก มาตรการที่ใช้รับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมทั้งมีการล็อบบี้ผู้นำใน

ระดับประเทศและผู้นำทางศาสนาให้มีการผลักดันรัฐบาลเข้าสู่การเจรจาเพื่อสันติภาพ

ส่วนว่าตอนนี้ในกรณีปาตานีเป็นอย่างไร? จากการสังเกตการณ์ของผม ผมเชื่อว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในปาตานี ถึงแม้ว่าจะเป็นอย่างที่ผมบอกไปแล้วว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกันแล้ว สถานการณ์ที่นี้มีความสลับซับซ้อนยิ่งกว่ากรณีอาละห์ และก็มีความแตกต่างทั้งในแง่ของบริบท ทางออก และความท้าทาย บทเรียนที่สำคัญในกรณีของปาตานีคือความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการระบุตัวแสดงในการพูดคุยเสวนา เพราะฉะนั้นประเด็นต่าง ๆ จะต้องมีการพูดคุยกัน และบทบาทที่เป็นไปได้ของภาคประชาสังคม เรื่องสำคัญสำหรับที่นี้คือแง่มุมของการดำรงอยู่ของภาคประชาสังคม ซึ่งทำงานสนับสนุนสันติภาพและนำเอาคู่ขัดแย้งมาสู่กระบวนการพูดคุยและหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ชีตความสามารถของพวกเขา ก็จำเป็นต้องมีการหนุนเสริมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเริ่มต้นด้วยการสร้างพื้นที่กลางร่วมกัน วาระร่วมกัน และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับกระบวนการสันติภาพ

ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างมากที่ได้รับฟังว่าตอนนี้กระบวนการสันติภาพปาตานีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว จากการสังเกตของผม ไม่ใช่เพียงผู้คนชายหญิงทั้ง 50 คนเท่านั้นที่ได้เริ่มต้นกระบวนการนี้ หากแต่มีองค์กรต่าง ๆ มากมายในปาตานีที่มีชีตความสามารถสำคัญในการทำงานผลักดันให้ทั้งรัฐบาล

รวมทั้งกลุ่มติดอาวุธ ให้สามารถทำงานร่วมกันและพาพวกเขาเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ นั่นเป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียว

นอกจากนี้ จากการสังเกตของผม ไม่ใช่แค่ Deep South Watch เท่านั้น แม้แต่ MAC หรือศูนย์ทนายความมุสลิม พวกเขามีบทบาทที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ เนื่องจากพวกเขาสามารถที่จะเข้าถึงกลุ่มเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบและยังสามารถที่จะสร้างความร่วมมือของชุมชนให้สนับสนุนการริเริ่มงานต่างๆ เพื่อสันติภาพดังที่เราได้พูดคุยกันอยู่

นั่นคือบทเรียนที่เราได้จากอาเจห์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับความร่วมมือของเราในฐานะที่เป็นหนึ่งในแผนงานของประชาคมอาเซียน จากทั้งที่นี่และในจาการ์ตา เรายังมีเจตจำนงและจิตวิญญาณของสิทธิมนุษยชนในการที่จะช่วยเหลือกับเพื่อนร่วมงานของเราที่นี่เพื่อสนับสนุนสันติภาพในปาตานี ขอขอบคุณครับ

Design by Abdulloh Doloh (Azha Patani)

หนึ่งในผลงานการออกแบบของบรรดานักออกแบบคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ เพื่อร่วมขับเคลื่อนแนวคิด PPP: Pa(t)tani Peace Process (ดูผลงานทั้งหมดได้ที่ <http://www.deepsouthwatch.org/node/3599>)

บทสนทนาว่าด้วยการปกครองตนเอง
ในฐานะที่เป็นสาระหลักในความขัดแย้งชายแดนใต้

ตันแคน แม็คคาร์โก

ศาสตราจารย์ประจำสำนักศึกษาการเมืองและการระหว่างประเทศ
มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล, ประเทศอังกฤษ

ผมมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเพื่อนบ้านของคนไทยตั้งนานแล้ว ผมจะพูดเรื่อง ‘การปกครองตนเอง’ ซึ่งผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเหตุใดผมจึงได้รับเชิญให้พูดถึงหัวข้อนี้ แต่ในฐานะที่เป็นชาวต่างประเทศ ผมมีความรับผิดชอบพิเศษที่จะพูดเรื่องที่คนอื่นอาจจะไม่อยากจะพูดเท่าไร ผมจะพูดในเรื่องที่คนอื่นไม่อยากจะฟังเท่าไร นี่คือนโยบายของผม ผมจะพยายามใช้เวลาให้น้อยและทำให้่ง่ายที่สุดนะครับ

ผมใช้เวลากว่า 5 ปีในการทำวิจัยเรื่องสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และความขัดแย้ง จริง ๆ แล้ว ถ้าจะสรุปงานวิจัยของผมมันก็มีแค่เพียงประโยคเดียวก็ไม่ยากนะครับ นั่นคือ “นี่เป็นปัญหาทางการเมืองที่ต้องการทางออกทางการเมือง” แน่นนอนแม้ว่าจะมีประเด็นอื่นๆ อยู่ด้วย ผมคงไม่พูดว่าไม่มีสิ่งที่เป็นอาชญากรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผมก็จะไม่พูดด้วยว่าไม่มีปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และจะไม่พูดว่าไม่มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ผมอยากจะบอกคุณถึงสิ่งที่ผม

ค่อนข้างจะมั่นใจ จากการพูดคุยกับผู้คนจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงหลายคนที่อยู่ในห้องนี้ที่ไม่ปรารถนาที่จะมาอยู่ตรงนี้ และไม่คิดว่าจะพูดในสิ่งที่ผมกำลังพูดอยู่นี้

ประเด็นอื่นๆ ก็ไม่ได้เป็นประเด็นหลักหรอกครับ แต่อาจเป็นประเด็นเสริมหรือเกี่ยวข้องในแง่หนึ่ง แต่ลึกๆ นี่เป็นปัญหาทางการเมือง ใครที่เคยทำวิจัยอย่างแท้จริงและลงลึก ก็จะมีหลายคนที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังไม่ค่อยพอใจกับอำนาจของรัฐ คุณลองคิดดูซิว่าเหตุใดเมื่อหนึ่งอาทิตย์ที่ผ่านมาจึงมีมาเลเซียกว่าร้อยผืนปรากฏอยู่ทั่วทั้งสามจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นปัตตานี ยะลา และนราธิวาส สิ่งนี้ถือเป็นสัญญาณ คนที่ทำอย่างนั้นไม่น่าจะใช่คนที่ค้ายาเสพติด คนที่ฆ่าพระก็ไม่ได้เป็นอาชญากรรมดำนะครับ แต่ตรงนี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ (Identity) และการเมือง คนในสามจังหวัดส่วนหนึ่งก็เป็นคนที่ไม่ค่อยพอใจกับอำนาจรัฐของประเทศไทยอย่างเต็มที่ ต้องการที่จะมีพื้นที่ทางการเมืองที่มากขึ้น

นี่เป็นสิ่งที่ผมเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานงานวิจัยของผม และได้เขียนหนังสือสองเล่ม คือ *Tearing Apart the Land* (McCargo 2008; แม็คคาร์โก 2555) และ *Mapping National Anxieties* (McCargo 2012) เพื่ออธิบายรายละเอียดที่ว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ผมพบเจอระหว่างการทำวิจัย ด้วยการได้ไปพูดคุยกับใครหลายคน แล้วก็ไปนั่งคิดเป็นหลายปีเหมือนกัน

ที่จริงแล้ว ผมก็พอมีประสบการณ์อยู่ในไอร์แลนด์เหนือมาก่อน ผมเคยสอนที่มหาวิทยาลัยควินส์ เบลฟาสต์ สถานการณ์ที่นั่นกับที่นี่มีความใกล้เคียงกันหลายเรื่อง ผมไม่ได้สนับสนุนทุกอย่างที่รัฐบาลทำ แต่เมื่อราวสิบห้าปีก่อนที่อังกฤษมีรัฐบาลใหม่ที่น่าโดย โทนี่ แบลร์ ก็พร้อมที่จะพยายามอย่างจริงจังในการเดินทางไปยังเบลฟาสต์เพื่อคุยกับอดีตผู้ก่อการร้ายซึ่งเป็นผู้นำของไออาร์เอ (IRA)^[1] และยังได้พิสูจน์ให้เห็นเป็นการส่วนตัวถึงความรับผิดชอบของเขา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐไอร์แลนด์และประธานาธิบดีบิล คลินตัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เราเผชิญ ซึ่งก็คือความขัดแย้งในไอร์แลนด์เหนือที่ใกล้เคียงกับกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ที่นั่นเรามีความขัดแย้งนี้มา 30 ปี ในที่สุดก็สามารถที่จะแก้ไขปัญหาลงส่วนใหญ่ได้ ก็เพราะว่าในสมัยนั้นเรามีผู้นำที่เป็นผู้นำอย่างแท้จริง แม้ว่า โทนี่ แบลร์ จะตัดสินใจเข้าไปข้องเกี่ยวในอิรัก ซึ่งหลายคนไม่ค่อยชอบใจเท่าไรหรอก แต่ถ้าหากเราไม่นับเรื่องอิรักแล้ว ก่อนหน้านั้นในปี 2541 ภาพลักษณ์ของเขานั้นค่อนข้างดี เพราะว่าเขาคือนายกรัฐมนตรีคนแรกที่มีความจริงจังในการแก้ปัญหาไอร์แลนด์เหนือ

บทเรียนที่ผมได้รับในครั้งนั้น คือ ประการแรก เราต้องยอมรับความเป็นจริง นี่เป็นปัญหาทางการเมือง ประการที่สอง

[1] ย่อมาจาก Irish Republican Army หรือ กองทัพสาธารณรัฐไอร์แลนด์

คือต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนความคิด และสร้างความร่วมมือ โดยนั่งคุยกับคนที่ เป็นศัตรู หรือเป็นคนที่เราไม่เคยมีความเห็นพ้องกันมาก่อน อดีตนายกรัฐมนตรีผู้โดดเด่นคนหนึ่ง เคยพูดเอาไว้เมื่อไม่นานมานี้ว่าโดยนิยามแล้วประเทศไทย ไม่สามารถที่จะมีระบอบแบบสาธารณรัฐได้ แต่เราสามารถที่จะกระจายอำนาจได้ สามารถที่จะให้สิทธิอำนาจที่เป็นไปตามหลักการบริหารปกครองและหลักการการมีส่วนร่วมได้ พวกเขาอาจจะมีอำนาจบางอย่างในฐานะที่เป็นผู้บริหาร พวกเขาสามารถจะปล่อยไปให้เรื่องของกองทัพ กิจกรรมต่างประเทศ และความมั่นคงเป็นเรื่องของรัฐบาลส่วนกลาง บางทีสิ่งนี้จะเป็นทิศทางที่เราควรต้องคิดในอนาคต หากว่าเราสามารถที่จะได้รับฉันทามติจากทุกฝ่าย นี่เป็นคำพูดของ อานันท์ ปันยารชุน ซึ่งกล่าวเอาไว้เมื่อเดือนพฤษภาคม 2548 หรือเจ็ดปีที่แล้วที่สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย (FCCT) (Panyarachun 2005)^[2]

หลังจากนั้นเขาก็เปลี่ยนความคิดและไม่อยากพูดถึง

[2] เนื้อหาส่วนนี้อยู่ในช่วงถามตอบ ต้นฉบับเดิมคือ “Definitely, Thailand cannot be a federal structure. It is a unitary structure. But we can distribute power; we can give authority following the principles of governance, principles of participation. They should have certain powers to administer. You can leave the defense, you can leave foreign affairs, and you can leave security, to the central government. But that is, perhaps, the direction that we may have to think to take in the future if we can get consensus.”

ประเด็นเหล่านี้ อีก เมื่อรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อ
ความสมานฉันท์แห่งชาติ หรือ กอส. ตีพิมพ์ออกมา แต่ใน
ช่วงเวลานั้นเมื่อเขาพิจารณาถึงประเด็นเหล่านี้ ในช่วงเวลา
แรกเขาก็กล่าวว่าเราจำเป็นต้องมีทางออกทางการเมือง
บางอย่าง

แม้แต่ในช่วงเช้า เราก็ได้ฟังท่านอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พูด
เกี่ยวกับทางออกทางการเมืองที่อยู่ในการดำเนินการ
การ จะยาวนานเท่าไรนั้นเราไม่รู้ แต่ในแง่ของแนวความ
คิด หากเราพิจารณาถ้อยคำหรือคำกล่าวของใครหลายคน
ในประเด็นนี้ ซึ่งผมเคยพูดตั้งข้อสังเกตมาแล้วก่อนหน้านี้
ในหอประชุมแห่งนี้^[3] นั่นคือ มีคนจากเกือบทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น
เป็นแดง เหลือง หรืออะไรทำนองนั้นที่เคยเสนอว่าน่าจะถึง
เวลาแล้วที่จะกระจายอำนาจ แต่ปัญหาคือส่วนใหญ่พวกเขา
ก็ออกมาพูดแค่ครั้งเดียว แล้วก็เงียบไป จบไป ไม่กล้าพูดต่อ
แทบจะไม่เคยมีเวทีที่เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งจะเชิญให้คนที่
มีความคิดแบบนี้ขึ้นมา แล้วก็คุยกัน และศึกษาว่ามีทางออก

[3] แม้แต่คาร์ก็ได้รับเชิญให้เป็นองค์ปาฐกในงานประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 10 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 1-2 ธันวาคม 2552 ณ
หอประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เขาเปลี่ยน
หัวข้อปาฐกถาจากเดิมที่เคยตั้งไว้อย่างกว้างๆ ว่า “ความขัดแย้งกับการเมือง
ไทย” เป็น “คิดในสิ่งที่ไม่อาจคิดได้: Autonomy ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ของไทย” (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ 2552) จากนั้นเขาได้พัฒนาขึ้นเป็น
บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการในปีถัดมา (McCargo 2010)

อะไรบ้าง จริงๆ แล้วอาจารย์ศรีสมภพก็เคยเสนอทางออก
อย่างน้อย 7 ทางออกที่เราอาจจะลองไปศึกษาได้^[4]

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงเชื่ออย่างจริงจังว่า หลายคนที่ศึกษา
ปัญหานี้รับรู้สิ่งเหล่านี้ แต่ว่าในทางสาธารณะเราได้ยินนัก
การเมืองและบุคคลที่มีชื่อเสียงเพียงแต่พูดว่า นี่เป็นปัญหา
เกี่ยวกับยาเสพติด นี่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งนี้สิ่งนั้น แต่จริง ๆ
แล้วไม่ใช่ ทั้งยังไม่ได้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความยุติธรรมอีกด้วย
จริงอยู่เราทุกคนต้องการความยุติธรรมเพราะเป็นสิ่งที่สำคัญ
มาก แต่ประเด็นหลักมันไม่ได้อยู่ที่ตรงนั้น ประเด็นหลักเป็น
เรื่องการมีส่วนร่วม เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทาง
การเมือง

ผมเองก็ไม่มีคำตอบต่อคำถามหรอกครับ ดังที่เมื่อ
เข้าอดีตนายกรัฐมนตรีกอริสธีกกล่าวโทษต่อผมในตอนเช้า
มาสู่ห้องประชุมว่า เมื่อวานคุณบอกว่าคุณเป็นนักวิชาการ

[4] ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และคณะ ได้รวบรวมข้อเสนอที่เกี่ยวข้องจาก
หลากหลายตัวแบบ (Models) และประมวลออกเป็น 6 ทางเลือก ได้แก่ 1) คอ.บต.
2) ทบวง 3) สามนครสองชั้น 4) สามนครชั้นเดียว 5) มหานครสองชั้น และ 6)
มหานครหนึ่งชั้น เพื่อจัดทำเป็นเอกสารสรุปประเด็นเชิงนโยบายซึ่งใช้เป็นเครื่องมือ
ในการพูดคุยระดมความคิดเห็นใน “เวทีนโยบายสาธารณะ ชายแดนใต้จัดการ
ตนเอง” ที่จัดขึ้นกว่าร้อยเวทีทั่วทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปลายปี 2555 –
ต้นปี 2556 โดยมีสภาประชาสังคมชายแดนใต้และสำนักงานปฏิรูปเป็นเจ้าภาพ
ร่วม (ศรีสมภพ และคณะ 2555) ทั้งนี้ ในเนื้อหาของเอกสารดังกล่าวยังระบุถึง
ทางเลือกที่ 7 ซึ่งเว้นว่างเอาไว้โดยมีนัยว่าการถกเถียงแลกเปลี่ยนที่เพิ่มมากขึ้น
อาจนำมาซึ่งข้อเสนอใหม่ๆ ก็เป็นไปได้

ที่ไม่มีทางออกต่อการแก้ปัญหา จริง ๆ แล้วผมไม่มีทางออกให้กับปัญหาของประเทศไทยทั้งหมด แต่ในเรื่องเกี่ยวกับภาคใต้ ผมให้หนังสือเล่มนี้แก่เขา ผมบอกว่าทางออกต่อการแก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในนี้ (กล่าวพร้อมชูหนังสือ Mapping National Anxieties) ทางออกคือการแก้ไขปัญหาทางการเมือง นั่นคือการกระจายอำนาจในบางประเภท ซึ่งคืออะไรนั้นผมไม่รู้ ผมไม่มีสิทธิ์พูดหรือครับ ผมเป็นแค่คนข้างนอกที่เข้ามา

จริง ๆ แล้วคนที่ต้องตัดสินใจว่าทางออกจริง ๆ เป็นอย่างไรนั้นคือคนไทย คนที่อยู่ในสามจังหวัดและคนที่อยู่ที่อื่นในประเทศไทยนะครับ หน้าที่ของเราคือแค่จะเสนอทางออกแล้วก็ให้คนอื่นทำต่อไป งานของผมคือการสร้างปัญหา ผมไม่ได้มาจากประเทศนี้ ผมจะกลับบ้านในไม่ช้านี้ ผมไม่ได้อยู่ที่นี้เป็นเวลานาน แต่ว่าสิ่งที่ผมจะให้กับคนที่นี่คือแรงบันดาลใจ ผมรู้ว่ามียุคหลายคนเชื่อว่ามียุคจำนวนมากต้องการทางออกทางการเมือง ผมก็พูดกับผู้ใหญ่หลายคนในสังคมไทย เกือบทุกคนก็ยอมรับว่าต้องการจะมีทางออกทางการเมือง ผมก็เลยบอกว่า โอเค! ท่านพร้อมที่จะออกมาพูดต่อสาธารณะหรือไม่ ส่วนใหญ่ก็จะบอกว่าให้อาจารย์พูดก่อน อาจารย์ก็เลยมาที่นี่เพื่อพูดก่อนครับ ขอบคุณมากครับ

ประสบการณ์มาเลเซียในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย

คอยริล อันวาร์ คอลิด

ผู้ประสานงานประจำภูมิภาคอาเซียน

Malaysian Relief Agency (MRA), ประเทศมาเลเซีย

ขอความสันติสุขจงมีแด่ทุกท่าน สวัสดิ์ตอนบ้ายครับ มิตร

สหาย สุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ผมได้รับเกียรติเป็นอย่าง
มากที่ได้มาถกเถียงในมุมมองที่สำคัญสำหรับคนมาเลเซีย
คือ ประเด็นความขัดแย้งในเรื่องจังหวัดชายแดนภาคใต้และ
หนทางที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร หากพระผู้เป็นเจ้าทรง
ประสงค์ ผมอยากจะอธิบายให้คุณฟังเกี่ยวกับ Malaysian
Relief Agency หรือ MRA ซึ่งก็คือองค์กรเอ็นจีโอที่มีฐาน
ทำงานในมาเลเซีย ซึ่งเราทำงานทั้งในมาเลเซียและในระดับ
นานาชาติด้วย เราทำงานมากมายในพื้นที่ขัดแย้งหลายพื้นที่
ทั้งในพื้นที่ของสงครามบอกล่าในบอสเนียฯ และในความ
ขัดแย้งที่เซเชเนี่ย เรายังทำงานในโซมาเลียในขณะนี้อีกด้วย

เมื่อพูดถึงปัญหาความขัดแย้งในภาคใต้ที่สัมพันธ์
กับมาเลเซีย แน่นอนว่าเราจำเป็นต้องพูดถึงในแง่ของบริบททาง
ประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน นี่เป็นสิ่งที่สำคัญจริง ๆ เพราะว่า
หากเราเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ระหว่างชาวมลายู
ปาตานีกับชาวมลายูในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งในรัฐทางตอนเหนือด้วยแล้ว ก็จะมีสิ่งที่มีคล้ายคลึงกันมากมาย ยกตัวอย่างเช่น สถาบันปอเนาะในรัฐทางเหนือของมาเลเซียนั้นเหมือนกันกับสถาบันปอเนาะในปาตานี แต่สิ่งนี้จะไม่เหมือนกับที่มีอยู่ในรัฐทางใต้ จะเห็นได้ว่ามันมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก

แม้แต่ในเรื่องของภาษา คนมาเลเซียส่วนมากไม่เข้าใจว่าทำไมที่นี่ถึงเรียกภาษามลายูว่าเป็นภาษา ‘ญาวี’ จริงๆ ควรจะเป็นภาษามลายูไม่ใช่เป็นภาษาญาวี นี่คือนี่ที่ผู้คนบางส่วนในมาเลเซียไม่เข้าใจ ด้วยเหตุนี้ เราจึงจำเป็นต้องอธิบายให้พวกเขาฟังเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในพื้นที่ แม้ว่าจะเป็นเพื่อนบ้านกัน แต่เรายังไม่เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนมาเลเซียในรัฐทางตอนใต้

เรายังสามารถจะมองเห็นความสำคัญของบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ด้วย ยกตัวอย่างเช่นมีสถานที่จำนวนมากที่มีชื่อเหมือนกับที่นี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย เช่น สุโหลงปาตานี หรือ แม่น้ำแห่งปาตานีในเคดาห์ ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากที่นี่ และในเกาะปีนังเราก็มีกัมปงปาตานีหรือหมู่บ้านปาตานี ซึ่งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ของคนที่มาจากปาตานีระหว่างสงครามในประวัติศาสตร์ ผมก็ไม่อยากจะตะแคงในเรื่องประวัติศาสตร์มากนัก แต่สิ่งที่ผมอยากจะพูดคือเราจะก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างไรเพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งนี้

คุณจะได้เห็นว่าสำหรับเอ็นจีโอในมาเลเซียและอินโดนีเซียแล้ว ประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก เพราะว่าเราอยู่ใกล้ชิดกับคนมลายูปาตานี ทั้งในแง่ของบริบททางประวัติศาสตร์ อีกทั้งเรายังมีเขตแดนที่ติดกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างคนมลายูในมาเลเซียและคนมลายูในปาตานี ในความเป็นจริงแล้ว เรายังมีรัฐมนตรีสองสามคนในรัฐบาลมาเลเซียที่มีรากเหง้ามาจากคนมลายูปาตานี จริงๆ แล้ว อดีตนายกรัฐมนตรีของเรา ‘ต่วนอับดุลเลาะห์ บาดาวิ’ มีเชื้อสายจากปาตานี นี่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอย่างมาก ดังที่อดีตนายกรัฐมนตรีเราที่พูดเมื่อเข้านี้ว่าความเกี่ยวข้องโยงใยระหว่างคนมลายูปาตานีและคนมลายูในมาเลเซียนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแบ่งแยกกันได้

เมื่อเราพูดถึงความขัดแย้งของที่นี่ เราจำเป็นต้องเชื่อมโยงไปถึงผู้คนชาวมลายูในมาเลเซีย เรามีคนพลัดถิ่นชาวมลายูปาตานีในประเทศมาเลเซียหลายพันคน คนพลัดถิ่นชาวปาตานีเหล่านี้ยังได้เล่าให้คนมาเลเซียฟังถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของที่นี่ บางเรื่องเป็นเรื่องเชิงบวก แต่ในบางที่ก็บอกเล่าในเชิงลบ ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องระมัดระวังในเรื่องนี้ เพราะมันเป็นเรื่องที่น่าไว้อย่างมาก

ส่วนบทบาทของเอ็นจีโอในมาเลเซียนั้นผมคิดว่ายังคงมีบทบาทในการผลักดันเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับชายแดนใต้ของประเทศไทยไม่มากนัก เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? เพราะว่าว่ามันเป็นประเด็นที่อ่อนไหวต่อรัฐบาลทั้งสองประเทศเป็น

อย่างมาก ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซีย ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องมาดูว่าในแง่ของนโยบายของอาเซียนนั้นระบุว่า จะไม่มีการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นในอาเซียน สิ่งนี้เองที่เป็นสาเหตุหลัก เนื่องจากเมื่อเราเข้ามาทำงานร่วมกับกลุ่มประชาสังคมท้องถิ่นในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย รัฐบาลมาเลเซียจะมองอย่างไร ผมไม่รู้ ผมไม่สามารถพูดในนามของรัฐบาลได้ แต่ผมสามารถพูดในฐานะที่เป็นประชาชนมาเลเซีย นี่เป็นสิ่งที่ผมคิด และเป็นสิ่งที่เอ็นจีโอในพื้นที่ชายแดนใต้คิดด้วยเช่นกัน เพราะว่าหากพวกเขาทำงานร่วมกับเอ็นจีโออินโดนีเซียหรือมาเลเซีย รัฐบาลไทยก็ดูเหมือนว่าจะมองไปในแง่ลบเช่นกัน นั่นคือสิ่งที่พวกเขาบอกผมอย่างเป็นเรื่องปกติ สิ่งนี้ไม่เหมือนกับการทำงานร่วมกับเอ็นจีโอจากยุโรปหรือแม้แต่จากญี่ปุ่น ดังนั้น นี่เป็นสิ่งที่เราควรจะมี

สำหรับบทบาทของเอ็นจีโอระดับภูมิภาค เรายังไม่เคยเห็นเครือข่ายใดๆ ของเอ็นจีโอในระดับภูมิภาคที่แท้จริงเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายเอ็นจีโอในระดับอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน หรือสิงคโปร์ ไม่มีแม้กระทั่งเอ็นจีโอในภูมิภาคอินโดจีน เราไม่เคยเห็น เราไม่มีเครือข่าย ถึงแม้หากว่าเรามีเครือข่าย แต่จริงๆ แล้วเราก็ไม่ได้ถกเถียงกัน ไม่ค่อยได้ทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแลกเปลี่ยนกันในเรื่องปัญหาความขัดแย้งที่ชายแดนใต้ของไทย อันที่จริงแม้แต่ในประเด็นโรฮิงญา เรายังไม่เคยคุย

กันในลักษณะที่ว่าเลย ผมคิดว่าเราจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเอ็นจีโอในระดับภูมิภาคให้ดีขึ้นกว่านี้อีก

จากแง่มุมของเอ็นจีโอในมาเลเซีย เราได้รับถ้อยแถลงที่ดูจะสับสนและขัดแย้งกันเองจากหน่วยงานของรัฐบาลไทย วันหนึ่งเขารายงานว่าจำเป็นต้องมีการเจรจาสันติภาพ แต่มาอีกสองสามวันต่อมาก็บอกว่าไม่ต้องการพูดคุยเจรจาใดๆ อีกแล้ว ดังนั้น เราจึงไม่รู้ว่านโยบายของรัฐบาลไทยนั้นเป็นอย่างไรกันแน่ หรือแม้แต่นโยบายของกองทัพเองก็ตาม ผมคิดอย่างจริงจังว่าตราบโดที่รัฐบาลไทยไม่มีนโยบายที่เป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง ผมคิดว่าก็เป็นที่ยากที่องค์กรประชาสังคมในมาเลเซียจะเข้าไปทำงานในพื้นที่แห่งนี้ นี่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่เราควรต้องพิจารณา

ทั้งเอ็นจีโอในพื้นที่และเอ็นจีโอรดับภูมิภาคจะต้องสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลหรืออาจต้องทำงานร่วมกับรัฐบาลเพื่อหาหนทางว่าทำอะไรให้องค์กรประชาสังคมและรัฐบาลสามารถทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาได้ ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะผมไม่เคยเห็นการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวเลย

แน่นอนว่าในที่นี้มีการพูดถึงการเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่มาจากภายใน หรือในที่นี้อาจหมายถึงคนทำงานภาคประชาสังคมภายในพื้นที่ ในมุมมองจากมาเลเซีย ผมคิดว่าเราสนับสนุนแนวคิดนี้อย่างมาก เพราะเราเชื่อว่าแนวทางเดียวที่จะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวนี้อคือการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่เพียงแค่กลุ่มที่ก่อความไม่สงบ

หากแต่เป็นประชาชน เพราะจากการที่เราไปทำงานในภาคใต้ของฟิลิปปินส์ เราเห็นปัญหา หากประชาชนต้องการสันติภาพ กลุ่มประชาสังคมจะมีการกดดันรัฐบาล จากนั้นจึงมีการเจรจา สันติภาพเกิดขึ้น นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของฟิลิปปินส์

หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรประชาสังคมจากมาเลเซียก็ไม่คิดว่าทุกอย่างจะเดินหน้าต่อไปได้ เราต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่เพียงแต่กลุ่มก่อความไม่สงบหรือแม้แต่รัฐบาลเท่านั้น ผมคิดว่านี่เป็นสิ่งที่ ดร.ศรีสมภพ และคณะ กำลังทำงานอยู่ เพราะว่าเราเป็นคนนอก เราไม่ใช่คนใน แต่เราสามารถทำงานร่วมกันกับคนในเพื่อแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ แต่สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือเราจะสามารถสร้างเครือข่ายของเอ็นจีโอและองค์กรประชาสังคมในระดับภูมิภาคได้อย่างไร นี่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ผมอยากจะให้ทาง ดร.ศรีสมภพ ผลักดันให้เกิดจุดนี้ให้ได้ เพื่อเราจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกันในระดับภูมิภาคและรวมไปถึงเอ็นจีโอในระดับนานาชาติด้วย

สุดท้ายนี้ ผมขอขอบคุณท่านผู้จัดที่เชิญผมมาและให้โอกาสให้ผมได้พูดในวันนี้ ผมไม่อยากพูดมาก เนื่องจากมีสถานการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน โดยเฉพาะการติดธงมาเลเซีย ซึ่งมีเรื่องตลกมากมาย เช่นว่ามีคนแซวว่าปาตานีจะกลายเป็นรัฐที่ 14 หรือไม่? โอ้...ไม่นะครับ เราไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับการติดธงมาเลเซียนะครับ ขอขอบคุณครับ

การหนุนเสริมสันติภาพจากคนนอก

มาโฮ นากายามา

เจ้าหน้าที่โครงการมูลนิธิสันติภาพซาคากาวา

ขอความสันติมีแต่ทุกท่าน สวัสดิ์ยามเย็นคะ ดิฉันไม่ใช่
ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกระบวนการสันติภาพหรือในประเด็น
ความขัดแย้งในภาคใต้ของประเทศไทย เพราะฉะนั้นดิฉัน
คงไม่สามารถจะพูดลงไปในรายละเอียดของหัวข้อนี้ได้ แต่
วันนี้ดิฉันอยากจะแบ่งปันประสบการณ์ของดิฉันเองในการ
ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรระหว่างประเทศแห่งหนึ่งที่ทำ
หน้าที่ให้ทุนทำงานต่อองค์กรในพื้นที่ชายแดนใต้

ดิฉันเดินทางมายังชายแดนใต้ที่ปัตตานีเป็นครั้งแรก
ในปี 2552 ความรู้สึกแรกคือการพบว่าระดับของความรุนแรง
ที่ค่อนข้างสูงและปัญหาที่ผู้คนกำลังเผชิญหน้าอยู่นั้นก็เป็น
เรื่องจริงจังอย่างมาก ในขณะที่องค์กรระหว่างประเทศนั้น
อาจจะยังไม่ได้ให้ความสนใจเพียงพอสำหรับปัญหานี้
การเพิ่มความสนใจในระดับระหว่างประเทศและการเข้ามา
มีส่วนร่วมของนานาชาติต่อปัญหานี้ในแง่ที่สร้างสรรค์จะ
นำมาซึ่งสันติภาพในภูมิภาคแห่งนี้ นั่นเป็นสมมติฐานของ
ดิฉันในตอนแรก

ดิฉันเริ่มสำนึกถึงความยากลำบากและข้อจำกัดขององค์กรจากต่างประเทศที่เข้ามาทำงานอยู่ที่นี้ทีละเล็กละน้อย ดิฉันคิดว่าผลประโยชน์ที่ถูกคาดหวังไว้จากการเพิ่มความสนใจในระดับนานาชาติที่มากขึ้นจะนำมาซึ่งทรัพยากรสนับสนุนที่เพิ่มมากขึ้นในการทำงานเพื่อสันติภาพของที่นี่ไปด้วย หรือในบางแง่ก็คือการเพิ่มความสนใจของประชาคมระหว่างประเทศมากขึ้นเพื่อที่จะทำงานในเชิงบวกในการติดตามสถานการณ์นั้นจะทำให้กองกำลังติดอาวุธของทั้งสองฝ่ายจำกัดการใช้ความรุนแรงของตนเอง นี่คือผลประโยชน์ในเชิงบวก

แต่ในทางกลับกันก็พบว่ามีความเสี่ยงและข้อจำกัดของผู้ให้ทุนสนับสนุนการทำงานจากต่างประเทศทั้ง 14 องค์กร ในการหยิบยกปัญหาความขัดแย้งที่ต่ำกว่าระดับชาติ (Sub-National Conflict) ซึ่งในที่นี้หมายถึงความขัดแย้งภายในประเทศ ยกตัวอย่างในขณะนี้เรากำลังทำวิจัยอยู่ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นในอดีตให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ความขัดแย้งของเอเชีย เช่นในศรีลังกา ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้ทำแผนงานพัฒนาหลายแผนภายใต้โครงการสร้างสันติภาพระหว่างปี 2545-2546 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพวกเขาต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาล ซึ่งก็คือรัฐบาลที่นำโดยคนสิงห์ผลสุดท้ายก็คือโครงการก็จัดทำขึ้นในพื้นที่ซึ่งมีประชากรชาวสิงห์หลุมือสิทธิพลอยู่ โดยไม่เคยได้ไปทำที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งมีประชากรชาวหมิ่นครองอยู่เลย

สิ่งที่เกิดขึ้นทำนองนี้นำไปสู่ปัญหาในหลาย ๆ พื้นที่

สำหรับดิฉันเอง เมื่อกลับมาจากการเยือนชายแดนใต้ ก็ได้ทำข้อเสนอเกี่ยวกับการทำงานในภูมิภาคนี้ หัวหน้าของดิฉันก็ตั้งคำถามมากมายว่า คุณจะรับมืออย่างไรหากว่ารัฐบาลไทยจะพูดบางสิ่งบางอย่าง ทำนองว่าเราจะให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบหรือไม่? นั่นดูเหมือนจะเป็นปัญหาซึ่งนำไปสู่ความยากลำบากและความกังวลใจของหัวหน้าดิฉัน เมื่อครั้งที่ดิฉันบอกว่าต้องการทำงานในชายแดนใต้

เราจะสามารถที่จะเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไร? เพราะเราเองก็ไม่ใช่องค์กรที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยเพื่อสันติภาพใดหรือ การเจรจาสันติภาพใด ๆ ด้วยเหตุนี้ เราจึงไม่ได้นำเอาแนวความคิดหรือมีวาระมาจากข้างนอกเลย ในทางตรงกันข้าม เรากลับทำงานร่วมกับหุ้นส่วนของเราที่นี่ เช่น Deep South Watch แล้วก็ฟังว่าพวกเขาต้องการทำอะไรบ้าง เราสนับสนุนกระบวนการ เพื่อให้พวกเขากำหนดวาระของกิจกรรมเหล่านั้นขึ้นมาเอง เพราะฉะนั้นเราไม่ได้นำแนวคิดหรือชุดของทางออกใด ๆ ต่อปัญหาความขัดแย้ง แต่เราจะสนับสนุนการริเริ่มทำงานจากผู้คนในพื้นที่หรือองค์กรในท้องถิ่นที่ทำงานเพื่อสันติภาพ

แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเรียกได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก คือในแง่ของแผนงานที่เราสนับสนุนนั้น แผนงานส่วน

ใหญ่ถึงการมีส่วนร่วมจากปัจเจกชนที่อยู่ในกรุงเทพฯ เหมือนโครงการสื่อสารของ Deep South Watch ซึ่งเราไม่ได้สนับสนุนเฉพาะแต่คนมลายูมุสลิม แต่เราทำงานร่วมกันกับนักสื่อสารจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับดิฉันในการที่จะได้รับอนุมัติจากหัวหน้า เพราะหากกิจกรรมของโครงการดำเนินการโดยชาวมลายูมุสลิมเพียงกลุ่มเดียว หัวหน้าของดิฉันก็อาจจะเกิดความกังวลใจอีกครั้งหนึ่งว่า ดิฉันจะไปทำงานเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือเปล่า? แล้วอาจจะก่อให้เกิดปัญหากับรัฐบาลไทยหรือไม่?

ดิฉันหวังว่าเพื่อนของเราในชายแดนใต้คงเข้าใจในประเด็นนี้ ตลอดจนความยากลำบากในการทำงานขององค์กรต่างประเทศภายใต้บริบทเช่นนี้ ดิฉันอยากจะแนะนำคุณให้แสวงหาหุ้นส่วนการทำงานจากส่วนอื่นๆ ของประเทศไทย เพราะจะทำให้เป็นเรื่องง่ายสำหรับแหล่งทุนจากต่างประเทศที่จะสนับสนุนการทำกิจกรรมของพวกคุณ

ต่อไปนี่คือคำแนะนำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนสำหรับองค์กรประชาสังคมในปาตานีหรือชายแดนใต้ ประการแรก คือ ดิฉันต้องยอมรับว่ารู้สึกประหลาดใจอย่างมากต่อพัฒนาการในปัจจุบัน ซึ่งทำโดย Deep South Watch และเพื่อนสื่อมวลชน ทั้งที่มีการจัดงานเวทีสาธารณะ จัดนิทรรศการ จัดงานวันสื่อทางเลือก ตลอดจนจัดตั้งโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ รวมไปถึงการเสริมสร้างการเคลื่อนไหวหรือขยายพื้นที่สาธารณะในการถกเถียงประเด็นที่มีความ

On Pat(t)ani peace process (1)

- Necessity of continued effort to facilitate dialog
strengthen networking among local community
Pat(t)ani (to organize diverse voices into concerted
search for common ground for the movement)
—the role of civil society (connecting local people
professionals and opinion leaders)
—need to strengthen skills for organizing people
movement (increased management skills, knowledge
organizing labor unions, setting up umbrella organizations
civil society, international network, translation)

อ่อนไหวอย่างการปกครองตนเอง ซึ่งเคยเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เมื่อราวสามปีก่อน ดิฉันยังรู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งต่อพัฒนาการในปัจจุบันของภาคประชาสังคมในชายแดนใต้ที่ตอนนี้ก็มีสภาประชาสังคมชายแดนใต้ ซึ่งถือเป็นสัญญาณที่ดี ดิฉันรู้สึกนับถือและขอชื่นชมงานของพวกคุณอย่างมากค่ะ

อย่างไรก็ตาม ดิฉันคิดว่าความพยายามเช่นนี้ควรต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดตั้งตนเองให้ดียิ่งขึ้นท่ามกลางประชาชนปาตานี ดิฉันพบเจอกิจกรรมและการทำงานที่น่าสนใจต่าง ๆ มากมาย แต่บางครั้งก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่พบว่าพวกเขาไม่มีทักษะในการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ อย่างเช่น การทำบัญชี การเขียนข้อเสนอโครงการ ตลอดจนการจัดวาระกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ขาดโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างประเทศ หรือบางคนบอกว่ายังขาดความรู้ในการจัดตั้งคนงาน ชาวประมง ชาวนา และสหภาพแรงงาน นอกจากนี้ พวกคุณยังมีกลุ่มต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งกลุ่มเอ็นจีโากลุ่มเล็กกลุ่มน้อยมากมาย แต่พวกคุณไม่มีองค์กรร่วมที่ครอบคลุมการทำงานเพื่อให้ขับเคลื่อนกลุ่มเล็ก ๆ เหล่านี้

ยกตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งเราส่งนักกิจกรรมเยาวชนจากปาตานีหรือชายแดนใต้ให้เดินทางไปอาเจห์เพื่อไปเรียนรู้การพัฒนาการทำงานขององค์กรประชาสังคมในระหว่างความขัดแย้ง และหลังจากที่กลับมา พวกเขาก็ตระหนัก

ว่ากลุ่มเยาวชนนั้นไม่มีเวทีหรือพื้นที่กลางในการทำงานร่วมกัน ดังนั้น พวกเขาประสบความสำเร็จในการจัดตั้งเวทีกลางดังกล่าวที่เรียกว่า BAS (หรือ Berisan Solidaritas) ในการขับเคลื่อนกลุ่มที่ทำงานเยาวชนทั้งหมด ลักษณะองค์กรร่วมเช่นนี้เองที่ดิฉันคิดว่าพวกคุณควรต้องทำงานกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ คุณอาจต้องขยายการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศ คุณจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนเนื้อหางานที่พวกคุณทำอยู่

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ดังที่ ดร.แม็คคาร์โก ได้อภิปรายไปแล้ว ซึ่งดิฉันตระหนักว่าการกระจายอำนาจนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญมากเมื่อต้องคิดเกี่ยวกับทางออกจากความขัดแย้ง ดังนั้น องค์กรประชาสังคมในชายแดนใต้จำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรที่เป็นองค์กรหรือผู้คนนอกพื้นที่ชายแดนใต้หรือในส่วนอื่นๆ ของประเทศไทยซึ่งทำงานในประเด็นที่ใกล้เคียงกันในเรื่องการกระจายอำนาจ นี่เป็นข้อแนะนำของดิฉันค่ะ

ข้อแนะนำอีกประการหนึ่งนั้นก็เป็นอย่างที่ นูรคอลิซ จาก LBH กล่าวไว้ คือมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันในพื้นที่ความขัดแย้งในอินโดนีเซีย พวกคุณอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนมลายูในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือโลกมลายู พวกคุณควรต้องตระหนักรู้ถึงตำแหน่งและจุดแข็งที่ว่ามี และทำงานเครือข่ายกับโลกมลายูเพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นมาเลเซียหรืออินโดนีเซีย

ดิฉันคิดว่าปอเนาะและโรงเรียนสอนศาสนานั้นมีเครือข่ายมากมาย แต่สำหรับองค์กรประชาสังคมนั้นจนทุกวันนี้ยังไม่มีเครือข่ายที่แข็งแกร่งซึ่งเชื่อมต่อกับองค์กรในมาเลเซียและอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตาม เราควรพยายามสร้างมันให้ได้ นี่คือการเดินทั้งหมดของดิฉันในวันนี้ค่ะ ขอขอบคุณค่ะ

ประสบการณ์ของการค้นหาทางเลือก
บนเส้นทางสันติวิธี

อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง
ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรเสริมสร้างสังคมสันติสุข
จังหวัดชายภาคใต้ สถาบันพระปกเกล้า

ขอความสันติจงมีกับทุกท่าน ถ้าคุยเรื่องสันติภาพมันรู้สึก
น่าเบื่อ ไม่สนุกเท่ากับเรื่องเช่นว่าเมื่อก่อนมีระเบิดก็ครั้ง ก็ที่
เจ็บตายเท่าไร เมื่อก่อนขึ้นมีการชักธงชาติมาเลเซียก็ร้อยผืน
ฝ่ายความมั่นคงไม่รู้เรื่องเลย อะไรทำนองนั้น มันน่าจะสนุก
กว่า สำหรับการคุยเรื่องของสันติภาพ ในขณะที่ประเทศชาติ
ยังมองว่ากลุ่มที่เราจะไปพูดคุยด้วยมันเป็นโจร เป็นขบวนการ
กบฏเอกราช มันเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดน เป็นกลุ่มที่ผิด
กฎหมาย แล้วจะทำบนพื้นดินได้อย่างไร เราจะทำโดยมีการ
เปิดพื้นที่สาธารณะได้อย่างไร

ฉะนั้น หากเราพูดถึงกระบวนการสันติภาพ โดยส่วนตัว
ของผมเองที่เดินทางมายี่สิบกว่าปี ผมเดินอยู่ใต้ดินครับ ใต้ดิน
ระหว่างการพูดคุยระหว่างเพื่อนกับเพื่อน โดยไม่รู้ว่าเขาใคร
แต่สิ่งที่เราจะสื่อ มีบางอย่างที่มีพัฒนาการในตัวของมันเอง

ผมอยากจะบอกว่ากระบวนการของภาคส่วนบุคคล
ในการเดินทางเพื่อแสวงหาแนวทางเลือกอื่นสำหรับการแก้
ปัญหาในจังหวัดชายแดนใต้มันเป็นอย่างไร นั่นเป็นส่วนหนึ่ง

จากประสบการณ์ที่ไม่มีทฤษฎี จนสามารถมานั่งฟังทฤษฎีของอาจารย์ศรีสมภพว่า เออจริง ๆ แล้วเราก็กทำหมดแล้ว ที่อาจารย์ศรีสมภพว่า เริ่มต้นจากตรงไหน เริ่มต้นจากที่ผมเองเดิมเป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีมา 27 ปี เห็นความอ่อนแอ เห็นความล้มลุกคลุกคลานของกระบวนการพัฒนาของภาครัฐที่ทำต่อประชาชน

ทีนี้เรามองเห็นว่าจะทำอย่างไรที่จะให้ประชาชนเข้มแข็งและสามารถกำหนดทิศทางของตัวเองได้ จึงใช้กระบวนการของการมีส่วนร่วมในพื้นที่ตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมา เกือบ 30 ปีแล้ว เดินทางมาเรื่อย ๆ มาถึงจุดหนึ่งมีความสนใจเรื่องของการเมือง แนวคิดทางการเมือง ก็มีความสนใจ เพราะตั้งแต่จำความได้อายุประมาณ 5-6 ขวบ ที่บ้านผมไม่เคยมีความสุขเลย โดยภาพรวม มีเผาโรงเรียน มีปะทะ ตำรวจจับ ตำรวจตาย ชาวบ้านถูกจับ ชาวบ้านถูกทรมาน เรื่องทำนองนี้ได้ยินตลอด 55 ปี ตอนนี้อายุ 60 กว่าแล้วนะครับ แต่ถามว่าได้ยินมาแค่ 55 ปีหรือเปล่า คนแก่คนเฒ่าก็บอกว่ามีมานานแล้ว ไม่รู้จักแก้ไขสักทีหรือ กระบวนการแก้ไขปัญหามันมีเพียงอย่างเดียวหรือ คือการใช้อำนาจ การใช้กฎหมาย การใช้ความรุนแรงเท่านั้นหรือ? นั่นคือสิ่งที่เป็คำถาม คำถามที่หนึ่ง

ภาพที่เกิดขึ้นหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่งของการทำงานก็คือคนที่ถูกจับเข้าคุกในข้อหาต่าง ๆ พ่อแม่เขาคบครว้เขา เขามีความคิดอย่างไร เขาคิดอย่างไรที่ลูก ๆ เขาถูกจับ ผมก็เลยติดต่อหาทางเข้าไปพบกับครอบครัว ‘หะยี

ดาโอ๊ะ ท่าน้ำ' ผมไม่เคยรู้จักหะยีดาโอ๊ะ ท่าน้ำ เป็นการส่วนตัว และผมก็ไม่เคยรู้จักกับครอบครัวเขาเลย แต่อยากจะฟังความรู้สึกของเขา คำพูด ๆ หนึ่งซึ่งเปาะจี้ซึ่งตอนนี้ได้เสียชีวิตไปแล้วบอกว่า ถ้าเขาเป็นคนหนุ่มเหมือนกับลูก ๆ เขาก็คงจะถูกจับเหมือนกัน จะจับเพื่ออะไร ใครสนใจเนื้อหา ในบทความซึ่งเขียนมาตั้งแต่ปี 2544 แต่ออกเผยแพร่ในมติชน เมื่อปี 2545 (อัสหมัด สมบูรณ์ 2545, 17)

ผมอยากจะบอกว่าจากความรู้สึกนั้นทำให้เกิดความเข้าใจว่าเราต้องเดินหน้าในการพูดคุยเพื่อที่จะรองรับอารมณ์ที่เกิดขึ้น สิ่งที่เขาคิดกับกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบชาวบ้าน เขาคิดยังไง นั่นคือประการสำคัญที่ผมมอง ประการที่สอง คือว่าเราจะมีการขายความคิดให้กลุ่มอื่น ๆ ได้เข้าใจว่า ขณะนี้ ณ วันนี้ กระบวนการพัฒนาของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงแค่ไหนอย่างไร ซึ่งบางทีในการเดินทางของผมยังสามารถบอกว่าอยู่ใต้ดินแล้วไม่รู้ว่าจะพูดบนดินได้หรือไม่ แต่มีตัวโบนัสของสายการบินไทย 2 ปีครั้ง ผมก็ได้เดินทางไปไกล ๆ และที่ผมชอบไปที่สุดคือยุโรป

ผมก็ไปเจอเพื่อนที่ยุโรป ตอนแรกเขาก็รับผมไม่ได้ เขาหาว่าผมเป็น CIA เป็น กอ.รมน. มาได้ยังไง ใช้จ่ายเป็นแสนครั้งแรกมานั่งคุยกันสองสามคน ถามเขาว่ามีทางออกอย่างอื่นหรือไม่ที่จะแก้ปัญหายังหวัดชายแดนภาคใต้ เขาบอกไม่มีนอกจากจะได้เอกราชอย่างเดียว ขอให้ได้อำนาจอย่างเดียว คำพูดเป็นอย่างนี้ ไม่มีทางอื่นเลยหรือที่เราจะคุยกัน

ไม่มี! ต้องได้อ่านาจออย่างเดียว เป็นอย่างนี้สองสามปี

พอตอนหลังเราก็กุ่ยไปเรื่อย ๆ ผมบอกว่าที่บ้านผม คนมีการศึกษาเมื่อปี 2535 เท่าที่ผมเช็คได้ พวกเขาเรียน ปริญญาตรีไม่ถึง 5 เปอร์เซ็นต์ แล้วเราจะทำอย่างไร แล้วถ้า สมมติว่ารัฐบาลไทยใจดีให้เอกราชไปแล้ว แล้วจะปกครองได้ อย่่างไรกับคนที่ 95 เปอร์เซ็นต์ไม่ได้เรียนหนังสือ เขาบอกว่า ไม่ได้ซี! ถ้าได้อ่านาจอแล้วผมจะทำได้เอง ผมจะดูแลเองถ้ามี อำนาจ! ผมก็เลยถามต่อว่าแล้วที่เดินทางมากับกระบวนการ ของการต่อสู้มาก็ปีแล้ว เขาก็นับนิ้วมือ 10 นิ้วก็ยังไม่ครบ นับ นิ้วเท้าอีก 10 นิ้วก็ยังไม่ครบ ก็แสดงว่าหลายสิบปีแล้วเดินทาง มากก็ยังไม่ถึงเป้าหมายที่ชัดเจน

เพราะฉะนั้นผมคิดว่าน่าจะมีทางเลือกอย่างอื่นบ้าง ที่เราสามารถที่จะคุ่ยได้ เสียงเขาค่อนข้างจะอ่อนลง ทุกครั้ง เวลาไป พอไปครั้งที่สาม ผมถามเขายืนยันหรือไม่ว่าเป้าหมายของการต่อสู้คืออะไร เขาบอกว่ายืนยันเช่นเดิมคือการ ต่อสู้เพื่อเอกราช ผมบอกเป็นเรื่องของคุณ ไม่ใช่เรื่องของผม มีทางอื่นอีกหรือไม่ที่ผมสามารถทำงานได้ เพราะผมอยู่ใน ประเทศ อยู่ในพื้นที่ พอมีครบ เขาบอกว่ามี จะทำอย่างไรให้ พื้นที่ที่มีความสันติสุขอย่างถาวร เรื่องนี้เราพูดได้ พูดร่วมได้ อะไรบ้างเล่าที่เราจะคุ่ยกัน เรื่องการศึกษา เรื่องเศรษฐกิจ เรื่อง ความเป็นธรรม นี่คือจุดเริ่มต้นของกระบวนการความคิด

ผมไม่เคยคิดว่ามันจะใหญ่โตถึงขนาดที่ผมต้องมานั่ง คุ่ยในระดับอย่างนี้ หรือจะต้องมามีส่วนร่วมกับมาโฮ (นากา

ยาม่า) ในการทำงานกระบวนการสันติภาพ ผมไม่เคยนึกว่า จะต้องดูแลรับผิดชอบเป็นผู้อำนวยการหลักสูตรเสริมสร้างสันติสุขในสังคมของสถาบันพระปกเกล้า เพื่อจะสร้างความเข้าใจในการที่จะอยู่ร่วมกัน การที่จะแสวงหาคำตอบในการแก้ปัญหาาร่วมกันในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ นี่คือการบวนการ

ผมว่าการบวนการสันติภาพที่จะเกิดขึ้นนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ยากเย็นอะไรเลย หากเรามีใจตั้งแต่ต้น และที่สำคัญที่สุดคือการบวนการของประชาธิปไตยในประเทศไทยจะต้องทำให้กระบวนการสันติภาพมันเคลื่อนตัวได้เร็วมากขึ้น ที่ผมกล่าวได้อย่างนี้ก็เพราะมั่นใจว่าการบวนการสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ยากในสามจังหวัดชายแดนใต้และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา เพราะกฎหมายพิเศษที่ขัดต่อการบวนการประชาธิปไตย เช่น กฎอัยการศึก พ.ร.บ.ความมั่นคง พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการจะพัฒนาประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการที่จะทำลายความเคลื่อนไหวและการขับเคลื่อนของการบวนการสันติภาพ

แต่ในขณะเดียวกันในทัศนะของอิสลามเองนั้นถือว่าเมื่อมีอุปสรรค มันจะมี ‘ฮิกมะห์’ หรือ ‘วิทย์ปัญญา’ ที่เกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นวิทย์ปัญญาที่เกิดขึ้นในขณะที่มีข้อจำกัดของการบวนการประชาธิปไตยในชายแดนใต้ เราก็พบว่ามันเกิด PPP ขึ้นมา ในขณะเดียวกันก็เกิดศูนย์สันติวิธีอีกมากมายในประเทศไทยที่จะช่วยกันให้คลี่คลาย

เมื่อก่อนผมไม่เคยรู้อะไรเลยเกี่ยวกับสันติวิธี แต่เป็น

เพราะเกิดเหตุการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ คนไทยส่วนใหญ่ในวงวิชาการได้เข้าใจว่าประเทศเรานั้นไม่ฉลาดเลยนะ แก้ปัญหาแต่ละครั้ง ตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลา เหตุการณ์ 6 ตุลา เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ แก้ปัญหาได้อย่างเดียว คือ ยิงให้ตายให้หมด แค่นั้นเอง มันไม่ได้ต่างอะไรจากสามสี่จังหวัดชายแดนใต้ ที่ข้อมูลบางอย่างบอกเอาไว้แต่เดิมว่า ในเมื่อมุสลิมมันไม่ยอมเข้าพุทธ ก็จับให้มันเข้าพุทธให้หมดเลย หรือไม่ก็ฆ่าให้หมดเลย มันก็มีข่าวแบบนี้มาตลอด เพราะฉะนั้นกระบวนการสันติภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากว่าคนเรายังคิดหาทางออกได้ทางเดียว

ผมพยายามจะบอกว่ารัฐต้องเปิดใจให้มาก กระบวนการสันติภาพมันถึงจะเกิดขึ้น ถึงแม้ว่าขณะนี้สภาความมั่นคงแห่งชาติจะออกนโยบายชัดเจนเรื่องการเปิดพื้นที่ แต่ในแง่ของการปฏิบัติ ผมคิดว่ายังต้องรอเวลาอีกนาน ประการที่สอง แม้ว่าเราจะได้ยินสัญญาหรือได้เห็นสัญญาจากกองทัพว่าจะมีการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยและกระบวนการสันติเสวนาในเชิงของการเปิดพื้นที่ นั่นเป็นสิ่งที่มันเกิดขึ้นในเชิงทฤษฎีและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนกระดาษ สิ่งที่ต้องปฏิบัติ และสำคัญที่สุดในขณะนี้ เพื่อที่จะผลักดันให้กระบวนการสันติภาพมันเกิดขึ้นได้เร็ว ได้จริง และเป็นจริง แล้วประชาชนสามารถสัมผัสได้จริง คือภาคประชาสังคมต้องผลักดันพวกที่คิดที่อยากใช้อำนาจให้มันตกคู่ไปก่อน และเราเดินทางอยู่บนถนนพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่ทรงรู้ ขอขอบคุณครับ

ทำความเข้าใจสันติเสวนาและการเจรจาเพื่อสันติภาพ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ผู้จัดได้ขอให้ผมพูดเรื่องสันติสนทนา ปกติผมไม่ค่อยจะ
ตามใจผู้จัด ฉะนั้น สิ่งที่ผมจะทำคือการ ‘ทำ’ การสันติสนทนา
ประเด็นที่สอง ผมคิดว่า ผู้ที่เป็นผู้ฟังหลักของผมอาจจะไม่ได้
อยู่ในห้องนี้ เพราะว่าผมต้องการที่จะพูดกับขบวนการต่อสู้
แห่งปาตานี ฉะนั้น กลุ่มผู้ฟังหลักของผมคือกลุ่มขบวนการ

ผมจะพูดถึง 4 คำ คำแรกคือ ‘ปัญหา’ คำที่สองคือ
‘สมมุติฐาน’ คำที่สามคือ ‘คำถาม’ และ คำสุดท้ายคือ ‘ความรู้’

จะขอเริ่มต้นด้วยปัญหา เรามีปัญหาอยู่ 2 ประเภท คือ
ปัญหาของประเทศไทยและปัญหาของฝ่ายขบวนการ ปัญหาของ
ประเทศไทยได้มีการพูดถึงมากและมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่าง
เข้มข้นในงานของ ศ.ดร.ตันแคน แม็คคาร์โก ในหนังสือของ
เขา เรื่อง “ฉีกแผ่นดิน” (McCargo 2005; แม็คคาร์โก 2555)

ในความเข้าใจของผม ในประเด็นเรื่องภาคใต้นี้ ประเทศไทย
กำลังเผชิญกับปัญหาที่เขา (ศ.แม็คคาร์โก) และผมเรียกว่า
‘โรคความชอบธรรมบกพร่อง’ ไม่มีหนทางอื่นที่จะออกจาก
ตรงนี้ได้ จะต้องจัดการกับปัญหา นั่นคือปัญหาของประเทศไทย

เป็นโรคที่รัฐไทยได้เผชิญ แต่ปัญหาของฝ่ายขบวนการเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ผมคิดว่าพวกเขากำลังเผชิญกับ ‘สภาวะตาบอด’ ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ความรุนแรง การตาบอดนี้เป็นเพราะเครื่องมือที่ใช้ ซึ่งก็คือความรุนแรง

ผลก็คือ มีคนเสียชีวิตไปแล้วกว่า 5,000 คน ซึ่งแน่นอนว่าไม่ใช่ทั้งหมดเป็นฝีมือของขบวนการ^[1] เรายังคงจะต้องหาว่า มีจำนวนเท่าไรที่เสียชีวิตจากการกระทำของขบวนการ จำนวนเท่าไรเสียชีวิตจากฝีมือของรัฐไทยหรือทหารพราน หรือว่าเกิดจากอาชญากรรมปกติ นี่คือปัญหาสองด้าน

สำหรับสมมุติฐาน ผมมีสมมุติฐานเกี่ยวกับขบวนการดังนี้ หนึ่ง ผมคิดว่าขบวนการเป็นคนที่มิเหตุมีผล พวกเขาไม่ใช่คนที่เสียสติ ถ้าพวกเขาเป็นคนที่ไม่มีเหตุผลหรือเสียสติ ผมจะไม่เสียเวลาพูดกับพวกเขา

สอง การใช้ความรุนแรงของพวกเขาเป็นสิ่งที่อธิบายได้ เพราะว่ามันเป็นเครื่องมือ และพวกเขาก็ใช้มันในฐานะเครื่องมือ

สาม จากมุมมองของพวกเขา สิ่งที่พวกเขาต่อสู้สามารถมองได้ว่ามีความชอบธรรม ผมพูดว่า จากมุมมองของพวกเขา สิ่งที่พวกเขากำลังต่อสู้สามารถมองได้ว่ามีความชอบธรรมจากมุมมองของคนอื่นแน่นอน มันไม่ชอบธรรม นี่คือสิ่งที่ผมเรียกว่า

[1] โปรดพิจารณาความเห็นต่อตัวเลขคนเจ็บคนตายในกรณีความรุนแรงภาคใต้ว่าทั้งหมดอาจมิได้เกิดจากปัญหาทางการเมืองได้โน Askew (2010, 1115-1116)

เรากำลังมีปัญหาเรื่อง ‘มุมมองที่แยกแยะกัน’ (Discrepancy of Perspectives) เรากำลังเผชิญกับปัญหาที่ ศ.ดร.แม็คคาร์โก พุดเกี่ยวกับเรื่องของความจริงเมื่อวานนี้ เรากำลังประสบกับปัญหาเดียวกัน

สี่ ผมไม่คิดว่ากลุ่มขบวนการเป็นกลุ่มก้อนเนื้อเดียวกัน ผมคิดว่าพวกเขามีความหลากหลาย ผมคิดว่าพวกเขาเองก็มีสถานะที่แตกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และมีความแตกต่างกัน ในระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ซึ่งประเด็นนี้ก็อาจจะไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะของปาตานีเท่านั้น ผมคิดว่าที่อื่น ๆ ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

สุดท้าย ผมคิดว่าขบวนการและการต่อสู้ของพวกเขา นั้น ได้รับอิทธิพลจากความขัดแย้งใหญ่ในโลก เราสามารถที่จะวางแผนการต่อสู้ของพวกเขาในบริบทของโลกได้ ถ้าเรามองย้อนกลับไป 40 – 50 ปี เราสามารถที่จะพูดถึงบริบทของขบวนการชาตินิยมต่อสู้เพื่อเอกราชเมื่อครั้งศตวรรษที่แล้ว เราหมุนเวลาผ่านไป 30 ปี ก็จะเป็นช่วงของการปฏิวัติอิสลามอีก 20 ปีต่อมา เราเห็นความเปลี่ยนแปลงอีกในโลกคือการขยายตัวของการก่อการร้ายที่ถือกันว่าเกี่ยวข้องกับมุสลิม ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 และเมื่อปีที่แล้ว เราก็เห็นความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศอาหรับที่เรียกกันว่า ‘อาหรับสปริง’ จะเห็นได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงทั่วโลก

ซึ่งผมเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มีผลต่อความขัดแย้งในระดับท้องถิ่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ประเด็นในระดับ

ท้องถิ่นนี้ สามารถที่จะวางไว้ในบริบทที่กว้างกว่าได้เช่นกัน ซึ่งในบางส่วนก็มีการใช้การก่อการร้ายด้วย

สำหรับคำถาม คำถามที่ผมต้องการจะถามสมาชิก ขบวนการที่เป็นทั้งบุรุษและสตรีคือ เราจะช่วยขบวนการได้อย่างไร เพื่อที่ว่าพวกเขาจะไม่เห็นว่าความรุนแรงมีความจำเป็นอีกต่อไป

เมื่อวานนี้ ในการพูดของผม ผมพูดนิดหน่อยเกี่ยวกับ เรื่องการใช้ความรุนแรง ซึ่งกล่าวโดยย่อ ผมบอกว่าความรุนแรงนั้นทำลายอำนาจ ศ.ดร.แม็คคาร์โกขอให้ผมอธิบาย ซึ่งผมก็พูดอะไรบางอย่างแต่ว่าอาจจะไม่ค่อยเป็นเหตุเป็นผลมากนัก^[2] ผมจะลองอีกที

ถ้าหากว่าคุณต้องการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ความรุนแรงและอำนาจ ลองพยายามเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างการข่มขืนกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศ (Sexuality) การข่มขืนได้ฆ่าและทำลายความสัมพันธ์ทางเพศ ในความสัมพันธ์ทางเพศ คุณมีความรัก คุณมีความเข้าใจ คุณมีความใกล้ชิดสนิทสนม แต่ว่าเมื่อการข่มขืนเกิดขึ้น สิ่งเหล่านั้นก็หายไปหมด นั่นเป็นจุดจบของความสัมพันธ์ทางเพศ

ในลักษณะเดียวกัน เมื่อความรุนแรงเกิดขึ้น อำนาจ ก็มลายหายไป ดังนั้น การใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นเมื่อคุณรู้สึก

[2] โปรดพิจารณาการวิเคราะห์ปัญหาหนี้โดยพิสดารใน Satha-Anand (2010)

ว่าคุณไม่มีอำนาจ นั่นคือความจริงพื้นฐานที่นักรัฐศาสตร์ในโลกส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดาย พวกเขาสามารถที่จะถกเถียงอภิปรายเรื่องนี้ได้ตลอดเวลา

ทีนี้ ผลก็คือ ขบวนการจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในหลาย ๆ เรื่อง อย่างน้อย 3 ประเด็น ผมคิดว่าวาระทางการเมืองของพวกเขา ควรได้ริเริ่มและสร้างอย่างรอบคอบในพื้นที่สาธารณะ ทั้งในบริบทของท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งบางทีพวกเขาอาจจะต้องการความช่วยเหลือ ผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน

สอง พวกเขาต้องเข้าใจผลกระทบของการใช้ความรุนแรงต่อสิ่งที่พวกเขาต้องการต่อสู้อย่างเป็นจริงมากขึ้น

สาม พวกเขาต้องคิดถึงความเป็นไปได้ของการใช้สันติวิธีแทนความรุนแรง

มิงงานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มติดอาวุธในโลกนี้มากมาย หลากหลาย บางชิ้นก็ศึกษากลุ่มติดอาวุธ 60 กลุ่มใน 4 ทวีป งานเหล่านี้ต่างก็ได้ข้อสรุปเดียวกัน (Bangerter 2011) ซึ่งผมอยากจะอ่านอะไรบางอย่างให้ฟัง ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า นี่ไม่ใช่สำหรับพวกคุณที่อยู่ในห้องนี้ แต่สำหรับขบวนการ

นี่เป็นคำพูดของนายมุเตเนวีซึ่งเป็นหัวหน้าของกองทัพต่อต้าน (Resistance Army) ในประเทศอูกานดา บุคคลคนนี้มีผลสำคัญและเขากล่าวสิ่งนี้ เขากล่าวว่า

“พวกคุณจะต้องไม่ทำงานผิดพลาด ดังนั้น เวลาที่คุณเลือกเป้าหมาย คุณต้องเลือกเป้าหมายอย่างรอบคอบ สิ่ง

แรก คุณจะต้องไม่โจมตีคนที่ไม่ติดอาวุธ ต้องไม่ทำ...ไม่ทำ...ไม่ทำ...เด็ดขาด”

นี่คือคำแนะนำไม่ใช่จากบุคคลที่เป็นนักศีลธรรม แต่มาจากหัวหน้ากลุ่มติดอาวุธ นายมุเซนเนวีมีความสำคัญ เพราะว่าหลายปีต่อมาเขาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอูกานดา (Musenevi 2008, 7)

เรื่องราวนี้อยู่ที่ไหน มันอยู่ในวารสารที่ชื่อว่า Military Review ซึ่งเป็นวารสารด้านการทหาร มีงานศึกษาต่างๆ มากมายที่พวกคุณควรจะทำความเข้าใจ มันมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้องเข้าใจเกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรง อาจารย์อัสหมัด สมบุรณ์ (บัวหลวง) พูดว่ามีการพูดคุยมากมายเกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรงและสันติภาพ แต่ผมคิดว่ามีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจเรื่องเหล่านี้อีกมาก ว่ามันทำงานอย่างไรและมันคืออะไรกันแน่

ผมจะขอยกตัวอย่างอีกอันหนึ่ง มีบทสัมภาษณ์ในประเทศตูนิเซีย อาจกล่าวได้ว่า ตูนิเซียเป็นกรณีที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดอาหรับสปริง และมันเกิดขึ้นอย่างสันติวิธี และประสบความสำเร็จ

นักข่าวได้ไปถามหนึ่งในแกนนำการเคลื่อนไหวว่า พวกเขาได้ต่อสู้กับรัฐมานาน ถ้าหากว่าพวกเขามีปืน จะเกิดอะไรขึ้น นักเคลื่อนไหวคนนั้นตอบโดยไม่ลังเลว่าผู้คนเป็นเรือนพันจะต้องตาย หากว่าประชาชนมีปืน สำหรับพวกเขาการริเริ่มไม่ใช้ความรุนแรงก็คือจุดจบของอำนาจประชาชน นั่นคือ

สิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจของตูนิเซียและอาจจะอียิปต์ด้วย (Souaiaia 2012)

ลองดูสิ่งที่เกิดขึ้นในซีเรีย เมื่อมหาอำนาจเข้าไปสนับสนุนฝ่ายต่อต้าน การปะทะด้วยความรุนแรงยังไม่หยุด แม้กระทั่งในเวลาที่ผมกำลังพูดอยู่นี้

อีกอย่างหนึ่งที่พวกคุณจะต้องเข้าใจคือ คุณควรจะต้องดูถึงความสำเร็จของกระบวนการต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรงในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ.1940 – 2006 เปรียบเทียบกับการต่อสู้ด้วยความรุนแรง คุณจะเห็นว่าความสำเร็จของการต่อสู้ด้วยความรุนแรงลดลงจาก 40 เป็น 10 เปอร์เซนต์ หมายถึงว่าในช่วงทศวรรษ 1960 ความสำเร็จนั้นสูงสำหรับการใช้ความรุนแรง แต่ในช่วงปี 2006 มันได้ลดลง

เมื่อคุณมองดูความสำเร็จของการต่อสู้ด้วยสันติวิธี มันเพิ่มขึ้นจาก 40 เป็น 70 เปอร์เซนต์ กราฟของผมง่ายมาก ความสำเร็จของการต่อสู้ด้วยความรุนแรงลดลงจาก 40 เป็น 10 เปอร์เซนต์ ความสำเร็จของการต่อสู้ด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงในโลกเพิ่มขึ้นจาก 40 เป็น 70 เปอร์เซนต์

ประเด็นที่สองที่คุณจะต้องรู้คือ เราควรที่จะตั้งคำถามว่าเราควรจะใช้ความรุนแรงต่อไปไหม แล้วเราจะทำอะไร ผมขอพูดสิ่งนี้ 5 ปีหลังจากการต่อสู้ด้วยความรุนแรงจบ โอกาสที่สังคมนั้นจะเป็นประชาธิปไตยมีเพียง 4 เปอร์เซนต์ แต่ถ้าใช้สันติวิธี โอกาสมี 41 เปอร์เซนต์ ดังนั้น 5 ปีหลังความขัดแย้งจบลง เราก็คงจะไม่ได้เห็นประชาธิปไตย คุณจะมี

โอกาสเพียง 4 เปอร์เซ็นต์ โอกาสของคุณจะเพิ่มขึ้น 10 เท่า หากว่าคุณใช้สันติวิธี

ประเด็นสุดท้าย โอกาสของการเผชิญกับสภาวะสงครามกลางเมืองเมื่อความขัดแย้งจบลง 10 ปีหลังจากความขัดแย้งจบลง โอกาสในการเกิดสงครามกลางเมืองคือ 43 เปอร์เซ็นต์ หากว่าคุณใช้ความรุนแรง และ 28 เปอร์เซ็นต์ หากว่าคุณใช้การต่อสู้อย่างสันติวิธี (Chenoweth 2012) ^[3]

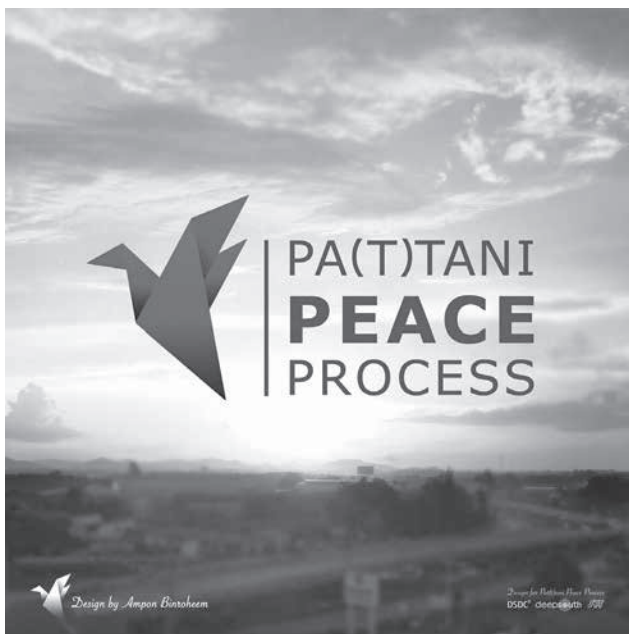
ผมอยากจะกลับไปประเด็นเรื่องสมมุติฐาน ถึงขบวนการที่รักทุกท่าน ผมเข้าใจว่าพวกคุณเป็นคนที่มีความหวัง มีผล ผมเข้าใจว่าพวกคุณไม่ใช่คนที่เสียสติ ผมเข้าใจว่าพวกคุณต่อสู้เพื่อเป้าหมายที่ดี ผมคิดว่ามันมีความจำเป็นอย่างยิ่งในขณะนี้ที่จะต้องร่วมกันค้นหาทางเลือกทางการเมืองอย่างจริงจัง ศ.ดร.แม็คคาร์โกได้กล่าวว่า สิ่งนี้เป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งต้องการทางออกทางการเมือง และทางออกทางการเมืองจำเป็นจะต้องมาจากทุก ๆ ฝ่ายของความขัดแย้ง สิ่งที่เป็นมากกว่าคือ ความเข้าใจถึงผลของความรุนแรงต่อการต่อสู้ของพวกคุณ มันจะทำให้พวกคุณอ่อนแอลง

ผมเลือกที่จะพูดกับฝ่ายขบวนการในวันนี้ เพราะว่าผมได้ใช้เวลาหลายปีในการพูดกับรัฐ และผมจะยังคงทำต่อไป แต่ผมหวังว่าเวทีนี้จะทำให้เกิดกระบวนการสันติภาพใน

[3] โปรดพิจารณาตัวอย่างข้อมูลทีละเยียดกว่านี้ได้ในบทที่ 8 ใน Chenoweth and Stephan (2011, 201-219)

รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง มันไม่ได้หมายความว่าคุณจะต้องมานั่งเผชิญหน้า และก็ไม่ได้หมายความว่าคุณจะต้องหลบซ่อนอยู่ในตู้ นี่เป็นการสนทนาในรูปแบบหนึ่ง และเป็นการสนทนาแบบเปิด

นี่คือสิ่งที่ผมต้องการที่จะยื่นให้กับคุณ ผมเป็นคนมุสลิม แต่ผมไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ปาตานี ผมตระหนักในสิ่งนี้ดี แต่ว่าในฐานะของนักวิจัยเรื่องสันติภาพ และนักทฤษฎีด้านการไม่ใช้ความรุนแรง ผมคิดว่าพวกคุณจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเข้าใจถึงพลวัตของการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งจะทำให้กระบวนการสันติภาพนั้นเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประโยชน์และทำลายล้าง کمใหญ่ น้อยลง

Design by Ampon Binroheem

หนึ่งในผลงานการออกแบบของบรรดานักออกแบบคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ เพื่อร่วมขับเคลื่อนแนวคิด PPP: Pa(t)tani Peace Process (ดูผลงานทั้งหมดได้ที่ <http://www.deepsouthwatch.org/node/3599>)

เปิดเวทีแลกเปลี่ยน

จังหวัดกัวของภาคประชาสังคม

ในกระบวนการสันติภาพ

เสริมสุข กษิติประดิษฐ์

ไทยพีบีเอส

ขอเรียนถามอาจารย์ศรีสมภาพ จากวันนี้ไปกระบวนการสันติภาพถือว่าได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว อย่างน้อยก็ในแง่ของความรู้สึกของผู้คน ซึ่งน่าจะเป็นความหวัง แต่ภาคประชาสังคมจะเดินหน้า เคลื่อนไหว ผลักดันอย่างไรต่อไปเพื่อนำไปสู่ทิศทางที่ตั้งไว้?

ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี

แนวทางกระบวนการสันติภาพที่จะทำต่อไปควรจะเป็นอะไร หรือเราจะทำอะไรต่อไปหลังจากนี้ นี่เป็นคำถามที่ผมคิดว่าให้โอกาสผมได้พูดอะไรที่เป็นความหมายของงานนี้ด้วย จากประสบการณ์ที่เราได้ทำกันมาหลายปี พยายามที่จะผลักดันแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง หรือลดการใช้ความรุนแรง พอมาถึง ณ วันนี้ เราพร้อมที่จะพูดถึงเรื่องสันติภาพ เรื่องของการไม่ใช้ความรุนแรง และเรื่องที่อาจารย์ชัยวัฒน์ พูดกับผู้ก่อเหตุความไม่สงบหรือว่าผู้ใช้ความรุนแรง ผมเข้าใจว่าเพิ่งได้ยินอาจารย์ชัยวัฒน์พูดตรงๆ ในเรื่องนี้เป็นครั้งแรก เป็นโอกาสที่ดีของผมเองในการที่เราจะต้องพูดในเรื่องนี้

รัฐก็ใช้ความรุนแรง อีกฝ่ายหนึ่งก็ใช้ความรุนแรง กลุ่มที่ก่อความไม่สงบคิดอย่างไร และเราก็เชื่อว่าทุกคนมีเหตุผลของตัวเอง ดังนั้น เราจะต้องหาทางออก เพราะถ้าใช้ความรุนแรงแล้ว อำนาจตนเองจะสูญเสียไป แล้วเราจะแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะว่ามันจริง ๆ แล้วคนที่ใช้ความรุนแรงเองก็ต้องการได้อำนาจกลับมาสู่คนปาดานี กลับมาสู่ดินแดนปาดานี อำนาจที่ชอบธรรม อำนาจที่ถูกต้อง อำนาจที่ยุติธรรม ซึ่งใช้ในความรุนแรงไม่ได้ มันพิสูจน์แล้วด้วยประวัติศาสตร์ ด้วยประสบการณ์ของทุกประเทศทั่วโลก ทุกสังคม ที่เราเคยเรียนรู้กันมา

จุดนี้เป็นจุดที่ต้องพูดกันว่า วิธีการที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงนั้นทำอย่างไร เราก็พูดถึงเรื่องนี้ว่ามีอยู่ 3 แนวทาง รัฐคุยกับผู้ที่มีความรุนแรง ฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงด้วยกันก็คุยกัน ต้องคุยกันอย่างเปิดเผย แล้วก็พูดกันว่าจะใช้เงื่อนไขอะไร จะตกลงกันได้ได้อย่างไร นี่เป็นแนวทางหนึ่ง

อีกทางหนึ่ง คือ บทบาทของภาคประชาสังคม ซึ่งถือเป็นแนวทางที่สอง สิ่งที่เราพยายามทำกันในวันนี้ ที่ผ่านมา และพยายามทำต่อไป คือ ขยายบทบาท พื้นที่ และโอกาสของพลประชาชนในส่วนที่เป็นกลางในพื้นที่กลางให้กว้างขึ้นแล้วดึงฝ่ายที่ใช้ความรุนแรง ลดความพยายามที่จะใช้ความรุนแรง หรือว่าเปลี่ยนวิธีการใช้ความรุนแรงมาสู่วิธีการที่สันติเพื่อการต่อสู้ตามแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งต้องมีกระบวนการ

ข้อเสนออาจารย์ตันแคนก็พูดอยู่ว่ามันต้องมีสิ่งที่เรียกว่า ‘ทางออกทางการเมือง’ (Political Solution) แนวทางสันตินั้นจะเป็นสิ่งที่ล่องลอยหากไม่มีข้อเสนอในทางการเมือง ข้อเสนอในทางการเมืองที่เราพูดถึงก็มีหลายอย่าง จะเป็นออโตโนมีหรือเปล่า? การปกครองตนเองแบบพิเศษที่มาใช้เป็นวิธีแก้ปัญหามาแตกด้วยวิธีนี้กันดีหรือไม่? นี่คือการออกในทางการเมือง หรืออย่างที่อาจารย์อัสมัด สมบูรณ์พูด หากกฎหมายต่าง ๆ ไม่ยุติธรรมและทำให้เกิดความรุนแรง เราจะยกเลิกการบังคับใช้ดีหรือไม่? หรือเปลี่ยนไปเป็นวิธีอื่นที่ดีกว่านี้ กระบวนการยุติธรรมที่ใช้กฎหมายอย่างถูกต้องของรัฐ กฎหมายพิเศษอะไรต่าง ๆ จะแก้หรือยกเลิกให้มาใช้กฎหมายอาญาปกติ แล้วมาแก้ปัญห ด้วยวิธีการสันติที่ใช้วิธีการทางกฎหมายจริง ๆ ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับนั้นดีกว่าหรือไม่? นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอทำนองว่าการใช้กำลังทหารหรือการจัดการระบบความมั่นคงแบบใหม่ที่จะส่งผลให้เกิดสันติภาพจริง ๆ หรือที่เราเรียกว่าการปฏิรูประบบงานด้านความมั่นคง ที่นี้ทางฝ่ายรัฐก็ต้องคิดถึงว่าจะทำอย่างไร

ข้อเสนอหรือทางออกทางการเมืองคือเรื่องทำนองนี้ซึ่งจะมีอยู่หลายประการ แต่ที่สำคัญคือต้องช่วยกันทำหลายด้านโดยอาศัยพื้นที่อย่างนี้ อาศัยพื้นที่ของภาคประชาชน ภาคประชาสังคม คนที่รักความยุติธรรม คนที่อยู่ตรงกลางซึ่งช่วยกันพูดช่วยกันผลักดันให้เคลื่อนไหวประเด็นในทางการเมืองต่าง ๆ เหล่านี้ ผมคิดว่านี่คือจุดเริ่มต้นที่เราจะเดินกัน

ต่อไป รวมทั้งการผลักดันขับเคลื่อนผ่านกระบวนการสื่อสาร
 อย่างที่เราพยายามทำกัน ทั้งสื่อทุกระดับก็ถ่ายทอดข้อมูล
 เหล่านี้ออกไปสู่สาธารณะ สู้สังคม ผมเชื่อว่านี่คือสิ่งที่เรา
 พยายามจะทำต่อไปในแนวทางสันติ แนวทางของ PPP หรือ
 Pa(t)tani Peace Process กระบวนการสันติภาพปัตตานี ก็
 อาจจะเดินไปตามทิศทางแบบนี้

บอกความจริงกับนายกรัฐมนตรี ?

อัศโตรา ญาบัต

ผู้สื่อข่าวอาวุโส

ผมฟังการพูดคุยอภิปรายด้วยความสนุกสนาน นี่เป็น
 การประชุมเรื่อง PPP เป็นครั้งแรกที่มีการเปิดตัว เป็นการ
 ริเริ่มที่ดีมาก ๆ แต่ผมก็มีคำถามแค่คำถามเดียว ผมจะขอ
 ถามคุณตันแคน แมคคาร์โก ว่าที่ท่านได้กรุณาทำอะไรเพื่อ
 คนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มาเยอะนะ อยากจะให้ท่าน
 ช่วยไปหารัฐบาลหน่อยได้หรือไม่ รัฐบาลเรา รัฐบาลไทย
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านยังลักษณ์ ไปบอกท่านอย่างที่ท่าน
 บอกพวกเรา เพราะอะไร เพราะผมคิดว่าที่ท่านพูดมาว่าการ
 ที่คนเราไปเอาธงไปวางนั้นมันมาจากใครกันแน่ ผู้ก่อความ
 ไม่สงบหรืออะไร มันเกิดอะไรขึ้น ไม่ต้องบอกอภิสิทธิ์ เพราะ
 ตอนนี้อภิสิทธิ์ไม่มีอำนาจแล้ว ไปบอกยิ่งลักษณ์ดีกว่า บอก
 ความจริงที่เป็นอยู่

ดันแคน แม็คคาร์โก

ขอบคุณสำหรับคำถาม ผมยินดีจะไปคุยกับท่านนายก-รัฐมนตรียิ่งลักษณ์เมื่อไหร่ก็ได้ครับ หากใครในที่นี้รู้จักท่านหรือคนที่เป็นที่ปรึกษาหรือทำงานอยู่ในสำนักนายกรัฐมนตรี กรุณาติดต่อพวกเขา ผมพร้อมที่ได้รับเชิญ ผมยินดีที่จะพูดกับเธอหรือใครก็ตามทั้งที่อยู่ในตำแหน่งหรือไม่ก็ตาม เกี่ยวกับคำถามเหล่านี้ ผมได้มีโอกาสดูคุยกับผู้คนจำนวนมาก แม้ว่า จะมีหลายเรื่องที่ผมต้องทำ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ ผมพร้อมเสมอครับ ถ้าได้รับการเชิญก็พร้อมจะไปครับ ที่ไหนก็ได้

‘ออตโนมี่’ และการถกเถียงสาธารณะ

ไพศาล แก้วประสม

อดีตข้าราชการฝ่ายปกครอง

ขอเรียนถาม ดร.ดันแคน อยากให้ท่านอธิบายค่านิยามให้แคบลงเสียหน่อยว่า คำว่า ‘ออตโนมี่’ (Autonomy) ในเมืองไทยนั้นหมายความว่าอะไร? เพราะรัฐไทยได้มีการกระจายอำนาจอยู่แล้ว เรามีการปกครองที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ส่วนกลา่งนั้นรวบอำนาจ ส่วนภูมิภาคเราแบ่งอำนาจ ส่วนท้องถิ่นเราได้กระจายอำนาจ เรามีเทศบาล เรามีนายก อบจ. เรามีรูปแบบการปกครองพิเศษ ทั้งพัทยาและกรุงเทพมหานคร

ผมอยากจะขอทราบ เพราะว่ามี การพูดกันมาก ถ้าพูดกันมากแล้วไม่อธิบายให้เข้าใจ คนจะไม่เข้าใจ

ตันแคน แม็คคาร์โก

ผมคิดว่าอาจารย์ศรีสมภพได้ตอบไปแล้วในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองตนเองประเภทต่างๆ ผมคิดว่าตัวผมเองไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะบอกได้ว่าการปกครองตนเองหรือการกระจายอำนาจควรจะเป็นไปในรูปแบบใดสำหรับประเทศไทย แต่ผมก็ทำได้นะ ผมอาจจะเสนอในรูปแบบที่คล้ายๆ กับไอร์แลนด์เหนือหรือของเวลส์ ที่มีสภามิติภาค (Regional Assembly) ซึ่งมีสมาชิกที่มาจากเขตต่างๆ โดยที่มิงบประมาณของตนเอง อะไรทำนองนั้น ซึ่งก็พอจะเสนอได้ แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่การระดมความคิดเห็นที่ผมจะต้องมีข้อเสนอดังกล่าว สิ่งที่ผมจะทำก็คือการสร้างโอกาสที่เพิ่มมากขึ้นสำหรับการถกเถียงสาธารณะที่ผู้คนสามารถจะพูดเรื่องแบบนี้ได้ อย่างที่มีข้อเสนอจำนวนมาก ซึ่งอาจารย์ศรีสมภพหรือคนอื่นๆ ได้พูดถึงไปแล้ว

บางทีอาจจะไม่จำเป็นต้องมีสภามิติภาคก็ได้ เราด้วยกัน (กับอาจารย์ศรีสมภพ) เขียนงานเสนอว่าอาจจะมีการทรวงหรือทบวงที่มีหน้าที่เฉพาะสำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นทบวงพิเศษอย่างที่อังกฤษเขาเคยทำในการดูแลไอร์แลนด์เหนือ ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้หลายอย่างในเรื่องของรูปแบบ แต่ว่าสิ่งที่ผมอยากเห็นก็คืออยากให้ผู้คน

มีโอกาที่จะถกเถียงกันในเรื่องทำนองนี้ ผมอยากให้มีคนกล้าที่จะออกมาพูดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มากกว่าที่จะให้ผมเสนอเอง ไม่ใช่ว่าเชิญนักวิชาการมาจากต่างประเทศ แล้วถามว่าเราควรต้องทำอะไร ผมไม่อยากจะอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น ผมเป็นคนที่พยายามจะเสนอให้คนอื่นมีไอเดียที่พอจะนั่งคุยกันได้ต่อไปครับ

ตัวตน ‘ขบวนการแบ่งแยกดินแดน’ และสันติวิธี

ไพศาล แก้วประสม

อดีตข้าราชการฝ่ายปกครอง

เป็นไปได้หรือไม่ที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนจะแอบแฝงใช้สันติวิธีในการเคลื่อนไหว เพราะทุกวันนี้มีคนพูดว่าจริงๆ แล้วไม่ใช่การแบ่งแยกดินแดน แต่เป็นเรื่องของการค้าของเถื่อน เรื่องของความไม่ยุติธรรม? และท่านจะแนะนำรัฐบาลอย่างไรว่าจะไปเจรจาเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงนี้กับใคร ผู้ใดที่ออกมาจับผิดชอบในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง

อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง

ในมุมมองของผม แนวความคิดและอุดมการณ์การแบ่งแยกดินแดนและการกู้เอกราชปาตานีนั้นยังมีอยู่และยังดำรงอยู่ วิธีการแก้ไขปัญหานั้นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ผมไม่อยากจะให้ปนกับเรื่องของขบวนการค้ายาเสพติด ขบวนการค้า

ของเถื่อน และคอร์รัปชั่นทั้งหลายที่มันไม่เกี่ยวข้อง หรืออาจจะเกี่ยวข้องแต่ก็ไม่ใช่โดยตรงกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน เราควรมองให้ชัดเพื่อจะแก้ปัญหาได้ ไม่ใช่ไปโยนเรื่องของยาเสพติด ไปโยนเรื่องค่าน้ำมันเถื่อน ไปอย่างโน้นเลอะเทอะไปหมด ซึ่งเป็นเรื่องที่เราไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้

ประการที่สอง ผมไม่ใช่นักเจรจา ผมเป็นเพียงคนตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งที่ทำเป็นการส่วนตัว ซึ่งเกิดจากความรู้สึกที่ว่ามันมีประเด็นอื่นอีกหรือไม่ที่เราจะสามารถทำงานร่วมกันได้ ในฐานะที่ผมทำงานในมหาวิทยาลัย ในฐานะที่ผมทำงานกับประชาชน ซึ่งทำงานเรื่ององค์กรชาวบ้านมาตลอด ยี่สิบหกปีใน มอ. ผมก็ไม่เคยถามเขาสักนิดเลยว่าเขาชื่ออะไร เขาอยู่สังกัดอะไร จนสิบห้าปียี่สิบปี เพื่อนคนอื่นต่างหากที่บอกว่าคนนั้นเป็นพูโล คนนั้นเป็นปียาร์เอ็น คนนั้นเป็นมูญาฮิดีน ผมก็เก็บไว้เฉย ๆ ผมก็ไม่ได้สนใจ นั่นแสดงว่าสื่อของเราที่สามารถไปพูดกับเขาได้ โดยเราไม่จำเป็นต้องไปบอกว่า นี่ต้องไปตามเขาว่าเขาคือใคร อะไร แต่สื่อที่จะบอกว่าสิ่งที่นักวิชาการ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่พยายามแก้ไขปัญหามาของชุมชนนั้นได้รับการรับรู้และเห็นดีเห็นงามจากกลุ่มที่คัดค้านอำนาจรัฐ

นี่เป็นสิ่งที่ดีงาม ผมไม่อยากให้พวกเราหลายๆ คนที่ติดกับการต้องบอกว่าจะไปเจรจากับใคร เป็นตัวจริงหรือไม่? ต้องพิสูจน์ทราบหรือเปล่านั้นเป็นพูโลจริง เป็นปียาร์เอ็นจริง ผมว่าไม่จำเป็น การส่งสัญญาณที่ชัดเจนของรัฐว่าจะ

แก้ปัญหาในเชิงสันติวิธีอย่างแท้จริงต่างหากที่เป็นสิ่งจำเป็น มีความจำเป็นที่จะเป็นหลักเพื่อจะนำความสันติสุขที่แท้จริง

หน้าตาของ ‘สันติภาพ’ ?

ดูแวแดเนีย ดูแวแมง

สถาบันเยาวชนเพื่อสันติภาพและการพัฒนา

ความขัดแย้งที่มันเกิดขึ้น ถ้าเป็นปัญหาทางการเมือง คือ แน่นนอนอยู่แล้วว่าต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองรองรับ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในความคิดของผมเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายขบวนการที่ต้องการที่จะปลดปล่อยรัฐในประวัติศาสตร์ของตัวเองให้เป็นอิสระ และก็ทางรัฐไทยเองในปัจจุบันก็พยายามที่จะให้ยึดครองปัตตานี ให้สามารถยึดครองตลอดไป เป็นจังหวัดปัตตานี ตามประวัติศาสตร์ที่หลายฝ่ายได้ศึกษากัน ระหว่างปาตานีเอกราชกับจังหวัดปัตตานีกำลังสู้รบกัน นั่นคืออุดมการณ์ทางการเมือง

มีกระบวนการสันติภาพมาหลายปี หลายกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นเป้าหมายสูงสุด คือ เพื่อที่จะจบการสู้รบ เพื่อที่จะจบการใช้ความรุนแรงใช้หรือไม่ คำว่าสันติภาพมันกว้าง และเป็นนามธรรม รูปธรรมที่เราเรียกว่าสันติภาพนั้นต้องมีโมเดลรองรับ และไม่เดลตามที่เรารู้ถึงตามความเป็นจริง

ที่เกิดขึ้นนั้นตกอยู่อีกโมเดลหนึ่ง ซึ่งมันเป็นกระแสของคนที่ในพื้นที่ในระดับรากหญ้า มันมีคำว่าเอกราชอยู่ในนั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นคำว่า ‘เอกราช’ หรือ ‘ออโตโนมี’ หรือ ‘กระจายอำนาจ’ ต่างก็เป็นโมเดลของสันติภาพเหมือนกัน สันติภาพเป็นนามธรรม แต่รูปธรรมนั้นต้องคาบเกี่ยวกับโมเดลที่ผมพูดถึง คำถามก็คือว่า แนวโน้มของการเมืองในโลกปัจจุบัน การเมืองอาเซียน การเมืองของประเทศไทยที่มีทั้งประชาธิปไตยแบบสีแดง แบบสีเหลือง โมเดลใดที่คาบเกี่ยวกับสันติภาพที่ปาตานีและมีแนวโน้มจะเป็นไปได้มากที่สุด

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ผมไม่คิดว่าสันติภาพเป็นเรื่องของโมเดล มันมีคนจำนวนหนึ่งที่เชื่อว่าสันติภาพเป็นโมเดล แต่ผมไม่ค่อยแน่ใจว่าสันติภาพเป็นโมเดล ผมคิดว่าสันติภาพเป็นสภาพบางอย่างที่คนพึงปรารถนา มันเป็นสภาพดั้งเดิม ใช่หรือไม่? แต่ว่าสันติภาพที่ผมคิด ไม่ได้หมายความว่าในสังคมนี้จะไม่มี ความขัดแย้ง เมื่อเข้าสู่คุณมหาเธร์ก็พูดถึงว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น ความขัดแย้งมันอยู่กับเรา ทีนี้สิ่งที่ผมสนใจคือว่าถ้าความขัดแย้งอยู่กับเรา อย่างไรก็ตามก็ต้องมีความขัดแย้งระหว่างคนในภูมิภาคนี้ ซึ่งอาจจะเรียกว่าอาณาบริเวณปาตานีตั้งแต่โบราณมา ความสัมพันธ์ระหว่างปาตานีกับกรุงเทพฯ ก็ต้องเป็นความสัมพันธ์ที่มีความขัดแย้งเป็นธรรมดา ก็ประวัติศาสตร์มันเป็นอย่างนั้น ไม่เห็นแปลกอะไรเลย ความขัดแย้ง

ระหว่างประชาชนกับรัฐก็ต้องมีเป็นธรรมดา เพราะว่าสิ่งที่รัฐต้องการ คือ ความเชื่อของประชาชน สิ่งที่ประชาชนต้องการ คือ อาจจะเป็นอิสรภาพ เสรีภาพ อย่างมีจุดตรวจ (Checkpoint) สิ่งพวกนี้ก็เป็นเรื่องธรรมดา

ที่นี้คำถามของผม สันติภาพหมายความว่าวิธีที่เราจะอยู่กับความขัดแย้งนี้โดยไม่ต้องฆ่ากันนั้นมีหรือไม่? วิธีที่จะอยู่กับความขัดแย้งแบบนี้โดยเคารพกัน ไม่ต้องรักกันก็ได้นะ แต่ใช้คำที่อาจารย์โคทม (อาเรีย) ใช้คือ ‘ทนกันได้’ ผมไม่แน่ใจว่าผมรักอาจารย์ตันแคน แม็กคาร์โก หรือเปล่า แต่ผมทนกันได้แน่ และลักษณะนี้อาจจะเป็นเงื่อนไขสำคัญของการอยู่ในสังคมที่มีอารยะ ฉะนั้นสันติภาพของผมจึงเป็นสภาพของสังคมที่มีอารยะ มีความเป็นตัวของตัวเอง แล้วก็มนุษย์มีสิทธิที่จะกำหนดชะตาของตัวเอง เลือกอะไรได้บ้าง ใช่มั้ยหรือไม่ครับ?

คำว่าออโตโนมีที่มีการพูดกันเยอะนั้นแปลว่าอะไร รอมฎอน (ปันจอร์) แปลว่า ‘อัตตบัญญัติ’ ใช่มั้ย? nomy นี้มาจากคำว่า ‘กฎ’ ส่วน auto แปลว่า ‘ตัวเอง’ หมายถึงกฎซึ่งตัวเองเป็นคนกำหนดขึ้นมาเอง เพราะฉะนั้น เราน่าจะมีวิถีชีวิตของเราเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลกคืออะไร คืออยากให้คนอื่นเป็นอย่างที่เขาไม่อยากจะเป็นอย่าง พอเป็นอย่างนี้ก็มี ความขัดแย้งเกิดขึ้น ที่นี้พอมีแล้วจะคลี่มันอย่างไร จะอยู่กับมันอย่างไร จะจับปิ่นยิงกันหรือเปล่า ที่นี้ก็ทำมาแล้ว 50 ปี ทำมาแล้วในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เดือนสิงหาคมที่ผ่านมา

มานี้เหตุการณ์รุนแรงที่สุดในละตินอเมริกาก็เริ่มมีความพยายามที่จะเจรจากัน ประธานาธิบดีซานโตสตัดสินใจที่จะเจรจากับฟาร์ก (กองกำลังปฏิวัติติดอาวุธโคลอมเบีย, Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia: FARC) ในโคลอมเบีย 20 ปีที่ผ่านมา จำนวนผู้ก่อการของฟาร์กลดลงจากสองหมื่นเหลือเก้าพัน พอ ๆ กับจำนวนผู้ก่อการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ฝ่ายทหารบอกประมาณเก้าพันหรือยคน

ฉะนั้น สถานการณ์แบบนี้นำไปสู่การเจรจาได้หรือไม่ มันก็อาจจะพูดคุยกันได้ แต่ผมอยากจะตั้งข้อสังเกตว่าสันติภาพ มันมีความหมายหลายอย่าง มันคงไม่ได้หมายความว่าเราปลอดจากการไม่ทำร้ายกันอย่างเดียว แต่อาจจะอยู่ที่การเคารพกันด้วย ทนกันได้ด้วย มีอิสระได้ด้วย แต่ทั้งหมดนี้มันต้องเลือกเอง คนในพื้นที่จะต้องเลือกเอง แต่เลือกแล้วคุยกันได้หรือไม่ คุยกับคนที่อาจจะเห็นเป็นอย่างอื่น นี่อาจจะเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะฉะนั้นผมก็ชื่นชมสิ่งที่ทีมของอาจารย์ศรีสมภพพยายามจะนำเสนอโมเดลต่าง ๆ แต่ผมอยากจะบอกว่าสันติภาพมันไม่ใช่โมเดลโมเดลมันมาทีหลัง แต่สันติภาพมันเป็นความพยายาม มันเป็นการต่อสู้ มันเป็นการอยู่ในความขัดแย้งอันนั้นมากกว่า และมันไม่มีการกำหนดตายตัว เพราะแต่ละที่ก็มีวิธีของมัน

นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส

ผมอยากจะเพิ่มเติมสำหรับข้อคิดเห็น 3 ประการต่อ

คำถามที่ว่าสันติภาพคืออะไร สำหรับผม ประการแรก สันติภาพคือกระบวนการ ซึ่งด้านหนึ่งนั้นจะลดความรุนแรงทางกายภาพ และอีกด้านหนึ่งนั้นจะเป็นการยกระดับความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้งเพิ่มการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองของประชาชน ทั้งในเรื่องของการที่จะกำหนดชะตากรรมภายในหรืออะไรก็ตามที่มีความเป็นไปได้ในกระบวนการสันติภาพ

ประการที่สอง สันติภาพในความเห็นของผมเหมือนกับที่ท่านอาจารย์ศรีสมภพได้กล่าวไปแล้ว นั่นคือสันติภาพเป็นการขยายพื้นที่ให้ผู้คนจำนวนมากที่สุดที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะที่ไร้สันติภาพสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้สันติภาพบังเกิดขึ้น

ประการที่สาม สันติภาพสำหรับผมนั่นคือ ความรับผิดชอบร่วมกัน และเป็นความรับผิดชอบที่เป็นการเฉพาะเจาะจงสำหรับคนที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนความขัดแย้งในห้วงเวลาแรกๆ นั่นหมายความว่าทุกฝ่ายต้องถามตัวเองว่าเราจะสามารถทำอะไรในกระบวนการเพื่อลดความรุนแรงและเพิ่มความยุติธรรมเหล่านี้ได้บ้าง และไม่ใช่คู่ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นผมอยากที่จะแสดงความเคารพอย่างที่ท่านอาจารย์ชัชวณัน ได้ทำในที่นี้ คือ การอ้อนวอนให้กับผู้ก่อความไม่สงบได้คิดถึงกระบวนการของเขาอีกครั้งหนึ่ง หรือว่ามีการอ้อนวอนอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าคุณจะมีขั้นตอนอะไรที่เป็นรูปธรรมที่จะแสดงความรับผิดชอบตรงนี้

กระบวนการสันติภาพและ ‘ประชาชนในพื้นที่’

เรื่องระวี พิชัยกุล

มูลนิธิเอเชีย

อยากจะถามคุณนุรคอลลิสเป็นพิเศษ คือ ในข้อมูลท่านอาจารย์ศรีสมภพ และหลายๆ ท่าน ได้เสนอมาก่อนหน้านี้ มีข้อมูลที่น่าสนใจว่า trust (ความไว้วางใจ) ของคนที่อยู่ในแตรัคสามนั้นพบว่าผู้นำศาสนาเป็นคนที่มีความไว้วางใจมากที่สุด แล้วก็ทนายความมุสลิม นักสิทธิมนุษยชน แล้วก็ครูด้วย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านมากที่สุด ส่วนกลุ่มที่เป็นผู้นำในการทำกระบวนการสันติภาพที่เป็นเอ็นจีโอหรือกลุ่มองค์กรประชาสังคม (CSOs) อาจจะอยู่อันดับเกือบสุดท้าย ฉะนั้นดูเหมือนว่ามีช่องว่างที่เมื่อเรามีไอเดียอะไรแล้ว เราจะนำเรื่องของกระบวนการสันติภาพไปสู่คนที่อยู่ในรากหญ้าได้อย่างไร นี่คือคำถาม

นอกจากนี้ ตัวเร่ง (Catalyst) ที่คุณนุรคอลลิสพยายามเล่าให้ฟังนั้น จริงๆ แล้วอาจจะมีคนที่เป็นตัวเร่งของตัวเร่งร่วมอีกที อยากจะรู้ว่าคนเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มาได้อย่างไร โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง ไม่มีใครพูดถึงว่ามีบทบาทอย่างไรในการสร้างสันติภาพ ไม่ว่าจะเป็นในอาละห์ หรือติมอร์เลสเต อยากให้เพิ่มเติมนิดหนึ่ง

ข้อเสนอที่ดูเวดานียาพูดถึง คือ เอกราช เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากกว่าหากให้มีตัวเลือกให้เลือกว่าจะเป็น ‘เอกราช’ ‘ปกครองตนเอง’ หรือ ‘การกระจายอำนาจ’ ถ้า

อย่างดิฉันก็คงเลือกเอาเอกราช เพราะมันเข้าใจเลย มันหมายความว่าอะไร ทีนี้ในทางเลือกอื่นๆ ที่มีการนำเสนอ นั้นได้สร้างความรู้พื้นฐานในการที่จะให้ประชาชนทั่วไป เข้าใจทางเลือกทางออกของตนเองได้อย่างไร? เราอาจจะ เรียกว่าเป็น การให้การศึกษาต่อประชาชน (Civil Education) หรือการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (Political Literacy) พื้นฐานตรงนี้ได้ทำพอเพียงแล้วหรือไม่? เพราะฉะนั้น บางที การเลือกตัวเลือกต่างๆ อาจจะเลือกตามความเข้าใจของ ตัวเอง เลือกกันอย่างง่าย ๆ ซึ่งก็อาจจะเลือกเอกราชนั้นแหละ เพราะเป็นทางเลือกที่ง่ายดี เข้าใจเลย ไม่ต้องการรูปแบบ การปกครองพิเศษ 6 แบบ 8 แบบ หรือ 10 แบบ เพราะงง ไปหมด ซึ่งเป็นข้อคำถามง่ายๆ ว่าแล้วใครจะทำตรงนี้

ณาทยา แว่ววิรุคูปต์

ไทยพีบีเอส

ดิฉันมีส่วนร่วมกับเรื่องนี้ ไม่ใช่มีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วม ประวัติศาสตร์ปาตานีเช่นเดียวกับอาจารย์ชัยวัฒน์ แต่ว่าก็ พอละมีส่วนร่วมในฐานะที่มีพื้นที่สาธารณะเพื่อการพูดคุย ถึงเรื่องสันติภาพอยู่บ้าง โดยเฉพาะครั้งหนึ่งที่เคยทำรายการ ร่วมกันกับอาจารย์ชัยวัฒน์ แล้วก็เชิญคนที่เป็นตัวแทนภาค ประชาสังคมไปนำเสนอข้อเสนอเรื่องออโตโนมีเมื่อสัก 3 ปี ที่แล้ว แล้วหลังจากนั้นเลยทำให้เรื่องออโตโนมีกลายเป็น เรื่องที่สามารถพูดได้จากเรื่องที่มีมันเคยเป็นเรื่องต้องห้าม

แต่ว่าครั้งนั้นคนที่ไปพูดไปคุยกัน คือ ตัวแทนประชาชน เป็นตัวแทนของภาคประชาชน อย่างเช่นที่เราเรียกกัน มีหลายคนมีหลายท่านที่พูดถึง ทั้งฝ่ายเอ็นจีโอ เอ็นจีโอระดับอาเซียนหรือในระดับภูมิภาคด้วย

ดิฉันสังเกตว่าในวงนี้มีคนพูดในฐานะตัวแทนของนักวิชาการ มีคนพูดมีคนถามถึงคุณยิ่งลักษณ์ มีคนพูดมีคนถามถึง แล้วก็ให้ข้อเสนอแนะกับผู้ก่อความไม่สงบ ผู้ก่อความรุนแรง แต่ว่ายังไม่มีใครที่พูดถึงมุมมองของประชาชนที่อยู่ตามหมู่บ้าน หรือว่าเป็นคนที่เกาะขอบเวทีแล้วรอดูอยู่ว่าเอ็นจีโอเหล่านี้หรือนักวิชาการเหล่านี้จะวิเคราะห์สถานการณ์ยังไง คุณยิ่งลักษณ์จะทำอะไร แต่ดิฉันขอตั้งคำถามและก็อยากรู้จริง ๆ เพราะว่าคำถามที่จะเอาไปเปิดเวทีสาธารณะถามต่อพรุ่งนี้ว่าชาวบ้านจริง ๆ จะทำอะไรกับเรื่องนี้ ขอคุณคะ

คุณปรีชา เรืองสมุทร

มูลนิธิเอเซีย

การทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายสามารถทำงานในการสร้างสันติภาพได้อย่างไรมีประสิทธิภาพได้อย่างไร?

นุรคอิลิส ฮิดายัต

ผมได้อ่านผลสำรวจความคิดเห็นในเรื่องของการรับรู้ของเหยื่อจากความรุนแรงที่คนปาตานีเกี่ยวกับว่าใครบ้าง

ที่พวกเขาเชื่อถือหรือไว้วางใจ คำตอบก็คือว่า ลำดับแรกคือ ผู้นำศาสนา ครู และลำดับที่สามคือเป็นนักกฎหมาย นัก รณรงค์ทางด้านสิทธิมนุษยชน คุณรู้หรือไม่ว่านักกฎหมาย ใน องค์การประชาสังคมนั้นสำคัญอย่างมาก เพราะว่าเขา สามารถที่จะเข้าถึงบรรดาเหยื่อได้ พวกเขาเป็นตัวแสดงแรกๆ ที่เผชิญกับเหยื่อจากความรุนแรง ยืนอยู่ข้างหลังบรรดาเหยื่อ เหล่านั้น คอยสนับสนุนและเยียวยาพวกเขาในความเจ็บปวด ทุกๆ วัน และพูดในเรื่องสันติภาพ คำถามคือว่า คุณพร้อม ที่จะได้สันติภาพหรือยัง? นั่นก็เป็นคำถามที่สำคัญอย่าง มาก

เราควรจะรอคอยจนกระทั่งมีคนอีกสักหนึ่งพันคน โดนฆ่าตาย โดนระเบิดหรือถูกยิงตายหรือไม่? นั่นก็เป็นคำ ถามที่สำคัญอย่างมากด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การอภิปราย ว่าอนาคตของไซยะตาน์อยู่ในกำมือของท่าน ประชาชน ในปาตานีจะต้องออกแบบมัน ส่วนองค์กรภาคประชาสังคม และกลุ่มเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งนั้นถือว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญที่สุดที่อยู่ที้นอกเหนือไปจาก รัฐบาลกับกลุ่มกองกำลังติดอาวุธ บางทีจำนวนของพวกเขา อาจจะมากกว่ากลุ่มกองกำลังติดอาวุธด้วยซ้ำ ดังนั้นเสียง ของคุณก็ดังกว่าอาวุธ ข้อเรียกร้องของคุณนั้นหนักแน่นกว่า กลุ่มติดอาวุธ สิ่งนี้สำคัญมากและเป็นสิ่งที่ผมได้สะท้อนให้ เห็นในปาตานี

ในทุกความขัดแย้ง คุณเองก็คงพอจะรู้ว่ามีคน

อาจจะได้เปรียบหรือได้ประโยชน์จากความขัดแย้ง คุณรู้อยู่แล้วว่าเขาเป็นใคร แต่ว่าพวกคุณทั้งหมดที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งนั้นควรจะต้องเริ่มต้นวิธีที่คุณจะสามารถปกป้องหรือจัดการกับคนที่ได้รับประโยชน์เหล่านั้น จำเป็นที่จะต้องมีคนที่จะต้องเปิดโปงว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังที่ได้รับประโยชน์หรือที่เสียประโยชน์จากความขัดแย้ง นี่เป็นเรื่องที่สำคัญมาก และผมเชื่อว่าคุณสามารถทำได้

อัมหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง

สิ่งที่ผมกังวลมากที่สุดคือว่า ในปี 2558 ที่เราค่อนข้างจะขึ้นชมเหนือเกินเหมือนว่าเราจะเป็นประชาคมอาเซียน อาเซียนเองนั้นเกิดเพราะประเทศไทย ถ้าแนวทางการแก้ไขปัญหายังขาดชัดเจนแล้วก็ยังไม่มีความชัดเจนเรื่องของแนวทางสันติวิธี เราจะตกขบวนกันทั้งประเทศ และจะอยู่ล้าหลังที่สุด และจะทำให้ประชาชนเสียหายมากที่สุด เมื่อวานผมบอกว่า เงินสองแสนล้านที่เสียไป 9 ปี ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเงินเดือนของข้าราชการทุกหน่วย เราสามารถสร้างโรงพยาบาลได้ ได้ ท่านคิดดูซิ คนไข้คนหนึ่งไปรอที่จะเจาะเลือดใช้เวลา 3 ชั่วโมงแล้วยังรออีกเป็นแถวเป็นร้อย เป็นร้อยนะ! วันๆ หนึ่งจะรอฟังหมออ่านการเจาะเลือด ต้องรอ 3 - 4 ชั่วโมง อย่างนี้ลองคิดว่ายังต้องอยู่แบบนี้ไปอีกหรือ? เงินงบประมาณที่ลงไปสองแสนล้าน ผมคิดว่ามันมาก แต่ไม่เท่ากับชีวิตที่ต้องสูญเสียไปตั้ง

ห้าพันกว่าคนในระยะเก้าปี

ในไอร์แลนด์เหนือรบกันสามสิบปีตายไม่ถึงสามพันคน ถ้าผมจำไม่ผิด ของเราใช้เวลาเก้าปีห้าพันกว่าคน พิกการเป็นหมิ่น แม่ฆ่าอีกเท่าไร คนขาดพ่อแม่อีกเท่าไร นี่คือนสิ่งที่รัฐจะต้องมอง ถ้ารัฐไม่มอง ประชาชนเท่านั้นที่จะต้องปฏิบัติกับรัฐ ขอขอบคุณครับ

คอยริล อันวาร์ คอลิด

ไซค์รบ มีองค์กรประชาสังคมจำนวนมากที่ทำงานอยู่ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แต่สิ่งสำคัญที่สุดซึ่งเราต้องพูดถึงคือประเด็นปัญหาที่ถูกหยิบยกขึ้นมา หนึ่งในนั้นคือการรับรู้ว่าปัญหาดังกล่าวนี้นั้นเป็นประเด็นขัดแย้งในทางศาสนา สิ่งนี้เป็นเรื่องอันตรายอย่างมาก ประเด็นความขัดแย้งทางศาสนาเป็นประเด็นที่ซับซ้อนในประเทศอาเซียน เราจะได้เห็นได้จากกรณีของอาระกันหรือยะไข่ในประเทศพม่า ที่จะเห็นความขัดแย้งระหว่างชาวโรฮิงญาและชาวยะไข่ โดยมองว่าเป็นปัญหาศาสนาระหว่างมุสลิมกับชาวพุทธ และสำหรับที่นี่ ผู้คนมีแนวโน้มจะมองว่านี่คือปัญหาทางศาสนาระหว่างชาวมุสลิมและชาวพุทธ โดยไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มลายูและรัฐไทย และนี่คือสิ่งที่อันตราย เพราะในอาเซียนเรามีผู้คนนับถือศาสนาหลากหลาย ทั้งพุทธและมุสลิม และสุดท้ายทุกความขัดแย้งจะแก้ไขได้ด้วยการสนทนากัน

ดังที่คุณรู้ เมื่อเรามีความขัดแย้งในอินโดนีเซีย แม้แต่ปัญหาความขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธ ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มอาเจห์เสรี (GAM) ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ก็มีความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วย มีเอ็นจีโอในมาเลเซียที่ทำงานกับกลุ่มประชาสังคมในอินโดนีเซียที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้

ผมคิดว่าสิ่งที่เราต้องทำในตอนนี้เพื่อแก้ไขปัญหานี้ คือ เราต้องการทุกคนให้ร่วมกันทำงาน ไม่ใช่เพียงแต่คนมลายู แต่รวมไปถึงคนจีน คนไทย และผู้คนในส่วนอื่นๆ ของประเทศ นี่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด หากปราศจากการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในการแก้ปัญหาด้วยแล้ว ผมคิดว่าเราไม่สามารถจะเดินไปข้างหน้าได้ เราต้องการทั้งอิหม่ามมุสลิมและพระสงฆ์ชาวพุทธ ผมยังไม่เห็นจุดยืนร่วมกันของสองกลุ่มนี้ ชาวพุทธและชาวมุสลิม ชาวไทยและชาวมลายูจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไร?

เรากำลังพูดถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อจะให้มองเห็นสิ่งที่มีร่วมกันระหว่างชาวมลายูมุสลิมและชาวไทยพุทธ ซึ่งมีสิ่งที่มีร่วมกันอยู่มาก เพราะเมื่อเรามองไปในประวัติศาสตร์ อย่างในมาเลเซีย เราก็มีคนไทยมาเลเซียในรัฐทางเหนือ แม้แต่ในประเทศของเรา พวกเขาก็สามารถเป็นสมาชิกพรรคอัมโนได้ เพราะพวกเขาได้รับการพิจารณาว่าเป็นชาวพื้นเมือง สิ่งสำคัญที่ผมต้องการจะบอกคือการทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมกันครับ

มันโซร์ สาและ

สภาประชาสังคมชายแดนใต้

ขออนุญาตที่จะมีส่วนตอบด้วย เพราะงานนี้เองก็เกิดขึ้นมาจากภาคประชาสังคมหลายส่วน โดยเฉพาะสิ่งที่คุณเรืองระวีพูด แน่นอนที่สุดก็ยังไม่มีการตอบว่า คำว่า Merdeka นั้นประชาชนจะเข้าใจ ผมว่าไม่ใช่ นี่เป็นข้อสรุปของการวิจัยเล็กๆ ชิ้นหนึ่ง สิ่งที่เราเราขับเคลื่อนคือสิ่งที่อยากจะให้ความเข้าใจต่ออำนาจนั้นตกอยู่ที่ประชาชน หรือใช้ศัพท์คำว่า Devolution (การถ่ายโอนอำนาจ) เพราะทุกคนต่างอ้างประชาชน ดังนั้นสิ่งที่เราขับเคลื่อนไม่ได้หมายความว่า จะสมบูรณ์แบบ แต่วันนี้การขับเคลื่อนมันเริ่มขึ้น แล้วก็มีโมเดล ก็อยากจะบอกตรงนี้ว่าการขับเคลื่อนของการกระจายอำนาจนั้น ผมขอติเบทในเชิงวิชาการทุกพื้นที่ โดยเฉพาะการติเบทกับหน่วยราชการ แต่ว่าการติเบทกับผู้ก่อความไม่สงบนั้นเรายังไม่ขอเปิด สอง-การบรรยายที่พูดถึงตามความคิดของประชาชนในพื้นที่ คิดว่า Devolution หรือการให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้นต่อการกำหนดอนาคตของตัวเอง คืออาจจะสร้างความพึงพอใจให้กับคนในพื้นที่กับสิ่งที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ที่เรากำลังพูดถึงประชาคมอาเซียน ผมค่อนข้างจะเชื่อหนังสือเล่มหนึ่งที่เขียนด้วยนักวิชาการคนหนึ่งชื่อว่า The End of Nation State ซึ่งอันนี้แหละที่เราส่วนหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คิดว่าในอนาคต แนวคิดสายกลาง (Moderate) น่าจะเป็นไปได้มากขึ้น

โจทย์ของความยุติธรรมและความจริง

อับดุลเลาะ

(จากปัตตานี)

ในพื้นที่ชายแดนใต้ที่มีความขัดแย้งทุกวันนี้ เราสามารถกล่าวได้ว่ามีการสังหารกันเป็นรายวัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานมากแล้ว แต่เราไม่สามารถจะบอกได้ว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง กรณีที่เราสงสัยน่าจะเป็นกลุ่มมุสลิมหรือว่ากลุ่มพุทธในพื้นที่ เราไม่รู้ ใครอยู่เบื้องหลัง เราไม่รู้ เราบอกไม่ได้และระบุตัวไม่ได้ คนที่ตกเป็นที่สงสัยนั้นมีทั้งที่เป็นกลุ่มมุสลิมและกลุ่มพุทธ ตอนนี้บางเวลากลุ่มชาวพุทธถูกสังหารก็มีความรู้สึกกันว่าชาวมุสลิมอยู่เบื้องหลัง พอกลุ่มมุสลิมถูกสังหารก็ว่าไปอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่มันเกิดขึ้น ผมคิดว่ามีลักษณะคล้ายกับในอินเดียหรือกรณีของโรฮิงญาที่เรากำลังเผชิญกับความรุนแรงระหว่างชุมชน (Communalism) หรือสงครามแห่งความเกลียดชังหรือไม่?

ศราวุธ ศิริวรรณยศ

สภาองค์การมุสลิมแห่งประเทศไทย

ดร.ตันแคนดริบ ในสังคมไทยมีสุภาษิตอยู่อย่างหนึ่งที่บอกว่าความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย แต่คนที่พูดความจริงตายมาหลายคนแล้ว คนที่พูดความจริงคนแรก คือ หะยีสุหลง ท่านเป็นคนเสนอข้อเสนอกับรัฐบาล ซึ่งได้แนะนำโดยท่านปรีดี พนมยงค์ ให้เสนอ แล้วก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ และ

ก็เป็นกฎจนถึงปัจจุบันนี้ แต่ท่านก็พูดความจริง ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย แต่ท่านก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว คนที่สองในยุคปัจจุบัน คือ คุณสมชาย นิละไพจิตร ซึ่งเป็นอดีตนายความชมรมนักกฎหมายมุสลิม ซึ่งทำงานอยู่ร่วมด้วยกันกับพวกเรา ท่านพูดเรื่องปัญหาภาคใต้ ท่านพูดความจริงครับ และท่านก็หายไปจนถึงปัจจุบันนี้

สิ่งที่สังคมไทยไม่เคยตอบให้กับโจทย์คือ ความยุติธรรม คำถามไม่ว่าจะเป็นกรือเซะก็ดี ไม่ว่าจะเป็นตากใบก็ดี ล่าสุดแม้แต่ไอร์ปาแย ก็ทราบกันดีว่าผู้กระทำคือใคร กระบวนการทางกฎหมายจัดการไม่ได้ การพิสูจน์ในเรื่องของการใช้เครื่อง GT200 ของอังกฤษมาใช้ ก็รู้อยู่แล้วว่าไม่ตำพริกที่ต่างประเทศ เขาประกาศไปแล้วว่ามันใช้ไม่ได้ ของเราก็มีคดีหลายคดีที่ถูกตัดสินไปกับการใช้เครื่องนี้ โดยการสนับสนุนของหมอท่านหนึ่งซึ่งเป็นฝ่ายชั้นสูงตรซึ่งมีชื่อเสียง ผมไม่เอ่ยชื่อของท่านเป็นใคร แล้วคดีก็ตัดสินไปในแนวนั้นทั้งหมด ถามว่าแล้วอย่างนี้ที่ท่าน Professor อีกท่านหนึ่งพูดถึงความยุติธรรมซึ่งในภาคนี้มันไม่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย โดยเฉพาะภาคใต้

ในกรณีของที่กรุงเทพฯ ที่มีการเผาที่ราชประสงค์ มีการตอบแทน มีการที่จะดำเนินคดีถึงผู้นำ จนกระทั่งถึงจะไปฟ้องกันที่ต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันคดีตากใบ คดีกรือเซะก็ไม่ต่างจากนั้น แต่ไม่มีใครเรียกร้องให้มีการดำเนินการไปถึงศาลอาญาระหว่างประเทศ ผมให้ข้อคิดท่านที่อยู่ทั้งหมดทั้ง 7 ท่านที่อยู่ข้างบน ให้ช่วยกันไปเสนอแนะดูว่าเมื่อไรจะ

ทำความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับคน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
ผมพูดในฐานะคนกรุงเทพฯ นะ ผมไม่ใช่คน 3 จังหวัด

ตันแคน แมคคาร์โก

น่าจะมีคำถามเดียว คือ เป็นปัญหาในเรื่องที่มีอยู่แล้ว
ในอีกคำถามหนึ่ง คือ นั่นเป็นเหตุผลที่ผมพูดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับ คอป. เมื่อวานนี้ มีประเด็นมากมายในเรื่องเกี่ยวกับ
ความจริง ความยุติธรรม ซึ่งเราสามารถศึกษาต่อเนื่องได้
ผมไม่ใช่ นักกิจกรรม ผมเป็นนักวิจัย สิ่งที่ต้องการ คือ ผมจะ
เขียนหนังสือเกี่ยวกับระบบความยุติธรรมในประเทศไทย
และหวังว่าคนสามารถที่จะนำเอาความคิดต่าง ๆ เหล่านี้ไป
ใช้ และก็ติดตามได้ แต่ว่าผมไม่มีคำตอบในปัจจุบันนี้ ใน
ตอนนี้ หวังว่าคงจะมีเนื้อหาบางอย่างทำให้คนสามารถที่จะ
หาคำตอบด้วยตนเอง ผมก็ยังไม่พร้อมที่จะตอบคำถาม แต่
ว่าคำถามจริง ๆ แล้วคงต้องหาคำตอบที่ชัดเจนกันภายหลัง

การตายมีชีวิตและความเป็นไปได้ของ ‘สันติวิธี’

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้

ดิฉันชื่อรุ่งรวี เป็นนักข่าว เป็นคนกรุงเทพฯ เป็นคน
พุทธ เป็นลูกศิษย์อาจารย์ชัยวัฒน์ ต้องอธิบายหลายอย่าง
หน้อยก่อนที่จะพูดนะคะ อยากจะส่งเสียงแทน เพราะคิดว่า

การเป็นคนพุทธและคนกรุงเทพฯ อาจจะทำให้พูดอะไรบางอย่างได้มากกว่าคนในพื้นที่ที่เป็นคนมลายูมุสลิมที่มีโอกาสได้ไปสัมผัสและพูดคุยด้วย จริงๆ ชอบสิ่งที่อาจารย์ชัยวัฒน์อธิบายมากและคิดว่ามันมีพลังมาก

อยากจะลองท้าทายสิ่งที่อาจารย์พูดจากสิ่งที่ไปได้ยินได้ฟังมาจากคนที่อยู่ในขบวนการบางคน เขาเล่าว่าที่อาจารย์พูดว่า ความรุนแรงทำให้อำนาจเขาน้อยลงและควรที่จะใช้สันติวิธีในการต่อสู้ แต่ในมุมมองของคนที่เขาต่อสู้ เขาอาจจะบอกว่าหะยีสุหลงหายตัวไปหลังจากเสนอข้อเสนองาน 7 ข้อ ซึ่งนั่นเป็นการเรียกร้องอย่างสันติวิธีที่เคยเกิดขึ้นมาในประวัติศาสตร์ แต่เมื่อมีการเรียกร้องเช่นนั้นแล้ว สิ่งที่ได้รับก็คือ เขาหายตัวไป จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีความชัดเจนว่าเกิดอะไรขึ้น

หลังจากนั้นก็มีการก่อตัวของขบวนการติดอาวุธ ตั้งแต่ปี 1960 มาและไม่เคยจบจนถึงขณะนี้ คนที่อยู่ในขบวนการบางคนก็พูดว่า เขาไม่เชื่อมั่นในหนทางการต่อสู้ในหนทางรัฐสภาหรือการต่อสู้ในระบบ เพราะมันไม่เคยทำให้เขาได้ในสิ่งที่เขาเรียกร้องอย่างแท้จริง กลุ่มวะดะห์อยู่ในอำนาจก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้มากนัก แล้วถ้าหากว่าเขาไม่มีกองกำลังทหารอยู่ ทุกวันนี้ รัฐบาลก็คงไม่ฟังเขา ภาษาที่รัฐใช้จากปี 2547 มาจนถึงตอนนี้ เราก็เห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงมาระดับหนึ่ง นั่นเป็นผลจากการที่พวกเขาได้ต่อสู้ในหนทางแบบนี้หรือเปล่า แล้วถ้าจะพูดคุย รัฐบาล

จะหลอกเขาให้ออกมาหรือเปล่า ออกมาเพื่อที่จะทำลาย ขบวนการ นี่เป็นประเด็นที่อยากจะลองถามอาจารย์ว่าจะตอบพวกเขาอย่างไร

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

เรื่องของหะยีสูลหง ผมคิดว่าการพูดกันเยอะว่าท่าน หะยีสูลหงจากไปแล้ว หายไป ผมคิดว่าเป็นการเข้าใจผิดอย่างสาหัส ผมไม่เคยรู้สึกเลยว่าหะยีสูลหงมีชีวิตเลื่องลือเป็นที่ชื่นชมอย่างมากในหลายปีที่ผ่านมา ในทุกวงที่ผมไป ข้อเสนอของหะยีสูลหงกลับมามีชีวิตทั้ง 7 ข้อ ผมคิดว่าถอยไป 30 ปี 1 อาทิตย์ 2 เดือน หลังจากท่านหะยีสูลหงหายไป ผมคิดว่าชื่อเสียงของท่านไม่จางหายไป ไม่ได้มีชีวิต ไม่ได้โด่งดัง เหมือนกับสมัยนี้เลย

เพราะฉะนั้นผมคิดว่าข้อความที่สื่อสารของหะยีสูลหงคืออะไร หะยีสูลหงเป็นตัวแทนของการเรียกร้องที่ชอบธรรม เป็นตัวแทนของการเรียกร้องที่เป็นสันติวิธี ข้อเสนอทั้ง 7 ข้อ ไม่ได้เสนอให้แม้กระทั่งอาณานิคมบริติชมลายา แต่เสนอให้กับฝ่ายสยามหรือฝ่ายไทยในสมัยนั้น กำลังจะบอกว่ามีวิธีการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร วันนี้ก็มีความพยายามที่นำข้อเสนอของหะยีสูลหงมาพูดในเวทีเกือบทุกเวที แปลว่าอะไร แปลว่าความคิดนี้ยังมีชีวิตอยู่

คุณสมชาย นิละไพจิตร หายไป แต่ว่างานที่คุณสมชาย

ทำ มรดกที่คุณสมชายมีการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมก็ใช้คุณสมชายเป็นแรงบันดาลใจ ในแง่นี้เวลาบอกว่าใครเป็นตาย ไม่ใช่ดูแค่ว่าชีวิตจากไปไหม จะพูดในทางศาสนาก็ได้ ทางการเมืองก็ได้ ความตายของบุคคลเหล่านี้มีความหมายมหาศาล แต่มันปลุกอะไร มันปลุกความหวัง มันปลุกการต่อสู้ใช่ไหม

คำถามต่อไปคือต่อสู้อะไร ต่อสู้ด้วยวิธีไหน คุณสมชายต่อสู้ด้วยการใช้กฎหมาย ด้วยความเชื่อในระบบกฎหมายของรัฐ และด้วยความกล้าหาญ อันนี้ไม่ใช่หรือเป็นแนวทางของสันติวิธีตลอดมา

คำถามที่สอง สันติวิธีไม่ใช่เรื่องของรัฐสภานะครับ รัฐสภาเป็นส่วนนิดเดียวของสันติวิธี ผมไม่ได้หมายความว่าให้นั่งเฉยๆ เขียนจดหมาย การต่อสู้ด้วยสันติวิธีมีนับไม่ถ้วนวิธีเลย สันติวิธีไม่ใช่แค่เดินขบวนบนถนนแล้วบอกว่านี่เป็นการต่อสู้ด้วยสันติวิธี อยู่ที่บ้านก็ได้ หลังเหตุการณ์พฤษภา 35 ผมเสนอว่าวิธีการหนึ่งที่จะต่อสู้กับเผด็จการทหารในสมัยนั้น ผมพูดกับนักหนังสือพิมพ์ว่า ลองถอนเงินจากธนาคารในสมัยนั้นดูซิ สะเทือนเลย การถอนเงินเป็นสิทธิโดยชอบของประชาชนทุกคน เงินเป็นของคุณ แต่ถามว่าถอนแล้วเกิดอะไรขึ้น ผมว่าสะเทือนเลย ไม่กี่วันหลังจากนั้น กรรมการผู้จัดการธนาคารแห่งหนึ่งออกมาพูดว่า ธนาคารของเราไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฝ่ายที่ยึดอำนาจหรือฝ่ายทหาร

สันติวิธีมีเยอะ ที่จะทำการต่อสู้แบบนี้ได้ สภาก็เป็นส่วนหนึ่งแต่มันเล็ก เจรจาส่วนหนึ่งแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ในสิ่งเหล่านี้ ที่นี้ถามว่าใช้ความรุนแรงแล้วเป็นอย่างนี้ คุณณาตยาถามว่า แล้วชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นยังไง ผมว่าน่าสนใจนะครับ ทุกเวทีทุกสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งชนิดที่ถึงตายระหว่างฝ่ายหนึ่งเป็นภาครัฐและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอะไรก็ได้แล้วแต่ คนที่เดือดร้อนลำบากคือใคร ผมว่าชาวบ้านธรรมดาที่เดือดร้อน คนธรรมดาๆ ตอนนี้ ติดกับในสิ่งเหล่านี้ แล้วจะให้เขาพูดอะไร เวลานี้เขาทำอะไร เขาก็ตน ถามเขา เขาก็ไม่พูด นี่คืออันตรายไม่ใช่หรือ ผมคิดว่าสิ่งที่เรียวร้องก็คือว่า วันนี้พูดกับผู้ก่อการ เพราะว่าพูดกับภาครัฐมาเยอะแล้วจนเขารำคาญแล้ว แต่ในสถานการณ์อย่างนี้คนที่ตกเป็นเหยื่อก็คือชาวบ้านธรรมดา ฉะนั้นเวลาบอกว่าจะต้องฟังเสียงของชาวบ้าน ผมว่าความปลอดภัยชีวิตปกติสำคัญ

คิดดูนะครับว่าเด็กวันนี้ที่อายุ 10 ขวบในหมู่บ้านเล็กๆ ในยี่งอ (จังหวัดนราธิวาส) ไตมาโดยที่ไม่ได้เห็นเลยว่าพื้นที่ตรงนี้มีความปลอดภัยขนาดไหน 10 ขวบแล้วนะ แล้วเราอยากจะเห็นคนรุ่นต่อไปเป็นอย่างนี้หรือ แล้วหน้าที่ของการวิจัยเพื่อสันติภาพ หน้าที่ของการทำงานเพื่อสันติภาพคืออะไร ถ้าไม่คิดถึงคนรุ่นต่อไป ผมว่านี่คือโจทย์สำคัญและสันติวิธีพยายามที่จะพูดถึงปัญหาตรงนี้ ไม่ใช่แค่บอกว่ามีओโตโนมีหรือกระบวนการสันติภาพ นี่เป็นส่วนหนึ่งของมันแต่ความรุนแรงก็เป็นเงื่อนไขเบื้องต้น ถ้าไม่ทำเช่นนี้ เรื่องอื่น

ก็จะตามมาไม่ได้

ผมคิดว่าเป็นเวลาที่ดีที่จะต้องทำเรื่องนี้อย่างจริงจังสักที และทำความเข้าใจการใช้สันติวิธีทั้งภาครัฐและใครก็ได้ที่ใช้ความรุนแรงในเวลานี้ ผมคิดว่าดูเบาอำนาจของมันมากเกินไป แล้วหลงอยู่ในกับดักของความรุนแรงทั้งสองฝ่ายได้เวลาเปิดตาหรือยัง?

โชคชัย วงศ์ตานี

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจจะพูดตรงข้ามกับอาจารย์ชัยวัฒน์และผมรู้สึก ว่าหาใครก็ตามที่อยากจะพูดกับผู้ก่อการมานานแล้ว เขาเปลี่ยนอะไรบางอย่าง แต่ว่าพูดในฐานะคนในปาตานีเอง ผมคิดว่ามีสองสามเรื่องในกระบวนการสันติภาพ ช่วยให้ความหวังหน่อยว่ากระบวนการที่ว่านี้จะไปถึงไหน เช่น เป็นไปได้หรือไม่ว่าถ้าเรามองว่าที่ผ่านมาเป็นการละเมิดแบบสุดๆ ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าพระ ฆ่าโต๊ะอิหม่าม เราจะทำให้มีเหมือนปี 1909 ได้หรือไม่ มีสนธิสัญญาในการอยู่ร่วมกันได้หรือไม่ ทั้งพุทธ มุสลิม ฝ่ายรัฐ ฝ่ายก่อการ หรืออะไรก็ตาม โผล่ขึ้นมาได้หรือไม่ มีคนให้ความคาดหวังว่าพูดกับยิ่งลักษณ์แล้ว ก็จะจบ ผมว่าไม่จริงหรอก ประเทศนี้ใครก็รู้ว่ามีเรื่องที่อยู่ หลังจากทั้งนั้น ผู้ก่อการเขาก็ไม่ออกมาข้างนอกทั้งนั้น เขาก็ใช้ตัวแทนในการทำอะไรบางอย่างอยู่ ถ้าเบ๊องหลังมันไม่ออกมา อย่างไรเสียก็ไม่มีทางที่จะคุยกันตรงไปตรงมาได้

มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่กระบวนการสันติภาพจะต้องมีเป้าหมายอะไรบางอย่างใน 3 ปี หรือ 5 ปีข้างหน้า เช่น เรื่องแรกสุด คือ จะต้องมีสันติสัญญาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อที่จะกำหนดตัวเอง เรื่องที่สองคือการเมืองที่เป็นไปได้สำหรับผู้ก่อการ ผมเคยคุยกับอาจารย์ชัยวัฒน์ก่อนหน้านี้ว่า เราฟังข่าวที่คิวเบคของวันที่ผ่านมา ฝ่ายการเมืองที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนจากแคนาดานั้นขณะการเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างไรในกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ หากใครใช้ความรุนแรงหรือไม่เห็นด้วยกับรัฐที่ตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาสู้ แล้วทำงานให้ชนะใจชาวบ้าน มีโอกาสหรือไม่ที่จะทำให้เขาเข้าสู่สนามการเมืองประชาธิปไตย โดยไม่ใช้ความรุนแรง

เรื่องที่สาม คือ มีความเป็นไปได้หรือไม่ว่าหากเราคิดว่าปัญหาปัจจุบันคือการไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ของคนบางฝ่าย เรากล้าทำประชามติหรือไม่ มีความเป็นไปได้ในการทำประชามติหรือไม่ คนทั่วไปคนส่วนมากในพื้นที่คิดอย่างไร อยากหย่าขาด อยากอยู่ร่วมกัน หรืออยากเอาอย่างไรในการที่จะไปด้วยกันข้างหน้าได้ เช่นเดียวกันการเรียกร้องจะมีอดีตโนมีหรือจะเลือกตั้งผู้ว่าเอง หรืออะไรก็ตาม เราไม่เคยมีการทำให้คนทั้งหมดทั้งมวลสามารถออกสิทธิได้ จะกำหนดชะตาชีวิตของตัวเองอย่างไร เมื่อคุณไม่สามารถเปิดให้ ก็ทำประชามติสิ

เรื่องต่อมา ผมคิดว่าเครื่องมือของการวิจัยมีอีกหลาย

เครื่องมือที่สอดคล้องกับแนวทางอิสลามและสอดคล้องกับ
ทางการเมือง เช่น ประชาพิจารณ์ เป็นต้น ทำอย่างไรให้รู้
ได้ว่ามีทางออกต่อการมีความหวัง สุดท้ายผมคิดว่ามีสอง
เรื่อง คือ คุยกับรัฐแล้วคุยกับผู้ก่อการด้วย เราอยากจะเอา
กันอย่างไรกับบ้านเราดี ผมคิดว่าสำคัญ คืออย่ามองเพียง
ว่าเขาปักธงอะไร แต่เขาเผาธงอะไรด้วย นี่เป็นเรื่องสำคัญ
อีกประการหนึ่ง ผมคิดว่าเรื่องนี้มีบางอย่างที่สังคมไทยไม่
เลือกพูดความจริง ผมเห็นด้วยกับที่มีคนพูดว่าคนพูดความ
จริงมักจะตายในสังคมไทย แต่ว่ามันถึงเวลาแล้ว ห้าพันกว่า
คนแล้ว และก็ผลกระทบอะไรต่าง ๆ อีกมากมาย ถ้าเรากล้า
ที่จะพูดความจริง แล้วเราคิดว่ามันมีทางออกที่จะอยู่ร่วมกัน
ได้ในอนาคต ผมก็เห็นด้วยในการที่จะมีกระบวนการสันติภาพ
แต่ว่าควรจะมีรูปธรรมอะไรบางอย่างกับกระบวนการที่เรา
ตั้งความหวังอยู่ด้วยหรือไม่

แต่ถ้าเราทำไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีความหวัง เช่น ถ้า
เราตั้งความหวังไว้ว่า 3 ปีข้างหน้า เราจะมีประชาคมที่ดี
หรือไม่ เราจะมีกำหนดชะตากรรมตัวเองว่าต่อไปจะ
เลือกผู้ว่าฯ เองได้หรือไม่ ต่อไปจะเก็บภาษี ปิดตานีจะสร้าง
รถไฟฟ้าได้เหมือนบางกอกบ้าง เราจะทำอย่างนั้นหรือไม่
ในอนาคต ผมคิดว่าเราในฐานะนักสันติวิธีคุยกันได้ แต่ว่า
ประเด็นมันคือว่า เมื่อคุยแล้วมันจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
และมีความหวังต่อพื้นที่ได้อย่างไร ถ้ามีแล้วก็ขอโทษ
แต่ถ้ามันดียังไงก็ต่อยอดไปครับ

นิทรรศการภาพถ่ายโดย 'เครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ (DSP)' ซึ่งเคยนำไปจัดแสดงให้ประชาชนในพื้นที่ได้ชม ถูกนำมาจัดแสดงภายในบริเวณงานฯ ณ ศูนย์การประชุมนานาชาติ มอ.หาดใหญ่ นิทรรศการดังกล่าวเป็นหนึ่งในหลายๆ กิจกรรมขับเคลื่อนของคนในเพื่อร่วมสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งสันติภาพชายแดนใต้

บรรณานุกรม

พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน. 2555, 12 ธันวาคม. **สนทนาชายแดนใต้/ปาตานี: บทสังเคราะห์จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (ครั้งที่ 1-5).** เข้าถึงเมื่อ 1 มกราคม 2556, [http://www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/ipp_conflict_analysis_final2.pdf.]

แม็คคาร์โก, ดันแคน. 2555. **ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้** ประเทศไทย. แปลโดย ณัฐธยาน์ วันอรุณวงศ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.

ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี และคณะ. 2555. **ทางเลือกกลางไฟใต้: เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไร?** นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป [www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/issue-book_solutions_am_southern_violence_th.pdf]

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. 2552, 7 ธันวาคม. “โอกาสของ Autonomy และความหวังของ ‘เรา’,” [www.deepsouthwatch.org/node/565.]

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. 2012. **นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557.** สำนักนายกรัฐมนตรี. [http://www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/nsc_deepsouthpolicy12-14.pdf]

อัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง, “วิพากกรรมครอบครัว ‘เหยียดาโอะ
ทำน้ำ’,” มติชนรายวัน, 20 ตุลาคม 2545. น. 17.

Anderson, Mary B. and Olson, Lara. 2003. **Confronting War: Critical Lessons for Peace Practitioners.** Cambridge, MA: CDA Collaborative Learning Projects. [http://www.cdainc.com/cdawww/pdf/book/confrontingwar_Pdf1.pdf]

Azar, Edward E. 1990. **The Management of Protracted Social Conflict: Theory and Cases.** Hampshire: Dartmouth Publishing Company Limited.

Bangerter, Olivier. 2011. “Reasons why armed groups choose to respect international humanitarian law or not,” *International Review of the Red Cross* Vol. 93 No. 882 (June), pp. 353-384. [http://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2011/irrc-882-bangerter.pdf]

Bell, Christine. 2008. **On the Law of Peace: Peace Agreements and the Lex Pacificatoria.** Oxford: Oxford University Press. [http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-922684-9.pdf]

Berghof Foundation. 2012. **Berghof Glossary on Conflict Transformation: 20 notions for theory and practice.**

Berlin: Berghof Foundation Operations GmbH.

[http://www.berghof-foundation.org/images/uploads/glossary_2012_complete.pdf]

Bernshausen, Sirin and Bonacker, Thorsten. "A Constructivist

Perspective on Systematic Conflict Transformation." in

Körppen, Daniela, Ropers, Norbert, and Geissmann,

Hans J. (eds). 2011. **The Non-Linearity of Peace Pro-**

cesses: Theory and Practice of Systemic Conflict

Transformation. Opladen & Farmington Hills: Barbara

Budrich Publishers, pp.23-38. [[http://www.berghof-peace-](http://www.berghof-peace-support.org/books/sct_book_2011_Bernshausen.pdf)

[support.org/books/sct_book_2011_Bernshausen.pdf](http://www.berghof-peace-support.org/books/sct_book_2011_Bernshausen.pdf)]

Brewer, John D. 2010. **Peace Processes: A Sociological Approach.** Cambridge: Polity Press.

Chaisukkosol, Chanchai. 2011. **A New Social Contract: The Way out of Thailand's Political Transformation Crisis.**

Bangkok: Friedrich Ebert Stiftung. [[http://library.fes.](http://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/09280.pdf)

[de/pdf-files/bueros/thailand/09280.pdf](http://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/09280.pdf)]

Chenoweth, Erica and Stephan, Maria J. 2011. *Why Civil*

Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict. New York: Columbia University Press.

Chenoweth, Erica. 2012, February 2. "Confronting the myth of the rational insurgent". <http://www.nakedcapitalism.com/2012/02/erica-chenoweth-confronting-the-myth-of-the-rational-insurgent-2.html>.

Chetail, Vincent (ed). 2009. **Post-Conflict Peacebuilding: A Lexicon.** Oxford: Oxford University Press.

Coleman, Peter T. 2011. **The Five Percent: Finding Solutions to Seemingly Impossible Conflicts.** New York: Public Affairs.

Crocker, Chester A., Hampson, Fen Osler, and Aall, Pamela. (eds). 1999. **Herding Cats: Multiparty Mediation in a Complex World.** Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.

Darby, John and Ginty, Roger Mac (eds). 2008. **Contemporary Peacemaking: Conflict, Peace Processes and Post-war Reconstruction.** Hampshire: Palgrave Macmillan.

Doyle, Michael W. and Sambanis, Nicolas. 2006. **Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations**. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Dudouet, Veronique. 2006. **Transitions from Violence to Peace: Revisiting Analysis and Intervention in Conflict Transformation**. Berlin: Berghof Research Center. [<http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/br15e.pdf>]

Dudouet, Veronique. 2009. **From War to Politics: Resistance/Liberation Movements in Transition**. Berlin: Berghof Research Center. [http://www.berghof-peacesupport.org/publications/RLM_From_War_To_Politics_-_Resistance_-_Liberation_Movements.pdf]

Dudouet, Veronique, Geissmann, Hans J., and Planta, Katrin. 2012. **Post-War Security Transitions: Participatory Peacebuilding after Asymmetric Conflict**. London and New York: Routledge.

Einsiedel, Sebastian von, Malone, David M., and Pradhan, Suman (eds). 2012. **Nepal in Transition: From People's**

War to Fragile Peace. New York: Cambridge University Press.

Fairclough, Isabela and Fairclough, Norman. 2012. **Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students.** London and New York: Routledge.

Escola de Cultura de Pau. 2010. **Ceasefire! Handbook of Peace Processes.** Barcelona: Icaria. [http://escola-pau.uab.cat/img/programas/procesos/manual_procesos_pazi.pdf]

Escola de Cultura de Pau. 2011. **Yearbook on Peace Processes 2011.** Barcelona: Icaria. [<http://escolapau.uab.cat/img/programas/procesos/11anuarii.pdf>]

Escola de Cultura de Pau. et al. 2012. **Alert 2012! Report on Conflicts, Human Rights and Peacebuilding.** Barcelona: Icaria.

Fischer, Martina (ed). 2007. **Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina: Ten Years after Dayton.** Second edition. New Brunswick and London: Transaction Publishers. [First edition, <http://www.ber->

ghof-conflictresearch.org/en/dayton/]

Foucault, Michel. 1989. *The Archaeology of Knowledge*. London and New York: Routledge.

Galtung, Johan. 1996. **Peace by Peaceful Means: Peace and Conflicts, Development and Civilization**. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.

Ganguly, Rajat (ed). 2012. **Autonomy and Ethnic Conflict in South and South-East Asia**. London and New York: Routledge.

Ginty, Roger Mac. 2008. **No War, No Peace: The Rejuvenation of Stalled Peace Processes and Peace Accords**. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Gittings, John. 2012. **The Glorious Art of Peace: From the Iliad to Iraq**. Oxford: Oxford UP.

Glasl, Friedrich. 1999. **Confronting Conflict: A First-aid Kit for Handling Conflict**. Gloucestershire: Hawthorn Press.

Goetschel, Laurent (ed). 2011. **The Politics of Peace: From Ideology to Pragmatism?** Münster: LIT Publisher.

Harris, Peter and Reilly, Ben (ed). 1998. **Democracy and Deep-Rooted Conflict: Options for Negotiators.** Stockholm: Institute for Democracy and Electoral Assistance. [http://www.idea.int/publications/democracy_and_deep_rooted_conflict/upload/ddrc_full_en.pdf]

Hayward, Katy and O'Donnell, Catherine (eds). 2011. **Political Discourse and Conflict Resolution: Debating Peace in Northern Ireland.** London and New York: Routledge.

International Crisis Group. 2012. *Thailand: The Evolving Conflict in the South.* [<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-east-asia/thailand/241-thailand-the-evolving-conflict-in-the-south.pdf>]

Irwin, Colin. 2002. **The People's Peace Process in Northern Ireland.** California: CreateSpace.

Jarstad, Anna K. and Sisk, Timothy D. (eds). 2008. **From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding.** Cambridge: Cambridge University Press.

Kingsbury, Damien. 2006. **Peace in Aceh: A Personal Account of the Helsinki Peace Process.** Jakarta, Singapore: Equinox Publishing.

Körppen, Daniela, Ropers, Norbert, and Geissmann, Hans J. (eds). 2011. **The Non-Linearity of Peace Processes: Theory and Practice of Systemic Conflict Transformation.** Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers. [<http://www.berghof-peace-support.org/resources/books/>]

Kumar, Radha (ed). 2009. **Negotiation Peace in Deeply Divided Societies: A Set of Simulations.** New Delhi: Sage Publications India. [<http://strategietcetera.files.wordpress.com/2011/09/kumar-negotiating-peace-in-deeply-divided-societies-simulations-1.pdf>]

Lederach, John Paul. 1997. **Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies.** Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.

Lederach, John Paul. "Cultivating Peace: A Practitioner's View of Deadly Conflict and Negotiation." Darby, John and Ginty, Roger Mac (eds). 2008. **Contemporary Peacemaking: Conflict, Peace Processes and Post-war Reconstruction**. Hampshire: Palgrave Macmillan, pp.36-44.

McCargo, Duncan. 2008. **Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand**. Ithaca and London: Cornell University Press.

McCargo, Duncan. 2010. "Autonomy for Southern Thailand: Thinking the Unthinkable?," *Pacific Affairs*, vol. 18, no. 2, pp. 261-281.

McCargo, Duncan. 2012. *Mapping National Anxieties*. Copenhagen: NIAS Press.

Miller, Michelle Ann (ed). 2012. **Autonomy and Armed Separatism in South and Southeast Asia**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Mitchell, Christopher R., and Hancock, Landon E. (eds). 2012. **Local Peacebuilding and National Peace:**

Interaction between Grassroots and Elite Processes. New York and London: Continuum International Publishing Group.

Museveni, Yoweri Kaguta. 2008. "The strategy of protracted people's war: Uganda," *Military Review*, November-December. p. 4-13. [http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20081231_art005.pdf]

OECD. 2012. **Improving International Support to Peace Processes: The Missing Piece, Conflict and Fragility.** OECD Publishing.

Osgood, Charles E. 1962. *An Alternative to War Or Surrender.* Urbana: University of Illinois Press. [<http://www.oecd.org/dac/incaf/The%20Missing%20Piece%202012.pdf>]

Paffenholz, Thania (ed). 2010. **Civil Society and Peacebuilding: A Critical Assessment.** London: Lynne Rienner Publishers.

Panyarachun, Anand. 2005, May 18. Speech to Foreign Correspondents' Club of Thailand (FCCT), recorded on DVD, issued by the National Reconciliation Com-

mission. [http://anandp.in.th/en_speech/FCCT.pdf]

Paris, Roland and Sisk, Timothy D. (eds). 2009. **The Dilemmas of Statebuilding: Confronting the Contradictions of Postwar Peace Operations**. London and New York: Routledge.

Patani Forum. 2012. **Negotiating a Peaceful Coexistence between the Malays of Patani and the Thai State**. www.pataniforum.com. [เวอร์ชันภาษาไทย, http://pataniforum.com/admin/jquery/ckfinder/userfiles/files/special%20report2_4web.pdf]

Picard, Elizabeth and Ramsbotham, Alexander (eds). 2012. **Reconciliation, Reform and Resilience: Positive Peace for Lebanon**. Accord Issue 24. London: Conciliation Resources. [http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/Accord24_Lebanon_ENG.pdf]

Philpott, Daniel and Powers, Gerard F. (eds). 2010. **Strategies of Peace: Transforming Conflict in a Violent World**. Oxford: Oxford University Press.

Quandt, William. 2005. **Peace Process: American Diplo-**

macy and the Arab-Israeli Conflict since 1967.

Washington, D.C.: Brooking Institution and University of California Press.

Ramcharan, Bertard G. "Peace Process." in Chetail, Vincent (ed). 2009. **Post-Conflict Peacebuilding: A Lexicon.** Oxford: Oxford University Press, pp.228-244.

Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom and Miall, Hugh. 2011. **Contemporary Conflict Resolution (Third Edition).** Cambridge: Polity Press.

Richmond, Oliver P. 2007. **The Transformation of Peace.** Hampshire: Palgrave Macmillan.

Richmond, Oliver P (ed). 2010. **Palgrave Advances in Peacebuilding: Critical Developments and Approaches.** London: Palgrave Macmillan.

Ricigliano, Robert. 2012. **Making Peace Last: A Toolbox for Sustainable Peacebuilding.** Boulder and London: Paradigm Publishers.

Satha-Anand, Chaiwat. 2010. "Violence as Anti-Politics: A

Political Philosophy Perspective”. A Paper Presented at the 21st World Congress of Political Science in Santiago, Chile, 12-16 July, 2009 published in *Global Nonkilling Working Papers* #3. pp. 69-82.

Saxer, Marc. 2012. **How can Thailand overcome its transformation crisis?: A Strategy for Democratic Change**. Bangkok: Friedrich Ebert Stiftung. [<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/09496-20121217.pdf>]

Souaiaia, Ahmed E.. 2012, August 14. “Can non-violent resistance and armed rebellion co-exist?”. [<http://www.opendemocracy.net/ahmed-e-souaiaia/can-non-violent-resistance-and-armed-rebellion-co-exist.>]

Spencer, Graham. 2008. **The Media and Peace: From Vietnam to the ‘War on Terror’**. Houndsmills: Palgrave Macmillan.

Stedman, Stephan John, Rothchild, Donald, and Cousens, Elizabeth M. 2002. **Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements**. London: Lynne Rienner Publishers.

Toft, Monica Duffy. 2010. **Securing the Peace: the Durable Settlement of Civil Wars.** Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Walter, Barbara F. 2002. **Committing to Peace: The Successful Settlement of Civil Wars.** Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Wennmann, Achim. 2011. **The Political Economy of Peacemaking.** London and New York: Routledge.

Wolff, Stefan. 2006. **Ethnic Conflict: A Global Perspective.** Oxford: Oxford University Press.

Zartman, William I. "The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments." Darby, John and Ginty, Roger Mac (eds). 2008. **Contemporary Peacemaking: Conflict, Peace Processes and Post-war Reconstruction.** Hampshire: Palgrave Macmillan, pp.22-35.

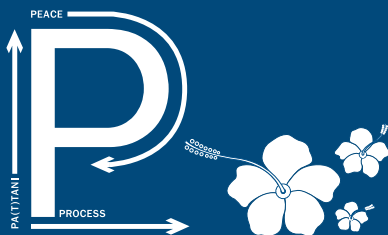
Zartman, William I. and Faure, Guy Olivier (eds). 2011. **Engaging Extremists: Trade-offs, Timing, and Diplomacy.** Washington, D.C.: United States Institute of Peace.

Zelizer, Craig and Rubinstein, Robert A. (eds). 2009. **Building Peace: Practical Reflections from the Field.**
Virginia: Kumarian Press.

... ที่ผ่านมากลื่นไถลเฉียดนั้นแรง คนมักจะโกรธแค้นเจ็บใจต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น
พร้อมที่จะสนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงได้ตอบ เป็นเรื่องยากที่จะจินตนาการถึงทาง
เลือกหรือทางออกใด ๆ กลิ่นที่วานี้มันฉุน เพราะความรุนแรงมักจะเป็นผู้ผูกขาดการ
บอกเล่าเรื่องราว

แต่หากเรามีประสาทสัมผัสอย่างที่ผมว่า เราก็จะพบว่า จริง ๆ แล้วในสังคมชายแดนใต้
ก็มี ‘กลิ่นของสันติภาพ’ กระจายอยู่โดยรอบเช่นกัน เรื่องเหลือเชื่อก็คือ กลิ่นที่ว่านี้
ซจรจายขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนกัน

มุฮัมมัดอายุบ ปาทาน

... การเข้าใจ P ตัวแรก จะนำไปสู่การต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่ง P ตัวที่สองที่สอดคล้อง
กับสภาพความเป็นจริงบนพื้นที่ฐานของการเน้นไปที่กระบวนการ หรือ P ตัวที่สาม
ที่มีฉันทามติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรองรับ ซึ่งในที่นี้ เราอาจมองเห็นว่าที่จริงแล้วมี
หน่ออ่อนของกระบวนการสร้างสันติภาพในแนวทางดังกล่าวอยู่บ้างแล้ว

แต่สิ่งที่แนวคิด ‘PPP’ พยายามจะทำให้ก็คือการทำให้สิ่งที่เข้าใจและจับต้องได้อย่าง
ยากเย็นเหล่านี้ให้กลายเป็นก้อนความคิดที่ผู้คนจะสามารถอภิปรายถึงมันได้ใน
วงกว้าง แม้ว่าในตัวมันเองดูเหมือนจะเรียกร้องอยู่บ่อย ๆ ว่าถึงเวลาแล้วที่จำต้อง
แสวงหาทางออกอื่นนอกเหนือจากการใช้กำลังเข้ากดบังคับ ไม่ว่าจะมาจกฝ่ายใด
ก็ตาม

(บางส่วนจาก เกริ่นนำ)

DEEP
BOOKS

135 บาท

ISBN 978-616-91677-1-6

